

Potres in milijarde

Od skupno 6.19 milijarde din obveznega prispevka gospodarstva za obnovo in izgradnjo Skopja je bilo do začetka leta 1970 vplačanih 5,7 milijarde din, ostanek pa bo realiziran še letos. Vplačevanje prispevka v sklad za obnovo in izgradnjo Skopja je potekalo enakomerno, počasneje pa se je realizirala poraba teh sredstev. Tako je bilo od leta 1963, ko se je začelo vplačevanje tega prispevka, pa do konca minulega leta iz tega sklada porabljenih okrog 4,5 milijarde din. Največ neizkoriščenih sredstev je namenjenih obnovi gospodarstva.

Gospodarski vestnik — 13. III. 1970

O socialnem razlikovanju

Pred kratkim je slovensko sociološko društvo priredilo posvetovanje o aktualni problematiki socialnega razlikovanja v naši družbi. Avtorji pisanih prispevkov, ki so jih predložili za razpravo na posvetovanju, so imeli o posameznih vidikih socialnega razlikovanja skoraj enako mnenje. Najbolj vneta je bila razprava o tem, ali je socialno razlikovanje v naši družbi že doseglo višek, ali je že preveliko ali pa je obratno, še premalo razvito. Vsi so soglašali, da je razlikovanje potrebno kot spremljevalec družbenega razvoja, da pa merila, načela, na osnovi katerih prihaja do razlikovanja pri nas niso izdelana in zato niso objektivna. Takšno razlikovanje lahko ovira razvoj, namesto da bi ga spodbujalo.

Komunist — 13. III. 1970

Neizkoriščeni milijoni

Del finančnih sredstev namenjenih za znanost leži v bankah, a znanstvene organizacije so v zelo slabem položaju. To so povedali na seji zveznega sveta za koordinacijo znanstvene dejavnosti, ki je med drugim razpravljala o zaključnem lanskoletnem računu zveznega sklada za znanstveno delo. Posebno pozornost so člani tega sveta posvetili ugotovitvi, da je v zveznem skladu ostalo neizkoriščenih okoli 35 milijonov dinarjev.

Borba — 12. III. 1970

Tisk je kriv

Iz zanesljivih virov smo izvedeli, da se veleposlanik neke tuje dežele v Beogradu pritožuje, kako težko prepričuje svojo vlado, da z jugoslovanskim gospodarstvom ni tako slabo, kot berejo v jugoslovanskih časnikih.

Se pravi, da je tisk vsega tega kriv.

Priznamo del krivde s pripombo, da časopisi največkrat tolmačijo razprave in izjave pristojnih gospodarskih strokovnjakov.

Večernje novosti — 16. III. 1970

Zapeljivost kave

Ponudba kave na domačem trgu je trenutno zadovoljiva, čeprav poraba iz leta v leto narašča. Če upoštevamo leto 1960 kot izhodišče, potem se je poraba kave v državi leta 1966 povečala za 163 odst., v letu 1967 za 200 odst. in v letu 1968 že za 240 odst. V letu 1968 je jugoslovanski trg absorboval 30.000 ton (surove) kave, v letu 1969 pa že okrog 34.000 ton.

Gospodarski vestnik — 17. III. 1970

Monopol in podražitve

Monopolistične težnje, zlasti v trgovini, zaščita nekaterih proizvodov in izbrani skladi gospodarskih organizacij so lani povzročili pogosto neupravičene podražitve. V tem obdobju je bilo izrečenih 740 sklepov za odvzem neupravičeno pridobljenega imetja v znesku 10 milijonov dinarjev. Samo v Srbiji je bilo po 45.000 pregledih trgovinskih inšpektorjev izrečenih 42.000 kazni, kar pomeni, da je kršila predpise skoraj vsaka pregledana gospodarska organizacija.

Delo — 18. III. 1970

Lazar pri ginekologu

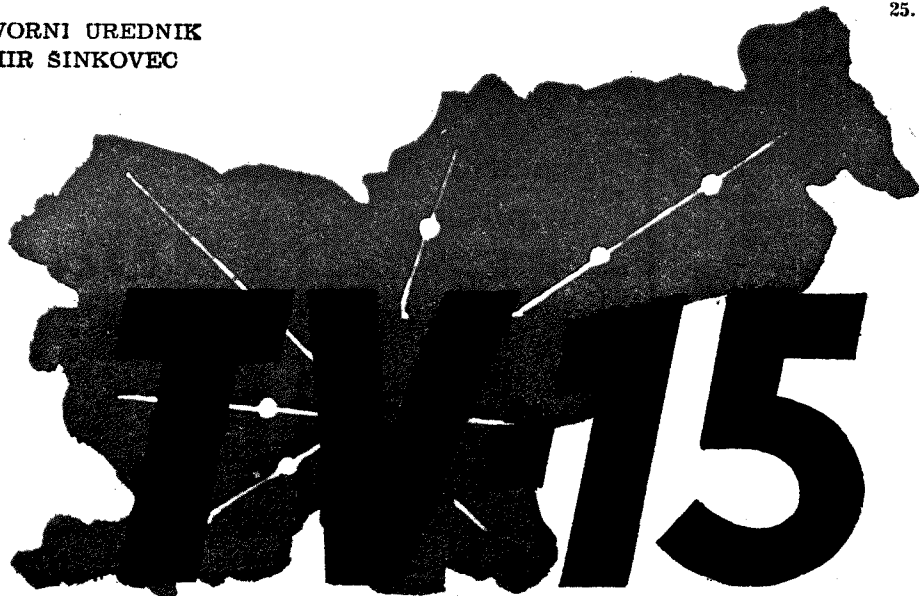
Ce je zdravnik raztresen, plača račun pacient. Namesto k potrebnemu specialistu je mladi zdravnik iz Zagubice poslal Lazarja N., priletnega kmetja iz vasi Jošanice, h ginekologu v Petrovac na Mlavi.

Pomoto so ugotovili šele po štiri-desetih kilometrih vožnje z avtobusom od Zagubice do Petrovca na Mlavi.

Politika-ekspres — 16. III. 1970

GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUSTERSIČ

ODGOVORNI UREDNIK
ČRTOMIR SINKOVEC

GLASILO ZRB NOV SLOVENIJE IN ZRVS SLOVENIJE

S SEJE REPUBLIŠKEGA ODBORA ZRB NOV SLOVENIJE

Iskre iz razprave ob programu

Dnevni red seje republiškega odbora ZRB NOV Slovenije, ki je bila 16. marca, je bil zelo bogat. Potem ko je Janko Rudolf, ki je sejo vodil, pozdravil prisotnega predsednika zveznega odbora ZRB NOV Jugoslavije Marjana Cvetkovića, so po sprejetju poslovnika republiškega odbora prisotni odborniki obravnavali program dela republiškega odbora za leto 1970.

V uvodnih besedah k razpravi je Janko Rudolf nakazal temelje, na katerih je program zgrajen, in na kratko orisal njegovo vsebino ter možnosti njegovega izvajanja.

V razpravi so prišla do izraza še razna mnenja in stališča, a posamezni razpravljavci so predlagali tudi nekatere dopolnitve, tako npr. v pogledu muzejske dejavnosti, ki naj bi bila povezana s spomeniškim varstvom, pa glede kronike obeh primorskih okrožij, ki naj bi ju vključili v založbo kronik posameznih partijskih enot. Tudi o festivalu »Kurirček« so menili, naj bi od leta do leta menjaval svoj sedež.

Naš tisk ni v enakopravnem položaju

V razpravi o poglavju »založništvo in tisk« v programu dela sveta za negovanje tradicij, so člani menili, da naš tisk v pogledu subvencije ni v enakopravnem položaju z drugim tiskom. Navajali so, da dobi knjižnica NOV in POS šestkrat manjšo subvencijo na tiskovno polo kot pa revija »Problemik«.

Komisija za založništvo in tisk je pripravila podrobno analizo o tem, kako je z denarno pomočjo za naš tisk v primerjavi z drugimi založbami. Zato so člani republiškega odbora predlagali, naj bi predsedstvo zavzelo k temu načelno stališče in o vseh ugotovitvah obvestilo javnost.

Naglasili so tudi, da ni prav, da dobiva podpora tisk, ki žali našo NOB.

Okvir dejavnosti se je razširil

V razpravo je posegel tudi predsednik zveznega odbora ZRB NOV Jugoslavije Marjan Cvetković, ki je najprej na kratko orisal razpravo o glasilu ZRB NOV Jugoslavije »4 jula« na nedavni seji predsedstva zveznega odbora. Nato se je zadržal ob povečani družbenopolitični dejavnosti ZRB NOV in njenega članstva. Ugotovil je, da je v tem pogledu po vseh republikah po VI. kongresu ZRB NOV opaziti precejšen napredek. Članstvo se vse bolj vključuje v splošno politično dejavnost in se ne omejuje samo na vprašanja ekonomske socialne vsebine. Priporočil je, naj to ne bo samo kampanjska zadeva, marveč naj v smislu poziva predsednika Tita ostane to trajna praksa članstva in organizacij ZRB NOV.

V svoji razpravi se je zadržal tudi ob programu splošne ljudske obrambe in te problematiki posvetil nekoliko več misli in be-

sed. Predvsem je naglasil potrebo, da spričo uspehov naše NOV in izkušnji, ki jih imajo iz teh časov borci, vsi sodelujejo pri organiziranju novega načina naše splošne ljudske obrambe.

Iz njegovih nadaljnjih besed izhaja, da je še nadalje naša naloga skrbeti za urejanje socialno-ekonomskih problemov borcev in vojaških vojni invalidov. Te zadeve moramo stalno spremljati in pri njihovem urejanju tudi sodelovati.

Med problemi, ki še niso urejeni je navedel predvsem položaj borcev-kmetov in oskrbovanje vojaških vojni invalidov z ortopedskim pripomočki. O tem, kako izboljšati to oskrbo, je razpravljati tudi Zvezni izvršni svet.

V razpravi o proračunu je prišlo do izraza, da so proračunska

sredstva dohodkov in izdatkov za leto 1970 predvidena v višini 1.740.160 dinarjev, medtem ko izkazuje zaključni račun za leto 1969 dohodke in izdatke v višini 1.943.690 dinarjev.

Po sprejetju proračuna za leto 1970 in zaključnega računa za leto 1969 je republiški odbor sprejel še poslovno poročilo republiškega odbora in poslovno poročilo doma VVI v Strunjanu. Sprejel je tudi spremembo pravil tega doma in imenoval njegov šestčlanski upravni odbor.

Republiški odbor je nato sprejel še pravilnik o nadomestilu osebnega dohodka in drugih nadomestilih voljenim funkcionarjem republiškega odbora. Izvolil je tudi člane komisij: za mednarodne stike in zamejstvo, za vse-ljudski odpor ter za izdelavo statuta. Člani pa so bili potem obveščeni, da je osnutek republiškega statuta ZRB NOV že izdelan.

Na seji so nato prebrali tudi odgovor Izvršnega sveta skupščine SR Slovenije na vprašanje,

ki ga je Lojze Stariha postavil na zadnji seji predsedstva republiškega odbora in ki je bilo posredovano Izvršnemu svetu.

Iz tega odgovora posnemamo, da je odbor Izvršnega sveta za socialno politiko in komunalna vprašanja že obravnaval predlog zakona o spremembah in dopolnitvah republiškega zakona o vojaških vojni invalidih.

Predlog tega zakona je odbor predložil na sejo Izvršnega sveta s tem, da ga le ta predloži skupščini SRS v obravnavo po skrajšanem postopku.

Do konca leta je bilo za invalidski dodatek dejansko porabljenih 68.137.958 dinarjev, torej le za 731.042 dinarjev manj kot je bilo predvideno. Od zneska porabljenih zneskov odpade sedemintrideset milijonov 400.080 dinarjev na tisti del sredstev, ki jih je federacija odstopila republik ob prenosu pristojnosti. Torej je republika zagotovila iz svojih virov 10.737.878 dinarjev.

V. M.

ZRVS Ljubljane in okolice ne počivajo

NA BRNIKU BO 23. MAJA VELIK LETALSKI MITING

Dne 19. marca so se v Ljubljani sestali predsedniki občinskih odborov ZRVS iz Ljubljane in okolice ter zastopniki republiškega odbora, da bi se pogovorili o izvajanju nalog, ki so si jih zadali na ustanovni skupščini in prejšnjih posvetovanjih. Take posvete prireja republiški odbor občasno po večjih središčih.

Predvsem so se pogovorili o poteku strokovnega izobraževanja. Vsak rezervni starešina se obvezno mora udeležiti predavanj, v katerih zaradi varovanja državnih in vojaških skrivnosti o snovi ni moč izdajati tiskovin. Ta predavanja so zaradi vremenskih razmer, neprimernosti za druge oblike urjenja, navadno pozimi, takrat imajo ljudje, zlasti kmetje, več časa kot drugače.

V večini občin so ta predavanja že izvedli. Uspeh je sorazmerno zadovoljiv, kar je pripisati tudi zanimivosti vsebine in vseščini predavateljev. Le v mestu Ljubljani je bila udeležba pod povprečjem, kar lahko smatramo kot resno pomanjkljivost in se bodo morala vodstva ZRVS nad tem resno zamisliti. Zanimiva je tudi posebnost Logatca. Tam bodo organizirali iz vseh predavanj kar enodnevni seminar, da bi tako članom prihranili večkratno potovanje v občinski središče.

Razpravljali so tudi o obliki pozivanja oziroma vabljenja na predavanja. Pri tem vlada precejšnja raznolikost in bo treba v bodoče

najti enotno obliko ter jo uskladiti z ustavnimi določili.

Nekaj nejasnosti je bilo tudi glede starostne meje, do katere je moč klicati na predavanja in vaje rezervne oficirje in podoficirje. Tudi glede tega ni popolne enotnosti. V skladu z določili zakona o narodni obrambi se morajo oficirji udeleževati vseh oblik izobraževanja do 50. leta starosti, podoficirji pa do 45. Le tisti, ki imajo vojni razpored v enotah civilne zaštite, so obvezni posegati predavanja tudi če so prekorčili to starostno mejo, in sicer oficirji do 60. leta in podoficirji do 55. leta.

Zastopniki JLA so navzoče seznanili z drugim delom programa urjenja, ki ga bo izvedla v svojih garnizijah JLA po zvrsteh in službah, pač v skladu s svojimi možnostmi in nastanitvijo enot. O času vaj bodo rezervni oficirji in podoficirji pravočasno obveščeni s pozivnicami. Vaje bodo dopolnjevali z ogledom poučnih filmov.

Posebno pomemben bo velik letalski miting, kakršne prireja jugoslovansko vojno letalstvo vsako leto v drugi republiki. Letos pride na vrsto Slovenija. Ta miting bo 23. maja, dva dni po dnevu vojnega letalstva, na letališču Brnik. Letalstvo bo pokazalo vse tipe letal in protiletalskega orožja, vključno rakete vseh vrst. Udeležba bo za rezervne letalske oficirje in podoficirje obvezna, za druge pa prostovoljna.

Poleg tega se bomo morali rezervni starešine tudi sami učiti iz razpoložljivega tiska — »Naše obrambe« in drugih izdaj »Partizanske knjige« — ker bodo ob koncu leta izpiti za vse.

Ob koncu so navzoči izjavljali tudi o raznih drobnih organizacijskih vprašanjih. Tako na primer o višini nagrad za predavatelje. Zastopali so mišljenje, da je boljše pošteno plačati sposobnega predavatelja, kot pa prirediti slabo predavanje ali celo več predavanj. Prav tako je še nekaj odprtih vprašanj glede evidence članstva in glede varovanja vseh podatkov, ki so vojaška tajnost. Zato bi morali vse dokumente hraniti na primernih krajih in pod varstvom.

MP

Dogodki tedna

Stalni jugoslovanski predstavnik v OZN veleposlanik Lazar Mojsov je izročil generalnemu sekretarju OZN U Tantu osebno poslanico predsednika SFRJ Josipa Broza Tita. U Tantu se je potem zadržal z veleposlanikom Mojsvom v prijateljskem pogovoru o bližnji dejavnosti in posvetih neuvršenih držav.

Proslava ob 50-letnici II. kongresa KPJ bo v Vukovaru od 20. do 24. julija. Pokrovitelj proslave bo predsednik ZKJ Tito. Kot je predvideno v programu, bo med slovesnostmi v Vukovaru slavnostna seja predsedstva ZKJ, organizirali bodo veliko priložnostno zborovanje, dotlej zgradili muzej II. kongresa, obnovili pa bodo tudi poslopje delavskega doma, v katerem je bil kongres.

V soboto, 14. marca zjutraj ob 7.55 je doživel premogovnik Breza pri Sarajevu najhujšo tragedijo od svojega obstoja. V jašku »Srečno«, približno tri kilometre od vhoda in v globini 250 metrov je prišlo tu iz doslej nepojasnjenih vzrokov do eksplozije metana. Nesreča je terjala 49 mrtvih rudarjev ter 17 huje in lažje ranjenih. Nesreča je boleče odjeknila po vsej državi, najbolj boleče pa jo občutijo svojci mrtvih rudarjev.

Japonski cesar Hirohito je v Osaki — po velikosti drugem mestu na Japonskem — odprl »Expo 70«, prvo svetovno razstavo v Aziji in največji sejem v 119 letih, odkar prirejajo svetovne razstave. Razstavišni prostor zavzema 420 hektarov površine in ima 115 paviljonov, ki so jih postavili na griču Senri, v bambusovi senci, kjer razstavlja 77 držav. Tu so razstavljeni vsi dosežki sodobne znanosti in tehnike. Organizacija razstave je stala Japonsko 2,7 milijarde dolarjev, sem pa niso vštet izdatki tujih razstavljalcev. Največji paviljon na razstavišču je sovjetski.

Prihodnje leto od 23. do 28. avgusta bo v Ljubljani svetovni kongres IFIP, na katerem se bo zbralo več kot pet tisoč znanstvenikov iz vsega sveta. IFIP je kratica za mednarodno zvezo za obravnavanje podatkov, ki je začela delati v začetku leta 1960. UNESCO pa je že junija 1959, sedem let po tem, ko je bil ustvarjen prvi komercialni elektronski računalnik, pripravil prvo mednarodno zborovanje o obravnavanju podatkov. V pariški palači UNESCO se je zbralo 1800 delegatov iz 37 držav. Obdobje elektronskih računalnikov se je začelo. Drugi svetovni kongres IFIP je bil dve leti pozneje v Münchnu. Na njem se je zbralo že 2800 strokovnjakov iz 41 držav, na tretjem srečanju v New Yorku pa jih je bilo že 5000 iz 50 držav. Podobna udeležba je bila pred dvema letoma v Edinburghu. Vzporedno s kongresom v Ljubljani bo tudi doslej največja razstava elektronskih računalnikov in drugih naprav za obravnavanje podatkov.

Švicarska vlada je od 20. marca dalje prepovedala vsem tujim delavcem, da bi prišli v Švico in se tam zaposlili. Ukrep je namenjen stabilizaciji delovne sile in ni znano, koliko časa bo v veljavi. V Švici, ki šteje 2,2 milijona prebivalcev, dela sedaj pol milijona tujih delavcev. Tuji delavci bodo smeli spremeniti zaposlitev šele, ko bodo prebili eno leto na svojem delovnem mestu.

Na pravkaršnjih parlamentarnih volitvah na Finskem je levica izgubila dosedanje večino v parlamentu, močno pa so se okrepile nesocialistične stranke. Finski parlament ima 200 članov. Doslej so bili v njem 103 predstavniki levih in 97 predstavnikov desnih strank. Po sedanjih volitvah pa ima desnica 113 sedežev v parlamentu, levica pa 87. Zaradi takega izida volitev je nastala na Finskem dokajšnja politična zmeda in le malo je verjetno, da bo mogoče ohraniti dosedanje vladno koalicijo levih strank, v kateri bi bili zastopani tudi komunisti.

Na Cipru, 13 km od Nikozije, so našli na skrivnost način ubitve bivšega ciprskega notranjega ministra Polikarpa Georgadjisa. Leta je bil notranji minister od leta 1960, to je od razglasitve ciprske neodvisnosti. Umaknil se je leta 1968, ko so ga Atene obtožile, da je sodeloval v poskusu atentata na grškega premiera Papandopolosa. Zatrjujejo, da je nedavni ponesrečeni atentat na predsednika Makariosa vodil ravno Georgadjis, podpirali pa sta ga tajni službi ZDA in Velike Britanije.

V Erfurtu, glavnem mestu Turingije, je bilo prvo povojno srečanje predstavnikov obeh Nemčij — predsednika ministrskega sveta NDR Williija Stopha in zveznega kanclerja ZR Nemčije Williija Brandta, ki je med drugim obiskal tudi nacistično koncentracijsko taborišče Buchenwald, kjer je bil ubit vodja nemških komunistov Ernest Thälmann. Brandt je izjavil, da po 25 letih razcepljenosti ne more priti do kakršnekoli nagle spremembe razmer, medtem ko je Walter Ulbricht dejal: »Zelimo uspešne pogovore v Erfurtu. Če bodo uspeli, bodo izhodiščna točka za nadaljnja pogajanja...«

Iz Kambodže poročajo: »Narodna skupščina in kraljevski svet sta v zvezi s politično krizo, ki jo je povzročil šef države princ Sihanuk in ustrezno kamboški ustavi na skupni seji so glasno sklenila, da izrazita nezaupnico princu Sihanuku. Ker leta ni več šef države, bo do volitev novega šefa države opravljali te posle predsednik narodne skupščine Čeng Heng. Sihanuk je pred tem izjavil: »Najbrž bo prišlo do obračuna med menoj in skrajno desnico. Možen pa je tudi državni udar, če ne bom odstopil, preden me bodo odstranili.« Ni dvoma, da je vodja državnega udara 56-letni premier general Lon Nol, ki je takoj zaprosil Američane za vojaško in gospodarsko pomoč za boj proti gverilcem. Politika novega vodstva Kambodže je tudi naperjena proti DR Vietnam.

Komunistične partije Jordanije, Sirije, Libanona in Iraka so ustanovili novo organizacijo komandosov z imenom »partizanske sile«. Organizacija je zaprosila za sprejem v združeno palestinsko poveljstvo, ki so ga ustanovili nedavno, potem ko se je jordanski režim zapletel v spor s komandosi. Ker združeno poveljstvo ni hotelo sprejeti nove organizacije pred objavo njenega programa, je leta objavila program, v katerem je zapisala, da je boj proti sionizmu in imperializmu del boja, ki ga sile »svobode, napredka in miru« bojujejo na čelu s Sovjetsko zvezo.

Bivšega nacističnega »zdravnika smrti« Horsta Schumann-a bodo postavili v Frankfurtu pred sodišče zaradi umora 15.314 internirancev v nacističnih taboriščih. Schumann je še posebej obtožen, da je leta 1940 in 1941 usmrtil 14.500 duševno bolnih, ki so bili po njegovi diagnozi »delovno nesposobni«. Po vojni se je ta zločinec skrival, nato pa zbežal v Afriko. Ganska vlada ga je l. 1966 izročila zahodnonemškemu oblastem. — V zapor v Spandau se je vrnil njegov edini preostali jetnik, nacistični zločinec Rudolf Hess, nekdanji Hitlerjev namestnik, ki ga je bilo nürnberško sodišče obsodilo na do smrtne ječe. Hess, ki je star 75 let, se je zdravil v neki bolnišnici, nekateri pa so bili za to, da se ga spusti na svobodo.

Načrti za Kurirčkovo pošto

Letošnja Kurirčkova pošta, osma po vrstnem redu, bo odšla na pot 6. aprila, končala pa se bo 23. maja na Pokljuki. Za izvedbo te velike akcije so priredili več posvetovanj v raznih krajih, eno tudi v Novem mestu. Tam so se zbrali zastopniki ZB in DPM dolenskih občin. Dogovorili so se o datumih predaje in sprejema torb in o krajih mitingov. Na ključne slovesnosti na Pokljuko pa bodo poslali 7 avtobusov pionirjev. Z njimi bodo potovali tudi borci, ki bodo mladini pripovedovali o bojih.

Da bi poestrili Kurirčkovo pošto, bodo v novomeški občini priredili navidezni napad na postojanko s streljanjem iz sračnih pušk. Poleg tega pa bodo tudi obvezovali navidezne ranjence. Sodelovali bodo tudi iz drugih občin. To bo tudi priprava na letošnje republiške tekmovanje v streljanju z sračno puško, ki bo za pionirje v Novem mestu. Za organizacijo ZB od krajevnih do občinskih združenj bo ta akcija Kurirčkove pošte priložnost seznanjati mlade z duhom NOB.

MARJAN TRATAR-UCO

Iz bratskih republik

Kako urediti problem borcev v Črni gori

Dva odbora socialno-zdravstvenega zbora Skupščine SR Črne gore sta na nedavnem zasedanju menila, naj bi bila temeljna zaščita borcev NOV enotna za vso Jugoslavijo, medtem ko bi dodatne pravice borcev določale republike s svojimi zakoni. Odbora sta namreč ugotovila, da je v Črni gori okrog tisoč borcev s statusom borca pred 9. 9. 1943, ki pa nimajo nobenih dohodkov, ker niso izpolnili 15 let delovne dobe. Okrog pet tisoč zahtev za priznanje statusa borca še čaka na rešitev.

Sestanek SZDL in ZZB NOV Srbije

Na pobudo republiške konference SZDL Srbije so pred kratkim v Beogradu sklicali poseben sestanek sekretariata predsedstva republiške konference SZDL in predsedstva republiškega odbora ZZB NOV Srbije. Na sestanku so razpravljali o načinu vsebini in nadaljnjem razvoju socialistične zveze, pa tudi o tem, kako z večjim sodelovanjem z drugimi družbenopolitičnimi organizacijami priti do skupnih smotrov.

Spominsko pokopališče za 3500 borcev

Združenje borcev v Kompletin-cih je skupaj z občinskim odborom ZZB NOV v Vinkovcih dalo pobudo za ureditev spominskega pokopališča v tej vasi. Letos namreč mineva 25 let odkar so ob prebitju sremske fronte v tej vasi pokopali 3500 borcev jugoslovanske armade. Zato smatrajo člani ZZB teh krajev, da bi moralo biti zgodovinsko pokopališče teh žrtev dostojno urejeno.

Dragi naročniki!

Spet je minilo leto in spet vas bo vsakdanji obiskovalec pismonoša spomnil, da je treba odšteti naročnino na »TV 15«, tokrat 22 dinarjev. To je znesek naše nove celoletne naročnine, nove zato, ker je letos za 4 dinarjev večja kot v minulih dveh letih, in sicer zaradi nekoliko povečanega obsega lista, kar smo vam podrobno obrazložili v prvi letošnji številki.

Včasih nam kdo predlaga, naj bi pobirali naročnino vsaj dvakrat letno, ker bi jo tako nekateri lažje plačali. Dovolite, da odkrito povemo, kako je s to rečjo. Vedno smo strmeli za tem, da bi bil list čim cenejši in da naročnine ne bi dvigali; toda stroški za izdajanje lista silijo nenehno navzgor — hkrati z drugimi stroški oz. cenami v našem gospodarstvu. V lanskem letu, ko naročnine nismo zvišali, smo si pomagali s tem, da smo se odločili za enkratno pobiranje. S tem smo prihranili toliko, da smo nekako krili lansko povečanje materialnih stroškov. Letos pa so stroški za pobiranje naročnine spet narasli, in sicer kar za 100 odstotkov (kdor ne verjame, naj vpraša PTT). Torej smo še bolj kot lani prisiljeni pobirati naročnino samo enkrat. Če pa kdo le ne bi zmoget tega zneska plačati naenkrat, ga prosimo, da nam ga sam nakaže v dveh obrokih. Upamo, da bodo taki primeri redki, saj je naročnina 22 dinarjev v primeri z drugimi izdatki še zmeraj majhna.

Odkrito vam povemo, da smo načrtovali letošnje poslovno leto z večjim optimizmom. Naročnino smo povečali zaradi večjega obsega lista, saj je lansko jesen postal tudi glasilo

Zveze rezervnih vojaških storžin Slovenije, razen tega pa moramo v njem objavljati tudi več oglasov. In zdaj ugotavljamo, da smo izdelali račun brez krčmarja. Za tiskarske storitve smo predvidevali 10-odstotno povečanje, toda že februarja smo ugotavljali povečanje za 17 odstotkov. Glede na zagonovilo PTT se nismo nadejali večjih stroškov za odpremo lista. Toda glejte, kako bridko smo se ušteli: predvideno je, da se bodo ti stroški s 1. marcem povečali za 122,5 %. To pomeni za naš list 14 milijonov 300 tisoč starih dinarjev več, če pa k temu prištejemo še tiskarske stroške, se ta znesek poveča za 25 milijonov starih dinarjev... In koliko je še drugih, manjših stroškov, ki stalno naraščajo...

Vidite torej, da naš položaj ni rožnat in da si hudo belimo glavo z vprašanjem, kako se bomo pretolkli do konca leta.

To vam povemo zategadelj, ker bi radi, da bi nas razumeli in da bi v aprilu, ko vas bodo obiskali pismonoše, naročnino stoddostno poravnali. Naj vam zaupamo še to, da moramo za vsak poslani nalog plačati 40 starih dinarjev (prej samo 20), ne glede na to, ali je naročnina plačana ali ne.

Hkrati vas prosimo, da nam javljate sproti vsako spremembo naslova, pa tudi morebitno preimenovanje ulice ali naslova in spremembo hišne številke, kjer stanujete.

In še nekaj: kot vedno je tudi tokrat kdo izmed vas lahko že poravnal naročnino. V takem primeru zavrnite položnico z označbo »plačano«.

Vsem skupaj lep pozdrav!

UREDNIŠTVO IN UPRAVA »TV 15«

NAROČNIKI POZOR!

Uprava »TV 15« vam pripravlja PRESENEČENJE

Od 14. številke dalje bo v listu vsak teden nagradna križanka. Vsak teden bomo izžrebali 6 nagradencev, ki bodo dobili vsak po eno ŠVICARSKO ZAPESTNO URO ZNAMKE LORD—LADY 71.

Tudi zaradi tega se splača biti naročnik »TV 15«

Občanova beležnica

Obeta se nam zakon o družini

Skupina za socialno-zdravstvena vprašanja pri republiški konferenci SZDL Slovenije je v dogovoru s konferenco za družbeno aktivnost žensk Slovenije in zvezo prijateljev mladine Slovenije pred kratkim obravnavala predlog za izdajo zakona o družini. Posvetovanja so se udeležili predstavniki navedenih organizacij ter nekateri strokovnjaki, javni in politični delavci.

Predlog za izdajo zakona o družini je pripravila komisija za kodifikacijo rodbinskega prava in ga posredovala zvezni skupščini. V prvem delu govori o razlogih za izdajo zakona o družini, drugi del vsebuje osrednja temeljna načela, tretji pa prinaša osnutek vsebine zakona.

V osnovnih določbah novega družinskega zakona naj bi bila poleg sedanjih načel izražena še štiri nova, ki bi veljala za celotni družinski zakonik. To naj bi bilo načelo povezovanja družine s samoupravnimi odnosi, načelo posebnega varstva družine, varstva materinstva ter načelo o vzgoji sodobne človekoljubne osebnosti.

Novi zakon o družini naj bi prinesel nekatere nove rešitve v poglavju družinskega prava. Spodnja meja mladoletnika, ki sme skleniti zakonsko zvezo, naj bi bila 16 let. Proučujejo tudi vprašanje popolne posvojitve, ki naj bi bila uvedena v družinsko pravo. Nadalje so predvidene spremembe glede razveznih razlogov. Tudi problem pre-

življanja enega ali drugega zakonca terja novih rešitev. Na novo je treba urediti tudi razmerje med starši in otroki; postavlja se zahteva po popolni izenačitvi zakonskih in nezakonskih otrok. Glede obveznosti staršev do preživljanja otrok naj bi se uskladile spremembe, ki jih je že osvojila praksa. Obveznost staršev naj bi trajala dalj časa, to je do kraja šolanja ali usposobitve za poklic, vendar ne dalj kot do 26. leta starosti. Na novo naj bi se uvedlo ugotavljanje in izpodbijanje materinstva. Novost naj bi bila tudi ureditev pravnih posledic v zvezi z umetnim oplojevanjem, ker postavlja praksa tudi pri nas to zahtevo.

Tudi vprašanje velikega števila naših državljanov, ki živijo v tujini in tam ustvarja družinska razmerja, bo moral zakon rešiti z ustreznimi predpisi.

To je nekaj osnovnih misli o dosedanjem delu za pripravo novega zakona o družini in o nekaterih temeljnih načelih, ki naj bi predstavljala osnovo za nadaljnja razpravljanja.

Udeleženci razprave so imeli mnogo tehtnih pripomb. Na splošno je prevladalo mišljenje, da je sedanjí predlog osnutka poln raznih kompromisnih rešitev. Skupina strokovnjakov naj bi pripravila zadevne teze. Gradivo bodo posredovali vsem zainteresiranim, ki bodo sodelovali v nadaljnji razpravi pri izdelavi temeljnega dokumenta.

B.

Besede naših dopisnikov

NOVO MESTO

Sproti so urejali sporne zadeve

Ietošnji občni zbor ZB Novo mesto — Levi breg je bil 20. februarja. Udeležba je bila velika. Iz poročila je bilo razbrati, da so tako odbor ZB kot tudi občinskega ZZB in občinska skupščina vsak po svojih močeh skušali urejati sproti vse sporne zadeve in težave. Posebno stanovanjske zadeve urejajo vsako leto uspešneje, čeprav še niso vsem dali stanovanj. Na občnem zboru so znova ugotovili, da je bil odstotek, ki so ga dolenske občine prejele od republiškega sklada, prenizek. Članom so uspeli razdeliti za stanovanjsko graditev le 140.000 dinarjev. V bližnji prihodnosti bo potrebno ob sodelovanju krajevnih organizacij in družbe urediti najnujnejše primere, tako da po letu 1971 ne bo več nobenega zelo nujnega.

Precej so govorili tudi o primerih, o katerih je pisalo časopisje. Namreč o bolehnih starejših ljudeh, ki sami životarijo v oddolnih krajih in na samotnih kmetijah. Družba bi jim morala hitreje pomagati.

Govorili so tudi o pisanju kronike Dolenske med osvobodilno vojsko. Muzej v Novem mestu naj bi zaposlil kustosa, ki bi se ukvarjal samo z NOB in uredil doslej že zbrano gradivo. O tem so zdaj že drugi razpravljali na občnem zboru krajevnih organizacij, saj kustosa že dve leti nimajo.

MARJAN TRATAR-UČO

RAVNE

Sodelovanje med taborniki in ZB

Sodelovanje med taborniškim odredom »Koroški jeklarji« in med združenjem borcev na Ravnah je bilo lani dobro, skupno so šli na »Pohod po poteh koroških partizanov« in pozneje tudi skupno srečali na osrednji proslavi v Velenju.

Predstavniki ZB so se udeležili letne skupščine tabornikov.

Sklenili so, da bodo za 8 marec obiskali partizanske domačije na obronkih Uršlje gore, Selovca, Tolstega vrha, Zelenbrega, Brdinja in Strojne. Tam bodo sta-

rim partizanskim mamnicam čestitali za dan žena, ter jim izročili spominska darila. Mimogrede bodo obiskali tudi zgodovinska obelježja iz NOB kjer bodo borci tabornikom pripovedovali spomine na partizansko življenje in borbo.

6. aprila se bo na Poljani pri Prevaljah, kjer so bili zadnji boji za osvoboditev naše domovine, začela pot »Kurirčkove poštev«. Predstavniki tabornikov so povabili borce, naj bi jim na posebnem sestanku predavali o zgodovini NOB in razvoju partizanskih odredov.

Vsekakor pa bodo eni in drugi tudi opravili še več nalog, vsak na svojem organizacijskem področju.

FRANJO SREBOTNIK

BUČKA

Široko sodelovanje

Na občnem zboru ZB so ugotovili, da je nad 80 odstotkov članov delavnih v raznih odborih organizacij ter organih delavskega in družbenega samoupravljanja.

Drugače pa šteje borčevska organizacija 22 članov, izmed teh so štirje invalidi. Štirje člani prejemajo občinsko priznavalnino, ki je manjša od 200 dinarjev na mesec.

Sklenili so, da bodo člani ZB pomagali pri gradnji vodovoda s prostovoljnimi delom in prispevki.

Za prapor pa so od lani do letos zbrali samo 200 dinarjev, zato ga letos kljub vsem željam niso mogli razviti.

V novo vodstvo so izvolili prejšnjega predsednika Jožeta Gorenjca in prejšnjega tajnika Franca Ilaša, le da sta zdaj zamenjala mesti. Priznali so jima tudi uspešnost pri dolgoletnem delu.

KAREL ZORKO

KAMNIK

Troje srečanj za vso Gorenjsko

Razen mnogih krajevnih, občinskih in medobčinskih prireditvev, ki bodo letos v počastitev 25. obletnice osvoboditve, bodo tudi tri prireditve na katerih bo sodelovala vsa Gorenjska vključujoč tudi Domžale in Kamnik. Tako so se dogovorili predstavniki ZB vseh sedmih občin tega območja na skupnem sestanku v

Kamniku v torek, 10. t. m. Kot prvo je na vrsti srečanje vseh internirancev v Begunjah v nedeljo 10. maja kjer bodo po 25. letih skupno z osvoboditelji — borci Kokrškega odreda — proslavljali rešitev tam zaprtih političnih delavcev, in bili od tam poslani v razna koncentracijska taborišča — Mathausen, Dachau, Auschwitz in drugam.

Naslednje srečanje bo na Pokljuki v nedeljo 23. maja ob slovesnem zaključku Pionirčkove pošte, ki se je bo udeležilo kakih 7000 pionirjev iz vseh krajev Slovenije. S sodelovanjem svojih organizacij oziroma današnjih odborov nekdanjih partizanskih enot, ki so sodelovale na tem območju, hočejo ZB zlasti poudariti prenos tradicij na mladi rod. In to je v resnici najlepša priložnost. Zlasti še, ker bo prireditve na kraju, kjer so v kravem, neenakem boju popadali skoraj vsi borci 3. bataljona Prešernove brigade. Predvidevamo tudi sodelovanje pripadnikov JLA.

Tretje vsegorensko srečanje pa je namenjeno aktivistom in bo v jeseni v Bohinju. Željo za vsakoletno srečanje so udeleženci izrazili že ob lanskem prvem snidenju v Železnikih s tem, da bi to bilo vsakič v drugem kraju Gorenjske.

To so samo tri prireditve, ki jim ZB vseh občin na tem območju hočejo dati največji poudarek in so jih zato izluščili iz svojih programov in časovno uskladjili za vso Gorenjsko.

KAREL MAKUC

PIRAN

Javnost dela in demokratičnost

Nedavno je bila redna letna skupščina Zveze združenj borcev NOV piranske občine, ki se je udeležilo nad 100 delegatov, izvoljenih na skupščinah združenj. Razen tega so se skupščine udeležili tudi predstavniki drugih organizacij in republiškega odbora ZB.

Občinski odbor je že pred skupščino poslal vsem članom zadnjo številko glasila ZB »Naši borci«, kjer so bila natisnjena poročila. Zato je predsednik občinskega odbora ZB Stojan Troha na skupščini podal samo kratko poročilo o dejavnosti občinskega odbora in neka, misli glede bodočih nalog ZB.

Razprava je bila zelo razgiba-

na, vanjo so posegli mnogi. Vsi so se strinjali, da je družba v zadnjih letih veliko naredila za ureditev zadev članov ZZB. Predsednica občinske skupščine Jolanda Kos se je zahvalila ZZB za podporo ki jo izkazujejo vsakodnevno pri uresničevanju nalog občinske skupščine, zlasti pa pri razvijanju in poglobljanju samoupravnih odnosov. Predsednik obalne konference Dušan Puh pa je podčrtal demokratičnost in javnost dela pri obravnavanju zadev članov ZZB. Posebno je opisal tudi delovanje sklada za stanovanjske zadeve borcev piranske občine. Precej so razpravljali tudi o delovanju poštne organizacije s stališča krepitve splošne ljudske obrambe.

V prihodnjem razdobju si bo ZZB prizadevala uresničiti sklepe VI. kongresa ZZB glede dejavnosti, oziroma glede vloge ZZB kot družbenopolitične organizacije, ki izvaja program SZDL. Zato bodo posebno veliko delali glede prenašanja revolucionarnih tradicij na mladino.

Izvolili so 20 delegatov za obalno skupščino ZZB in pet članov za obalni odbor ZZB v skladu z dogovorom, da vsaka občina v skupščino izvoli 20 delegatov. Obalna skupščina in odbor bosta usklajala delo vseh občinskih Zvez ter tudi navzven predstavljala enotno telo. Na skupščini so tudi potrdili izvolitev 21-članskega odbora ZZB piranske občine, ki je že bil izvoljen na skupščinah združenj. Za predsednika so ponovno izvolili Stojana Troha.

ALBERT KLUN

LJUBLJANA

Lepi uspehi - plod delavnosti

Letna skupščina ZB »Milan Česnik« v ljubljanski občini Vič-Rudnik je res dobro uspela. To potrjuje lepa udeležba članstva, izčrpno in vsebinsko bogato poročilo ter obširna in stvarna razprava.

Določila novega statuta, sodelovanja članstva združenja pri lanskih volitvah in zbiorih volivcev, njihovo zanimanje za pereče zunanje politične dogodke in utrjevanje samoupravnega sistema pri nas, stiki s krajevno skupnostjo, prispevki gradiva za »Informativni bilten« krajevnih skupnosti, sodelovanje z mladino in pionirji odreda »Ivan Česnik«, skrb za članstvo itd., vse to je prav bogata bilanca uspehov tega združenja, kar vse je bilo podrobno opisano v poročilu predsednika Ljube Tipliča.

Razprava je sledila poročil-

lom je samo potrdila, da je članstvo tega združenja vsestransko aktivno na vseh področjih družbeno-političnega dogajanja v krajevni skupnosti in v občini. Ob ravnavali so probleme vseljidske obrambe, vprašanja pokojninskega zavarovanja borcev, beseda je stekla tudi o gospodarski in družbeni reformi in vlogi borcev pri njenem izvajanju, dalje o družbenopolitični aktivnosti članov ZB, o mladini, o sodelovanju z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami v krajevni skupnosti itd.

Govorili so tudi o vsebini TV 15 in menili, naj bi v njem priobčevali več člankov v zvezi s sklepi VI. kongresa ZZB NOV.

Občinskemu odboru ZZB so predlagali naj organizira sektorske posvete z odbori združenj borcev v občini.

Tudi v pozdravih prisotnih zastopnikov občinskega odbora ZZB in borcev za severno mejo ter zastopnikov SZDL, ZRVS, ZVVI krajevnih skupnosti je prišlo do izraza priznanje medsebojnega sodelovanja ter uspehov združenja.

Pred zaključkom konference so sprejeli tudi bogat program dela za letošnje leto. Dosedanji njihovi uspehi pa so porok, da ga bodo tudi izvedli.

V. M.

Dva popravka

Na članek »Pogovorili so se o perečih zadevah«, priobčen v 11. številki TV 15, dne 11. 3. 1970 ugotavljam:

Čudimo se, kje je dopisnik Stanko Skočir, ki ga niti v Dragatušu, niti na občinskem odboru ZZB nihče ne pozna, dobil podatke za ta dopis.

Vse trditve, razen tega, da uslužbenka na krajevnem uradu dela samo trikrat na teden, so popolnoma izmišljene. O pisanju prošnje za posojila borem za gradnjo stanovanj na občnem zboru sploh nismo razpravljali, ker je vse to že urejeno in izdelan je tudi vrstni red odobrevanja posojil. Tega vrstnega reda se poslužuje sklad za gradnjo stanovanj borem, zato ni potrebno pisati nobenih prošelj.

Ni res, da se borci obračajo za nasvet na uslužbenko krajevnih skupnosti, ker njej sploh ni znano poslovanje s posojili, marveč se obračajo le na odbor združenja borcev Dragatuš ali pa direktno na upravni odbor sklada pri skupščini občine Črnomelj.

Vrstni red je ob upoštevanju meril in upravičenosti sestavljen skupno za borce iz središča kakor tudi iz oddaljenih vasi.

ZDRUŽENJE BORCEV NOV
DRAGATUŠ
Predsednik:
Leopold Bečaj

V dopisu iz Vrtojbe »O marsičem so se pogovorili«, priobčenem v 8. številki TV 15, je nastala neljuba tiskarska pomanjka. Spomenik je namreč postavljen 80 padlim borem in ne samo osmin, kot je to v dopisu pomenoma navedeno.

UREDNIŠTVO

Ob tabornem ognju

Odločitev za gradnjo nove šole v Cerknem prihaja v skrajnem trenutku, ko še lahko pomirimo čut dolžnosti, ki ga moramo imeti do tega dela Primorske. Zakaj zasluži Cerkno to priznanje, je pojasnil in utemeljil na raznih mestih dr. J. Vilfan z navedbo najizrazitejših političnih in kulturnih dejstev. Prav bi bilo, če bi kdo ob tej priliki pojasnil in osvežil širši in posebno mlajši javnosti tudi nekatere podrobnosti, iz katerih bi bilo še bolj razvidno, kaj je pomenilo Cerkno s svojo okolico, z Vojskim, z vsemi Trebušami, Čepovanom in drugimi kraji tega ozemlja za NOB. Vodilni politični, vojaški in kulturni forumi so imeli med NOB na tem ozemlju vso pomoč in zaščito. Prebivalstvo je delilo z njimi streho in hrano, ki je še samo ni imelo dovolj. Večkrat so ljudje plačevali to sodelovanje z velikimi žrtvami, saj so bili ob sovražnikovih vdorih popolnoma izpostavljeni njihovi maščevalnosti. V najtežjih časih je tudi to ljudstvo hrabrilo misel na lepo življenje v svobodni Jugoslaviji. Morda so bile obljube celo prevelike, ali so tudi sami preveč pričakovali. Iz nekaterih vtisov je mogoče sklepati, da je bil ta del Primorske v 25 letih svobode deležen premajhne pozornosti. Predolgo so bili in so še vidni sledovi pustošenja po primorskih domačijah tega območja, premalo premišljeno in intenzivno je bilo ponekod tudi delo za ureditev življenjskih vprašanj tega prebivalstva. Namesto partizanske prestolnice Cerkna je sicer nastala nova, prelepa primorska prestolnica Nova Gorica, vendar zaradi tega ne bi smelo zastati življenje v oddaljenih krajih, ki so v odločilnih časih NOB pomenili največ. Pred dobrim letom smo npr. brali pretresljiv članek in poslušali podobno radijsko reportažo o zaostalosti Gorenje Trebuše, ki je brez elektrike in

poštene poti, po kateri bi mogli spraviti v dolino vsaj mleko ali bolnika. Morda sem spregledal in je kdo na te očitke odgovoril in povedal, kaj je bilo v tem oziru ukrenjeno. Vseeno pa je verjetno res, da člani raznih bivših štabov in poverjeništev, ki so domovali pri Skoku v Gorenji Trebuši, po domačijah na Vojskem ali drugod, preredko pogledajo v te kraje ali vsaj premalo ukrepajo za njihov napredek.

Nova šola v Cerknem bo važno dejansko priznanje primorskemu ljudstvu bivšega severnoprimorskega okrožja in bo deloma nadomestila dosedanje pomanjkljivosti v razvoju tega ozemlja.

Naš dolg nekdanji „prestolnici“

Gradnja prihaja z zamudo, zato pa se vsaj sedaj ne bi smelo pojavljati vprašanje finansiranja. Prav je, če bodo pripomogli k temu tudi različni prispevki, vendar pa gradnja ne bi smela zavisati od njih. Predvidenih 6 milijonov je treba zagotoviti iz zanesljivih republiških virov, kakor so se dobila sredstva iz teh virov za mnoge druge slovenske šole in podobne kulturne potrebe. Prispevki posameznikov, ustanov in organizacij, ki so obljubile pomoč pokroviteljskemu odboru, pa naj ta sklad odpolnijo iz prepričanja in z željo, da h gradnji šole prispevajo zaradi zavesti in odnosa do te akcije. Brali smo, da načrti za šolo zagotavljajo, da zgrada in oprema ne bosta potratni. Za marmornate obloge in druge drage poskuse raznih arhitektov smo res že dali preveč denarja. Ne bi

pa bilo prav, če bi se prav na šoli v Cerknem — spomeniku NOB — odražalo pretirano stiskanje. Zaupamo tudi obljubam, da bo vse ustrezalo veljavnim republiškim normativom za gradnjo šol in sodoben pouk ter da noben objekt nove šole (telovadnica) ne bo padel v »drugo fazo« gradnje. Če bodo republiški organi dali potrebna sredstva, ki jih zahteva ta prioriteta gradnja, in če bo uspešna zbiralna akcija, potem bi šolo cerkljanskemu ljudstvu res lahko dali — poklonili za njihovo delo med NOB — nje same pa bi oprostil njihovih lastnih prispevkov, saj bo njihovo sodelovanje tako in tako potrebno v tej ali oni obliki. Tesno mi je bilo, ko so za začetek akcije otroci na septembrskem zborovanju v Cerknem prodajali značke, ki so jih sami naredili. Bila je sicer to lepa in vzgojna poteza, vendar bi take zbirke privoščil otrokom samim za razne potreščine, izlete in pd. saj je gotovo tudi na tem oddaljenem ozemlju pri mnogih učencih pereče gmotno vprašanje.

Po dograditvi šole v Cerknem bomo vendar enkrat bolj mirno stopili na cerkljanska tla, trenutek pa, ko se bodo odprla vrata nove šole, bo vsekakor pomembnejši in bolj svečan od mnogih dosedanjih manifestacij na Primorskem.

Z zgraditvijo šole v Cerknem bomo torej pomirili naš čut dolžnosti, zelo pomemben pa je tudi vzgojni cilj, ki ga je omenil dr. Vilfan, tj. seznanjanje mladine z NOB. Pri tem se moramo zavdati, da imamo cerkljanskih in podobnih, tudi težjih primerov še veliko. Večina teh neskladnosti z našim razvojem in blagostanjem je prav v najbolj zaslužnih partizanskih ozemljih; zato nam tik pred proslavljanjem 25. obletnice osvoboditve zelo kvirajo slavnostno razpoloženje.

ALBIN ZAVRŠNIK

Iz zgodovine revolucije in ljudskega odpora

Pred četrststoletjem na obronkih Porezna

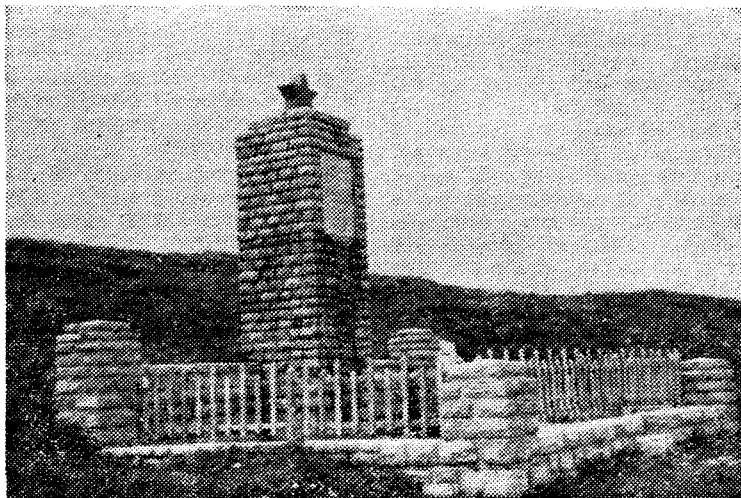
Dne 25. marca mineva 25 let, kar so v Jesenici pri Cerknem Nemci postrelili 97 borcev Kosovelove brigade in nekaterih drugih enot, ki so jih zajeli zjutraj 24. marca na Poreznu.

Ze nekaj dni pred tem so se z osvobojenih vasi na Cerknjanskem začele umikati brigade in druge enote. Zaradi tega so začele navdajati hude slutnje vse tiste domačine, ki so se čutili varne le ob svoji vojski. Tudi drugače so ljudje zvedeli, da se bližajo sovražniki in da se je začela huda ofenziva. Iz Trnovskega gozda in okolice Čepovana je bilo slišati streljanje, saj se je ofenziva že začela.

Bil je lep pomladanski dan, 24. marca 1945, ko so Nemci okrog 12. ure pripeljali v vas Jesenice približno 150 ujetih borcev. Zaprli so jih v prazen hlev Gabrijela Feltrina in jih močno zastražili. Vojaki pa so se razlezli po hišah in ropali, kar jim je bilo všeč. Ujetniki niso niti slutili, kaj bodo Nemci naredili z njimi, vsak zase je bil zatopljen v svoje misli. Vsi pa so vedeli, da konec vojne ni več daleč. Tudi med seboj so se le malo pogovarjali, čeprav so se mnogi poznali že zdavnaj. Niso vedeli, da so bili izdani, samo slutili so...

Tako so preživeli v hlevu popoldne 24. marca in noč med 24. in 25. marcem. Medtem so zunaj odločali o njihovi usodi. V tolažbo so zvečer 24. marca vsakemu prinesli dva kuhana krompirja.

Domačini se niso upali iz hiš, tičali so po izbah in v strahu pričakovali, kaj bo. Pač pa so se vojaki oholo sprehajali po vasi in bližnji okolici.

Dne 25. marca okrog 8. ure so Nemci odprli hlevska vrata in začeli ujetnike šteti. Po deset in deset so jih vodili na prosto in jih postavili v vrsto. Nemški major je izmed njih izbral vse tiste, ki so bili izučeni kakega poklica in ki se jim je zaradi civilne obleke poznalo, da še niso dolgo partizani. Tako je izmed vseh zbral 35 ujetnikov in jih poslal drugam. Obenem so pobrali angleške uniforme tistim, ki so jih vrnili v hlev, in jih dali tistim izmed petintridesetih, ki so imeli slabe obleke.

Takoj zatem so pripeljali iz hleva prvo deseterico izmed tistih, ki so jih vrnili pri prvem preštevanju in odbiranju. Pred skupino je teklen nemški vojak, za njo pa skupina z naperjenim orožjem. Kmalu zatem se je že za vasjo zaslislalo streljanje.

nje. Kmalu zatem so se vojaki vrnili po novo skupino in jo prav tako kot prvo v teku odgnali iz vasi. Tako so ponavljali, dokler ni bil hlev prazen. Med ujetniki so bili tudi trije domačini: Franc Mlakar-Gustelj, partizan od 1942, Janko Matuc in Jakob Mavri.

Ko so postrelili ujetnike, so vojaki po hišah začeli prodajati obleko in obutev pobitih. Razumljivo je, da ni nihče ničesar kupil. Razen tega so še zbijali neokusne šale na račun mrtvih. Kmalu zatem so odšli in odpeljali s seboj odbranih 35 ujetnikov. Šele tedaj so si vaščani upali iz hiš.

Šele tedaj so vaščani ugotovili, kaj se je zgodilo v bližini njihove vasi. Po grapah in gmajnah so ležale mrtve desetine borcev. Kakih deset jih je ležalo v Javorski gmajni in pri Balkovi skali, 27 za vasjo ob poti proti Snatnemu brdu, na orehovškem polju pod Celom 23. Tam so mladinke iz Orehka našle še živega borca, ga obvezale in spravile na varno. Sedem mrtvih je ležalo ob mostu pri Orehku.

Pokopavanje ustreljenih pa so ovirali še domobranci, ki so streljali iz zased na vsakogar, ki se je približal mrtvim. Zato so postreljene pokopali domačini šele čez pet dni, pokopavali pa so jih največ ženske in otroci iz Jesenice in Orehka. Sedemindvajset so jih pokopali pri pokopališču v Orehku, druge pa kar tam kjer so padli v tri skupne grobove. Takoj po vojni pa so vse prenesli v skupni grob na pokopališče v Orehku, kjer je zdaj tudi spomenik.

Toda tragedija se ni končala v Jesenici. Izmed tistih petintridesetih, ki so jih še 25. marca prignali na Reko, so izbrali deset najmočnejših. Rekli so vsem, naj se prostovoljno javijo za neko delo. Nato so desetim naložili razno opremo in strelivo in jih vodili v Spodnje Ravne. Toda ko so tja prinesli svoj tovor, so začeli nanje streljati. Menda so trije skušali pobegniti, toda vse tri so ustrelili. Le eden se je rešil in se priplazil do kmeta Golje, kjer so zanj skrbeli, dokler se ni toliko opomogel, da je šel sam dalje.

Kako je prišlo do tragedije na Poreznu, je več ali manj znano. Eden izmed bataljonskih komisarjev, oziroma operativni oficir je ukazal, naj gredo borci v kaverne na Poreznu. Toda ta je bil gestapovski agent, ki je o tem nemudoma obvestil nemškega komandanta pod Poreznom. Ta je organiziral z dobro opremljeno, izurjeno in oboroženo vojsko napad. Tako je zajel v kavernah borce brez posebnega odpora. Pri tem je izdajalec še sam pomagal. Seveda so ga pozneje razkrili in je prejel svoje plačilo.

Prebivalci Orehka in Jesenice, ki so bili priča dogodku, se še zdaj z grozo spominjajo 25. marca 1945. Prav bi bilo, če bi v spomin na tragedijo kje ob poti proti Jesenici postavili primerno spomeniško obeležje, ki bi pričalo še poznim rodovom na zločine okupatorjev.

Meni sta o vsem tem, kako je bilo, pripovedovala Vika Obid in Andrej Čufer. Slednji je bil ujet in so ga odbrali za delo ter se je tako rešil. Kasneje je bil v goriški zaporih do konca vojne.

FRANC HVALA

OB PRAZNIKU RIBNIŠKE OBČINE

Spomenik ob breznu

Od 26. marca 1943, ko so slavne partizanske brigade Tomšičeva, Cankarjeva, Gubčeva in Šercerjeva izvojevale v do takrat skoraj neznanem kraju sredi gozdov Velike gore v Jelenovem žlebu veliko zmago nad italijanskimi okupatorji, je preteklo že 27 let. V tem času se je mnogo spremenilo. Zrastel je nov rod, številni borci, ki so sodelovali v znamenitem boju, so ostareli, nekateri pa počivajo pod rušo. Samo Velika gora z Jelenovim žlebom in breznom, kjer so našli grob na smrt prestrašeni italijanski vojaki, bežeč pred krogami partizanskih pušk, je ostala prav taka, kot je bila pred tolikimi leti. Le pred breznom je spomenik, ki opozarja obiskovalce tega zgodovinskega kraja, kaj se je tu dogajalo 26. marca 1943.

Ob takih priložnostih, ko slavimo občinski praznik, se spomnimo tudi doseženih uspehov na gospodarskem, družbenem in kulturnem področju. Predaleč bi prišli, če bi hoteli naštet vse novo, kar je bilo zgrajeno v letih po osvoboditvi v ribniški občini. Zrastle so nove tovarne, šole, zdravstveni domovi, vodovodi, elektrika... pa še in še. Številne vasi so spremenile nekdanjo podobo. Obnovljenim stanovanjskim hišam so se pridružile številne nove stanovanjske stavbe. Ribniški človek je priden. Ker niso vsi mogli najti zasluzka doma, so si ga šli iskati v tujino. Prisluženi denar vlagajo v obnovo in gradnjo novih stanovanjskih hiš, kmetijsko mehanizacijo, gospodinjstke stroje, televizorje. Za temi pa prav nič ne zaostajajo tisti delovni ljudje, ki delajo na Inlesu, ribniški kovinski industriji. Pa oni v Pletilnici v Sodražici, trgovskem podjetju JELKA in drugih delovnih organizacijah.

Za veliko večino bivših borcev in vojaških vojnih invalidov je

materialno vprašanje zadovoljivo urejeno. Ne živijo v izobitelji, imajo pa dostojno življenje. Materialno vprašanje borcev ureja občina tudi s priznavalnimi, z dodelitvijo kreditov pa bo v dveh, treh letih urejeno stanovanjsko vprašanje velike večine nekdanjih udeležencev NOV.

Otroci bivših borcev odrasčajo. Družba je veliko prispevala za njihovo solanje in še prispeva. Zrasli so v poštene državljane.

Ribniška občina ima polno partizanskih spomenikov, spominskih plošč in znamenj, ki govorijo o krvavih bitkah, streljanju talcev, požiganju, o junaštvih naših ljudi. Ostali bodo kot trajen spomin dobe, ko je tekla dragocena kri v boju za osvoboditev domovine. Ribniška občina s Travno in Veliko gorjo, Grmado, slapom pod Boncarjem, kraškim svetom v Loškem potoku ter Bistrico in drugimi potoki postaja vse bolj obiskana. Turisti, domačini in tudi tuji, radi zahajajo v te kraje. Ze sama Ribnica z gradom, v katerem je etnografski muzej, v katerem je zajeta vsa dejavnost domače obrti, je vredna ogleda. Turizem, do nedavnega še neznanka, postaja iz leta v leto pomembnejša gospodarska panoga.

Takšna je približna podoba ribniške občine po 27 letih bitke v Jelenovem žlebu. Kurirske poti je prerastla trava. Posledice vojne so že zdavnaj odstranjene, ostali pa so spomini na tiste velike dni, na zmago v Jelenovem žlebu, ki bo ostal vedno živ, dokler bo živel slovenski človek. Legenda o boju in zmagi partizanov prehaja iz roda v rod. In mladi rod rad prihaja in bo prihajal k breznu v Jelenovem žlebu, na pozorišče zmage.

k. o.

Fotografija z vprašajem

Prizor, ki ga vidimo na tej fotografiji, spada med dokaj pogoste. Kdove katera enota prihaja v vas. Spreddaj stopata dva oficirja, zadaj pa borci, eden igra na harmoniko... Vse kaže, da je fotografija nastala nekje na Primorskem v pozni jeseni 1944, kar lahko sklenemo iz plaščev, ki jih nosita oficirja in nekateri borci. Spomladi namreč ne bi bilo listje na trti, ki se vidi v ospredju. Smo se morda zmotili?

Pletenina

TOVARNA TRIKOTAŽNEGA PERILA

LJUBLJANA, ZALOŠKA CESTA ŠT. 14

V naš proizvodni program smo vključili naslednje novitete:

- vse vrste kopalnih oblek iz najsodobnejših surovin in najnovejših krojev
- trenirke za odrasle in otroke ter trenirke po svetovno znani licenci ADIDAS
- proizvode iz movila: otroške pajace ter plenice
- vse vrste ženskega, otroškega in moškega perila

Pisma uredništvu

Rdeči križ in pomoč za Kozjansko

V Delu od 27. februarja t.l. piše o širki raznih oblačil in obnavljanju za Kozjansko. Revščina in zaostalost sta dvoje. Lepo je, da se Rdeči križ zavzame na Kozjansko, ki pa se z zbirko oblek in obnavljanjem ne bo otreslo zaostalosti. Z ozirom na zasluge Kozjanske med NOB in na žrtve, bi bilo bolj pravično, da bi 25 let po osvoboditvi bilo gospodarsko tako močno, da bi lahko samo delilo drugim.

Prvo je izhod iz zaostalosti; potrebne so dobre ceste, da bo postal kraj promet in da se bodo vsaj mladi ljudje lahko vozili na delo v tovarne in da bodo kmetje svoje pridelke lažje vozili na trg. Dobro bi bilo na Kozjanskem napraviti tudi kakšno tovarno da bodo ljudje, ki nimajo dosti zemlje tudi kaj zaslužili.

Le na tak način bi se Kozjansko dvignilo iz zaostalosti. Če bi imelo Kozjansko dobre ceste, bi se samo gospodarsko utrdilo in bi mladi ljudje doma dosegli svoj življenjski smoter, od česar bi imela celotna skupnost več koristi. Častno ni, da se Kozjanskemu pomaga z miločinami, potrebne so jim ceste, tovarne, kmetom je treba omogočiti nabavo kmetijskih strojev pa se bo stanje na Kozjanskem kmalu izboljšalo.

JOZE PERIC

Kdaj enotno obravnavanje Slovencev v Italiji?

Dne 26. februarja je Izvršni odbor Slovenske kulturno gospodarske zveze (SKGZ) razpravljala o nedavnem odgovoru notranjega ministra Restive, ki je izjavil, da imajo tržaški Slovenci po določilih Londonskega sporazuma (podpisan 15. oktobra 1954) vso pravico uporabljati slovenščino v javnem življenju.

Člani IO SKGZ so to ministrovo izjavo vzeli na znanje z zadovoljstvom in z vso pozornostjo. Vodstvo Zveze s posebno javno izjavo poziva vse Slovence, vse slovenske organizacije in ustanove, naj se dosledno sklicujejo na to ministrovo zagotovilo ter tako izvede-

jo množičen pritisk za resnično uveljavitev te pravice.

Obenem s to zadovoljivo ugotovitvijo, da se na Tržaškem slovenščina le prebija v javno življenje, pa velja omeniti, da v Goriški in Videmski pokrajini, žal, ni tako. Določila londonskega sporazuma ne zadevajo Slovencev teh dveh pokrajin, zaradi česar se javna raba slovenščine v teh dveh pokrajinah počasneje in različno uveljavlja.

Razmislimo nekoliko o tem vprašanju.

Odpriost naše zahodne meje navadno merimo in ocenjujemo predvsem po številu prehodov potnikov in prevozov tovarov v obe smeri. Maloobmejni promet in splošno trgovanje med državama se iz leta v leto večata in s tem se poglablja zaupanje na obeh straneh. Gospodarstvo obeh držav se na ta način lepo dopolnjuje. Toda ob vsem tem živahnem prometu se dogaja še nekaj drugega. Zakoreninjeno nezaupanje in sovražnost zamirata in izgubljata tla. Kako bi izmerili to vrednoto, ki jo vsi tako blagodejno čutimo! V tej odprtosti in v tem poglabljanju zaupanja dobiva slovenski etnični element v Italiji vse drugačen pomen in vlogo, kot jo je imel še npr. pred desetimi ali petnajstimi leti.

Veliko naporov so morala premagati vodstva strank levega centra, da so v času od 19. junija 1962 do 30. januarja 1963 dosegli ustanovitev avtonomne dežele Furlanije — Julijske krajine s sedežem v Trstu. Pri ustanavljanju te dežele je bilo eno od važnih vprašanj tudi vprašanje Slovencev kot etnične skupine v tej deželi. Več poslancev je tedaj (leta 1962) v poslanski zbornici zagovarjalo stanje, po katerem naj bi se slovenska etnična skupina v tej deželi delila v tri geografsko ločena področja in v vsakem od treh področij drugače obravnavala. Tako je npr. poslanec kršćansko demokratske stranke M. Toros tedaj v poslanski zbornici med drugim dejal: »Problem manjšin je v Trstu rešil memorandum, v Gorici mirovna pogodba, v Vidmu italijanska ustava.«

Ko je bil po dolgih in včasih precej žolčnih razpravah končno sprejet 3. člen posebnega statuta te avtonomne dežele, je z njim obstoje slovenske etnične skupine takole obravnavan: »V deželi je priznana enakost pravic in ravnanja vsem državljanom katerekoli jezikovne skupine, zaščitene so tudi njihove etnične in kulturne značilnosti.«

Člen 15 mirovne pogodbe (pod-

pisan 10. febr. 1947 v Parizu) določa: »Italija bo podvzela vse potrebno, da se zagotovi vsem osebam, ki se nahajajo pod italijansko jurisdikcijo brez razlike rase, spola, jezika ali vere uživanje človekovih pravic in osnovnih svobod, upoštevajoč pri tem tudi svobodo govora, tiska in publikacij, svobodo veroizpovedi, svobodo političnega prepričanja in zborovanj.«

Člen 3 italijanske ustave določa: »Vsi državljani so socialno enakopravni pred zakonom, brez razlike na spol, raso, jezik, vero, politično prepričanje ali osebni in družbeni položaj.«

Člen 6 italijanske ustave določa, da republika s posebnimi normami ščiti jezikovne manjšine. To daje pripadnikom etničnih skupnosti, da svobodno in enakopravno uporabljajo svoj materin jezik in to tudi v odnosih z javnimi organi. Istočasno pa obvezuje vse javne organe in institucije, da organizirajo svoje urade in svoje poslovanje tako, da se pripadniki neitalijanskih etničnih skupin, ki pa so italijanski državljani, ne čutijo prikrajšane pri uporabi te svoje ustavne pravice.

Vsa ta pozitivna ustavna in druga določila, ki v republiki Italiji urejajo odnose do drugih etničnih skupin, se najbolj dosledno izvajajo v upoštevanju francoske etnične skupine, potem nemške in slednjič slovenske. V odnosu do naše etnične skupine so sicer že storjeni določeni ukrepi, vendar je neprimerno boljše kot kdajkoli prej, vendar je boleča ugotovitev, da se vsa ta pozitivna ustavna in druga določila uporabljajo tako neenotno in tako različno v treh pokrajinah dežele Furlanije — Julijske krajine.

Uporaba slovenščine v javnem življenju je na Tržaškem prišla dlje kot na Goriškem, v Videmski pokrajini pa o njej skoraj ni moč govoriti. Solstvo je na Tržaškem in Goriškem razmeroma še kar zadovoljivo razvito, medtem ko Beneški Slovenci prosijo komaj za možnost, da bi v rednem pouku imeli njihovi otroci po nekaj ur slovenščine na teden kot učni predmet kakega tujega jezika. Dvojezičnost javnih napisov je tudi šele nekje na začetku.

Leta 1947 je po uradnih podatkih bilo beneških slovencev okrog 35.000, pa vendar je bila tolikšna etnična skupina leta 1961 izvezeta od popisa prebivalstva, ko je šlo za ugotovitev slovenskega življa na območju avtonomne dežele Furlanije — Julijske krajine, ki je bila ustanovljena leta 1963. No, v zadnjem času se je nekaj tudi tu premaknilo na bolje. Zelo organizirano in s konkretnimi predlogi za dosego vsaj minimalnih pravic beneških Slovencev je nastopil Odbor sloven-

ske narodne skupnosti v Videmski pokrajini, ko je 19. X. 1966 ob obisku predsednika republike g. Saragata izročil letemu spomenico, s katero je izrazil želje in zahteve beneških Slovencev, da želijo postati enakopravni državljani, in sicer tudi v pogledu ohranitve svojih etničnih značilnosti.

Lani 10. oktobra je predsednik deželne vlade Furlanije — Julijske krajine dr. Alfredo Berzanti sprejel delegacijo Slovencev iz videmske pokrajine (iz Nadiških dolin, Terske in Kanalske doline) ter vzel na znanje stališča in predloge, ki so mu jih tedaj povedali in predložili. Informativni urad deželne vlade je ob tem sprejemu objavil uradno poročilo, v katerem je med drugim tudi zapisano: »... Glede vprašanj, katerih rešitev spada v pristojnost države, je predsednik dejal, da bo deželna vlada opozorila rimsko vlado na zahteve, ki jih je postavila delegacija...« In za kakšne zahteve pravzaprav gre? Slovenci, biva-joči v Videmski pokrajini, se zavzemajo predvsem za to, da bi se njihovi otroci mogli v šolah učiti tudi svoje materinske vsaj po nekaj ur tedensko. Ta minimalna zahteva, ki je znana in dovolj javna že vsa povojna leta, še vedno čaka na rešitev pred pristojno vlado v Rimu. Dobrohotno zavzemanje predsednika deželne vlade g. Berzantija za zahteve, predložene v omenjeni spomenici, ter uvodoma omenjena izjava notranjega ministra g. Restiva sta vendarle spodbuda in upanje, da se bodo vse te, doslej še neurejene zadeve, v prihodnje hitreje in lažje urejale.

Obetajočemu uveljavljanju slovenščine v javnem življenju na Tržaškem naj sledijo podobni ukrepi tudi na Goriškem in v Videmski pokrajini! Slovenci v Italiji lahko vidijo v takem pozitivnem razreševanju uresničitev njihove naravne pravice, ki prihaja do svoje veljave prav ob odprtosti in ob povečani blagovni menjavi med državama ter tako krepi sožitje med narodi, ki jim je sojeno živeti in delati na stičišču sredi Evrope.

CIRIL ZUPANC

Stane Škrabar-Braškar šestdesetletnik

Kdo ga pozna, mu teh let ne bi prisodil. Ko pa zveš, da jih ima že deset čez petdeset, bi pomislil, da je živel lagodno meščansko življenje in imel vsega v izobilju. Pa ni tako...

Tovariš Stane Škrabar ali po partizansko Braškar je živel trdo partizansko življenje skoraj cela tri leta. Udeležil se je tudi zgodovinskega pohoda 14. divizije na Štajersko kot vojni dopisnik Tomšičeve brigade.

Po vojni je bil vse do 1968 poklicni novinar. Kot tak je bil novinar »Ljudske pravice«, dopisnik »Tanjuga« na Dunaju in nato načelnik oddelka za tisk pri jugoslovanskem vojaškem odposlanstvu v Berlinu. Ko se je 1948 vr-

nil, je delal pri »Tovarišu« in »Ljubljanskem dnevniku« kot urednik, nato pa v Kopru kot direktor ČZP »Primorski tisk«.

Kot mož peresa je vsa ta leta sodeloval tudi v reviji »Borec« in kasneje z našim listom, Srečamo ga marsikje, kjer so vplivali na izdajanje knjig in časopisov s tematiko iz revolucije in revolucionarnega delovanja.

Tovarišu Braškarju želimo še veliko lepih let ob našem sinjem morju.

Borcem Dolenjskega odreda

Najbrž je večini borcev in borkov znano, da pripravljamo knjigo o odredu, ki je bil ustanovljen 1. decembra 1943 v Kriški vasi. O tem se je govorilo na zborovanjih v Trebnjem in Litiji, pa tudi pisalo. Vsi znani so prešli tudi knjižico s podatki o odredu, da bi se lažje spomnili podrobnosti in datumov.

Na žalost sta se mi doslej oglašala samo dva borka ter mi poslala svoje spomine, čeprav mi je lani marsikdo obljubljal ne samo spominov, marveč tudi fotografije in druge dokumente. Knjigo bom letos končal. Na pisal sem že večino besedila. Ne zdi se mi prav, da bi bila knjiga pomanjkljiva, saj v dokumentih ni vsega. Pa tudi, da bi me potlej kritizirali, češ da sem pisal neresnico.

Zato ponovno prosim vse tovariše in tovaršice, naj mi pošljejo svoje prispevke ali pa mi vsaj sporočijo, kaj bi vedeli povedati o posameznih dogodkih, da jih potem obiščem.

Prav tako prosim za fotografije, ki jih imajo mnogi še doma za spomin. Prosil pa bi, da vsakdo na hrbtno stran fotografije napiše kdo je fotografiral, kdaj in kje in kdo so osebe na sliki. Če ni točnih podatkov, napišite vsaj za tiste, za katere veste.

Vse prispevke kot tudi fotografije pošiljajte na moj naslov. Osebnost se zavežem, da bo vsak prejel vse nazaj. Do zdaj sem dve leti zbiral gradivo in pregledal vse, kar je bilo dostopno, ostalo mi je samo še tisto, kar hranite vi, dragi tovariši in tovaršice, v svojih albumih ali v spominu.

JOZE PESKAR,
ZELENA POT 21,
LJUBLJANA

Hvalevredno razumevanje

V pripravah za letno skupščino se je odbor Mestne organizacije VVI Nova Gorica obrnil na Obrotno gradbeno podjetje »Final.Gorica« s prošnjo, naj odobrijo določen denarni znesek, s katerim bi obdarili najpotrebnejše invalidske družine te organizacije.

Tudi Občinski odbor Rdečega križa Nova Gorica se je obrnil na to podjetje s prošnjo, naj se podjetje kot delovna organizacija vključi v dejavnost Rdečega križa in postane njegov podporni član.

Do prošnji obeh omenjenih organizacij je vodstvo tega podjetja pokazalo vso potrebno razumevanje. V zapisniku 22. redne seje Upravnega odbora Obrotno gradbenega podjetja »Final.Gorica« je med drugim takole zapisano:

»Po kratki obravnavi so člani Upravnega odbora soglasno sklenili:

1. — Občinskemu odboru Rdečega križa Nova Gorica se dodeli prispevek — članarina v višini 300 Ndin. S tem se podjetje vključi v dejavnost Rdečega križa in postane njegov podporni član.

2. — Ta gospodarska organizacija bo vsak mesec v letu 1970 nakazovala najpotrebnejši partizanski družini, ki jo določila Mestna organizacija VVI Nova Gorica, po 100 Ndin.«

Odbor Mestne organizacije VVI Nova Gorica je že razpravljala o tej tako ugodni rešitvi prošnji in je določil družino pokojnega invalida-borca, ki bo letos prejela to pomoč. Obenem pa se Mestni odbor VVI podjetja »Final.Gorica« najlepše zahvaljuje za razumevanje in pomoč.

MESTNI ODBOR VVI
NOVA GORICA

Poizvedujemo

V gozdu pod vasjo Zaplano v občini Logatec, ob desni strani ceste proti vasi, je partizanski grob. Na skromni tabli, pribiti na drevo, piše da je tam pokopana kurirka Ivanka Baydek.

Ce sodimo po priliki, bi utegnili biti padla partizanka doma nekje od Velikih Lašč ali z Notranjskega. Med vojno je delovala v okolici Rovt in Zaplane Dolomitski odred in bi bila Baydkova lahko njegova borka. Terenska aktivistka pa je bila lahko samo do poletja 1942, ker se je tedaj v teh krajih bela garda tako razbohotila, da terenski aktivisti tja sploh niso mogli.

Prosim vse, ki kaj vedo o padli partizanki, zlasti pa, kje je bila doma in če ima kake sorojce, naj to sporoče.

Občinski odbor ZZB NOV
Logatec

Tovarišice iz Ravensbrücka

Grupa za Ravensbrück pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije organizira udeležbo na proslavi 25. obletnice osvoboditve TABORISKA RAVENSBRÜCK, ki bo med 23. in 29. aprilom.

Točen program potovanja bo objavljen v naslednji številki »TV 15«. Prijave sprejema Komisija za bivanje politične zapornice, interniranice in deportiranice pri republiškem odboru: ZZB NOV Slovenije, Beethovnova 10, Ljubljana, telefon 23-564.

Glede denarnil vprašanj se obrnite na odbore združenj borcev ter na občinske odbore Zveze združenj borcev.

GRUPA »RAVENSBRÜCK«

Pravna posvetovalnica

Povečanje pokojnin

V zadnjem času smo od naših bralcev in naročnikov dobili vrsto vprašanj glede povečanja pokojnin v letošnjem letu. Naj zato na kratko pojasnimo, kako je s to rečjo.

Predvsem je treba razlikovati povečanje oz. uskladitev, kakor se to uradno imenuje po čl. 102, od povečanja po čl. 97 temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju. Po čl. 97 gre za uskladitev pokojnin v začetku vsakega leta zaradi povečanja poprečnih življenjskih stroškov, po čl. 102 pa za povečanje, ki je treba izvršiti najkasneje vsakih pet let zaradi uskladitve pokojnin, uveljavljenih v raznih obdobjih, in pokojnin raznih kategorij upokojencev.

Po čl. 102 se uskladijo pokojnine, priznane po splošnih predpisih, pokojnine borcev NOV in pogodbениh zavarovancev, ne uskladijo pa se pokojnine vojaških zavarovancev in delavcev zaposlenih pri organih za notranje zadeve, ker so se te že uskladile ali pa se še bodo. Uskladitev po čl. 97 zajema vse pokojnine ne glede na to, kdaj so bile uveljavljene, razen tistih, za katere je izrecno rečeno, da se ne uskladijejo. Povečanje

po čl. 97 TZPZ je enotno za vse pokojnine in znaša 4 odst., obenem pa se znesku povečane pokojnine doda še 40 din.

Upoštevajoč obojno uskladitev, se povečajo za 23 odst. (za 19 odst. in 4 odst.) in za znesek 40 din starostne, invalidske ter družinske pokojnine, uveljavljane po splošnih predpisih do 31. 12. 1964. To povečanje zajema vse pokojnine, to je starostne, invalidske in družinske pokojnine, ki so bile odmerjene po poprečni pokojninski osnovi ali po osebnem dohodku. To povečanje ne zajema pokojnin, ki so bile priznane v letu 1965 po 231 členu, čeprav so bile te pokojnine odmerjene na podlagi enoletnega osebnega dohodka. Povečanje je enotno in velja tako za pokojnine, odmerjene na podlagi osebnega dohodka, kot za pokojnine, odmerjene na osnovi zavarovalnega razreda. Vendar je način uskladitve različen.

Pokojnine, uveljavljane 1. 1. 1965, se povečajo enako, razen pokojnin, priznanih s tem dnem po čl. 231 in 232 TZPZ in odmerjenih po enoletnem povprečnem osebnem dohodku.

Za 14 odst. (za 10 odst. in 4 odst.) in za znesek 40 din se povečajo starostne, invalidske in družinske pokojnine, uveljavljane po splošnih predpisih, ki so bile priznane po osebnem dohodku iz

leta 1965, ne glede na to, ali so bile odmerjene še po zakonu o pokojninskem zavarovanju iz leta 1957, to je po enoletnem poprečju osebnega dohodka in hkrati prevedene, ali pa odmerjenem po TZPZ.

Za 20 odst. (za 16 odst. in 4 odst.) in za znesek 40 din se povečajo starostne, invalidske in družinske pokojnine, uveljavljene v letu 1966 po splošnih predpisih in odmerjene po osebnem dohodku. Vendar je treba vedeti, da se tako uskladijo le pokojnine, kjer je zavarovanec zahteval upokojitev z 31. 12. 1966 in je že na ta dan izpolnjeval pogoje za upokojitev. Če se je za valorizacijo osebnega dohodka uporabil v tem primeru količnik iz čl. 32 TZPZ, se uskladijo pokojnine le za 13 odst. in 40 din.

Za 13 odst. (za 9 odst. in 4 odst.) in za znesek 40 din se povečajo starostne in invalidske pokojnine, uveljavljane po splošnih predpisih in odmerjene po osebnem dohodku v letu 1967. Vendar se vse pokojnine, priznane 1. 1. 1968, ne povečajo tako. Odločilno bo, ali je zavarovanec zahteval upokojitev z 31. 12. 1967 in je s tem dnem izpolnjeval pogoje za priznanje pokojnine.

(O uskladitvi drugih pokojnin prihodnjič.)

Mile Pavlin **SKRIVNOST ŠIMNOVE SMRTI** / TORZO ROMANA /

Potem se spominjam nekega travnika in govedi, ki so ga pasli drugi otroci. Tepli smo se in otroci so me nabili. Tedaj je prišel na travnik stric z bičem ter začel udrihati levo in desno. Bolelo me je in na ves glas sem jokal, v ušesih pa mi je za vse življenje ostala psovka:

»Puklasti Šimen, puklasti Šimen...«

Nato dolgo časa nič več, dokler ni bil spet lep dan, morda jesenski ali spomladanski. Živeli smo že v Mariboru. Kako smo prišli tja, se sam ne spominjam — vse kar sem zvedel o vzrokih za selitev, mi je kasneje povedala mati. Podil sem se za žogo ali kolesom po nekem drevoredu, se spotaknil in padel. Nekdo me je pobral, mi obrisal kri s kolen, komolcev in obraza ter me vprašal, kje sem doma. V njegovih očeh sem bral sočutje in začudenje. Nisem si znal tega razložiti, morda sem se bolj kot kasneje spominjal drugih mojih otroških nesreč in se začel zavedati, da sem drugačen kot pa drugi ljudje. Dobrotniku sem povedal, kje sem doma, in se mu zahvalil, obenem pa odklonil njegovo pomoč. Ko sem šel proti domu, sem ves čas tihtal, zakaj sem vendar drugačen kot so drugi in kako. Prej nisem o tem menda nikoli toliko razmišljal ali pa sem bil pozabil.

Tokrat pa sem se ustavil pred izložbo, ki je bila kot ogledalo. Ustavil sem se z namenom, da se ogledam.

Iz izložbe je streljal vame majhen deček v kratkih hlačkah, z glavo med rameni in predolgimi rokami. Takoj sem ugotovil, zakaj in kako so drugi ljudje

209

drugačni, saj sem jih vsak dan opazoval. Potem sem pomislil, da smo morda takšni samo otroci, pa sem se brž spomnil, da imajo drugi ravne hrbte.

Šel sem proti domu in prav nič mi ni bilo zaradi tega hudo. Bil sem pač še otrok in se še nisem zavedal, kako bom pozneje, ko bom večji, zaradi moje telesne napake nesrečen. Samo radoveden sem bil, ali bom kdaj drugačen in kdaj se bo to zgodilo, zakaj sem zdaj takšen, in, ali me bo kaj bolelo, če mi bodo grbo kdaj odrezali.

»Mama, kdaj mi bodo odrezali grbo?« sem vprašal, ko sem prišel domov.

Ravnokar je brisala posodo. Roke so ji zastale in hipoma so jo obile solze, meni pa je vse skupaj postalo smešno in sem se na glas zasmel. Ko sem videl mamo jokati, sem se njene žalosti nalezal še jaz. Tudi meni so solze privrele v oči. Moje solze so spet vplivale na mamo, da je bila še bolj žalostna. Nazadnje je planila k meni, me trdno objela, da mi je pošla sapa, me obsula s poljubi in zmočila s solzami.

»Oh, ti moj ubogi, zlati deček,« je rekla.

Še zdaj, po tolikih letih jo slišim govoriti te besede. Mnogo drugih sem pozabil. Bila je edina ženska, edini človek na svetu, ki me je imel zares rad. Kako lepo je znala reči:

»Tako rada te imam, prav zato, ker si tako nesrečen...«

Nisem še vedel, kaj se pravi biti nesrečen. Ko se zdaj spominjam tistih dni, se mi zdi, da nisem bil nikoli pozneje tako srečen kot tiste čase. Šlo nam je dobro, oče je dosti zaslužil, razen tega pa je dobival mnogo lepih in bogatih daril. Kuverte z denarjem, zavoje, svečnje, vreče, bale in drugo. Saj je bil pri carini...

Mama mi je kupovala torte in igrače, vse kar sem si zaželel. Vsako mojo željo je izpolnila, kakor hitro sem jo izrekel in kakor hitro jo je le mogla.

210

Nikoli me nihče ni udaril, čeprav sem postajal poreden in objesten pa tudi krut. Drugim otrokom je zaradi mnogih manjših prestopkov švigala po zadnji plati leskovka, mene pa so pomilovali in razvajali. Če bi me bili vsaj topli, morda bi bilo potem z menoj drugače...

Imel sem leto dni mlajšega brata, ki me je imel

211

zelo rad, čeprav ga starši niso tako razvajali, kot so mene.

Hitro so tekla leta in začel sem hoditi v šolo. Tedaj sem se začel zavedati, da moj hrbet pomeni zame nesrečo. To se je zgodilo takole:

Učiteljica me je posadila v prvo klopi, ker sem bil majhen. Za menoj je sedel debelusen svetlo las deček, otrok bogatih staršev, menda je bil njegov oče trgovec ali kaj podobnega. Bili so Nemci. Že prvo uro me je s peresnikom zbadel v grbo, da sem nehoti planil s sedeža in prevrnil vse pred seboj. Začuden me je učiteljica vprašala, kaj se je zgodilo. Vse sem povedal po pravici. Pomirila nas je in nagajivca oštela. Ko je zvonilo in smo ostali sami, so me drugi dečki obkolili, padlo je nekaj ostrih besed in groženj, češ bomo že dali tožniku, prekletemu Primorcu, pritepencu in spaki. Udaril sem nekoga čez obraz, da se mu je pocedila kri. Tekel je iz razreda na hodnik, da bi si pri vodovodni pipi spral kri, pa tudi jokal je na glas. »Skoraj zaletel se je v učiteljico, ki ga je videla krvavega in jokajočega, ter ga vprašala, kaj mu je. Zdaj me je on zatožil, vsi so lagali zoper mene in za kazen me je učiteljica postavila v kot.«

Jokal sem od jeze nad krivico in obljubljal, da se bom maščeval. Doma sem potožil materi, kaj se mi je zgodilo. Naslednji dan je mati šla v šolo. Od takrat dalje sem v klopi sedel sam, da bi imej mir. Sošolcev sem se izogibal, oni pa so me pogosto kljub temu zmerjali in zasmehovali. Spet je šla mama v šolo, učiteljica je sošolce grdo oštela vpricho mene. Spet sem bil revež in to me je najbolj pekilo. Nekateri so bili kaznovani, privoščil sem jim in se veselil njihovega ponižanja.

Nekaj časa sem imel pred njimi mir, le včasih je izza vogala priletel proti meni kamen. Nekoč so me zadeli v glavo in takoj sem bil ves krvav. Od takrat dalje me je vsak dan do šole pospremljala mati

212

in me po končanem pouku spet počakala. Vsak dan, ob grdem in lepem vremenu. Če so nas spustili domov kako uro prezgodaj, sem moral mater počakati pri hišniku.

Učil sem se dobro, vse dneve sem tičal v knjigah, vse sem prebral, kar sem dobil v roke. Mimogrede sem končal osnovno šolo in vpisali so me v gimnazijo.

Spominjam se, kako me je tudi v gimnaziji prva leta vedno spremljala v šolo mati. Takrat sem bil že večji in tudi pametnejši, zato zbadljivk na svoj račun nisem več slišal ali pa sem nanje že pozabil. Še vedno sem bil majhen in sem zato sedel v prvi klopi, pri telovadbi sem bil oproščen nekaterih vaj in bil sem v vrsti za glavo manjši od najmanjšega.

Ceprav smo bili še otroci, se spominjam kakšno čudno vzdušje je bilo tudi med nami v razredu, ne samo v mestu. V vsakem razredu smo imeli nekaj fantov in deklet, ki so o sebi trdili, da so Nemci in da so zato veliko boljši od nas. Pouk je bil v slovenskem jeziku, oni pa so med odmori govorili med seboj po nemško, v tistem spačenem mariborskem nemškem narečju, ki smo o njem vedeli toliko zbadljivk. Fantje so nosili irhaste hlače in bele dokolenke, dekleta pa tudi bele dokolenke in zelene »dirndlne«. Tudi mi Slovenci smo se kot za šalo naučili nekaj nemških besed, nekaj smo se jih naučili tudi v šoli in včasih smo za šalo s sošolci govorili nemško.

Potem pa se je počasi zasejalo med nas sovraštvo. Morda sem bil že v drugem ali pa tudi v tretjem razredu, ko sem spoznal, da se Nemci in Slovenci sovražijo. Nikoli nisem zvedel ali uganil, kako in zakaj je nastalo to sovraštvo. Najbrž se je preneslo na sinove in hčere od očetov in mater. Izbruhnilo je nenadoma v silovitem, dolgo zadrževanem valu, ki mu nihče ni vedel povoda. Bele dokolenke smo polivali s črnilom, topli smo se z ravnili, pest-

213

mi in brcali, imeli krvave nosove, raztrgane knjige in razmetane zvezke, obrazi so nam bili spačeni od jeze in slišati je bilo hude psovke. Stal sem in gledal vse to, nisem se znašel v tej zmešnjavi. Nenadoma zaslišim poleg sebe v nemščini:

»Prekleti Čič pritepeni, puklasti!«

Spet to, spet namigovanje na mojo telesno napako, ki je nisem bil sam kriv. V hipu mi je udarila vsa kri v glavo. Roka mi je sama od sebe poiskala ravnilo z ostrim robom, dvignil sem ga in udaril, kar sem imel moči — rdečeličnega in debelega dečka, ki me je bil nekoč v prvem razredu osnovne šole prvi dan in prvo uro pouka zbadel s peresnikom v grbo.

Kri se mu je pocedila čez lice, padel je po prašnih tleh. Ustrašil sem se. Kaj bo pa zdaj, sem pomislil, ubil sem ga. Nekaj trenutkov so se sošolci še pretepali in kričali, potem pa je postalo v razredu mrtvaško tiho. Ze sem se kesal svojega nepremišljenega dejanja v slutnji, da se bo zame in za žrtev vse skupaj slabo končalo. Potem pa sem spet zaslišal kričke sošolcev:

»Daj ga po gobcu!«

»Prav mu je!«

»Živel Šimen!«

Nisem se še pošteno ovedel, ko je v razredu spet postalo vse tiho. Ozrl sem se proti vratom in odrenel. Tam je stal naš razrednik, strog in mrk mož, na tleh pa se je premetaval ves krvav ranjenec. Najbolj strogi profesor, kar jih je bilo kdaj na naši šoli, me je ošinil z ledenim pogledom. Šele zdaj sem opazil, da še vedno držim v rokah ravnilo.

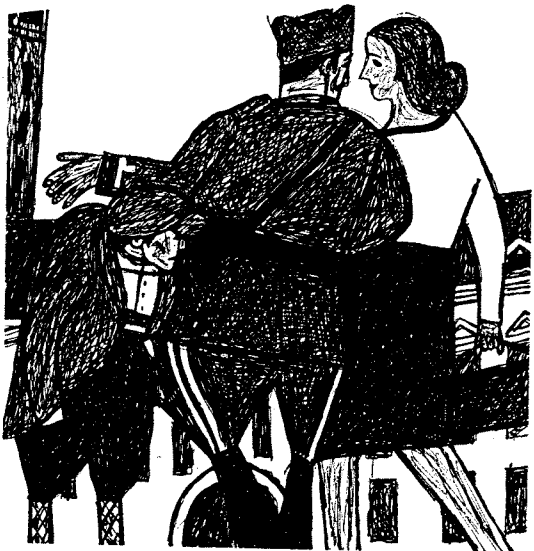
»Kaj se dogaja? Kdo ga je udaril? Zakaj tako tulite kot divjaki?« je spraševal, ne da bi čakal na odgovor. Vsi smo molčali.

Le jaz sem, ne da bi se tega zavedal, stopil preden in priznal svoje dejanje.

»Vi?« se je začudil profesor in me dolgo časa ves

214

začuden gledal. Meril me je s pogledom od nog do glave. Najbrž mi ni verjel, saj sem bil vedno miren kot ovca, pa še najmanjši in pohabljen. Tudi pozneje, ko so me zasliševali v ravnateljev pisarni, niso mogli verjeti, da sem ga udaril ravno jaz. Ves čas so me skušali prepričati, da je to storil nekdo drug, jaz pa namesto njega priznavam dejanje, da bi onega opravičili, češ mene ne bodo kaznovali... Zakaj me ne bi kaznovali? Na to vprašanje mi niso hoteli odgovoriti. Nazadnje so napisali zapisnik, mene pa odslovili ter mi naročili, naj začasno ne hodim več v šolo.

215

Medtem so mojo prvo žrtev odpeljali k zdravniku. Dečku so zašili dolgo in globoko brazgotino čez lice.

Oče in mati sta brž šla k advokatu, ko sem jima povedal, kaj se je zgodilo. Dolgo ju ni bilo domov, ko sta se vrnila, sta bila vesela. Oče je obljubljal, da se bodo zame zavzele nacionalistične organizacije. Doma sem ostal nekako dva dni, potem pa je prišel pome šolski sluga s pismom.

Končalo se je bolje, kot sem si mislil. Potem ko je minila zadnja ura, so nam vsem ukazali, naj ostanemo še nekaj časa v razredu. Prišla sta razrednik in direktor, pa še nekaj profesorjev je bilo zraven. Direktor nam je začel govoriti o strpnosti dveh narodov, ki živita skupaj na istem prostoru, ki sta pripadnika istega človeškega plemena, loči ju samo jezik, kulturo pa imata skupno. Mi dijaki, bodoči izobraženci, moramo biti strpni, saj so bili taki tudi največji duhovi človeštva. Spominjal nas je krščanskega nauka in skupnih bojov proti Turkom, krvave vojne pred dvema desetletjema, ki je bila posledica prav takšnih narodnostnih razprtij. Zahteval je, da mora šola ostati zunaj političnih trenj, ker se taki poboji, kakršen se je zgodil v našem razredu, ne spodobijo za olikane ljudi.

Zraven mene je stal tisti deček z obvezanim licem in me preplašeno gledal. Morala sva si seči v roke in se drug drugemu opravičiti, potem pa so naju kaznovali. Nisem verjel — samo z ukorom po razredniku. Pozneje sem zvedel, kakšen hud boj je bil zaradi najinih kazni pri direktorju in v profesorskem zboru. Vmešali so se policija in vojska in predstavniki nemških organizacij. Nemci so zahtevali, naj me izključijo, Slovenci pa, naj me sploh ne kaznujejo. Tako so nazadnje poiskali sporazumno rešitev in oba kaznovali, a zelo blago.

Nekaj mesecev je bil potem med nami mir. Braz-

216

gotina se je onemu dečku, ki sem ga bil udaril, že zarasla, ostala je le sled. Celo prijazna sva si postala, čeprav so se Nemci začeli nekako izdvajati in živeti svoje življenje. Potem smo zvedeli, da je Hitler zasedel Avstrijo...

Miru je bilo konec. Nemci so postajali iz dneva v dan bolj oholi in predrzni, niso varčevali z žaljivkami, drugače pa nas skoraj pogledali niso. Deček z brazgotino mi je nekega dne zagrozil, da mu bom pošteno plačal udarec, ko pride Hitler tudi v Maribor, ki je bil vedno nemški. To se bo zgodilo, če ne danes, pa jutri...

Ta grožnja, na videz otroška in brezpomembna, me je potem dolgo časa nadlegovala. Začel sem razmišljati o vsem, kar se dogaja okoli mene. Spomnil sem se, kako smo zaradi italijanskega nasilja morali zapustiti domače kraje na Primorskem. Tukaj pa so Nemci, ki nam groze, da bomo morali odtod. Kaj bo, če nas bodo vse življenje tako podili po svetu?

Rasel sem in nisem se še dobro ovedel, ko sem že postal pristaš nekakšne tajne protinemške organizacije. Sami sebe smo prepričevali, da smo četniki. S sošolci smo se dogovarjali, kaj bomo napravili, če bi prišlo do vojne. Najprej bi morali obratovati z domačimi Nemci, tudi s sošolci. Bil sem glasen in oster, kar ni nič čudnega. Potem me je nekega dne povabil sošolec na hodnik in mi zaupal, da imajo tajno organizacijo. Moral sem tudi prisesti, strah me je stiskal za grlo ob strašnih grožnjah, kaj bodo naredili z menoj, če jih bom kdaj izdal ali če se bom izkazal za strahopetca.

V začetku sem pomagal pisati sezname, koga izmed Nemcev bi bilo treba ubiti ali zapreti, če bi prišlo do vojne. Nato smo se neke pod Pohorjem učili ravnanja z orožjem. Vadil nas je oficir, preoblečen v civilno obleko, po rodu Srb, ki je služil v Mariboru pri vojakihi.

Kulturni obzornik

LEVSTIKOVE NAGRADE 70

Mladinska knjiga v Ljubljani je letos že enaindvajsetič podelila Levstikove nagrade za izvirno leposlovno delo, za izvirno mladinsko povest, za poljudnoznanstveno delo ter za najboljše ilustracije v knjigah, ki jih je ta založba izdala v minulem letu. Žirija, ki so jo sestavljali (za izvirno leposlovno delo) Franček Bohanec, Mitja

Mejak in Jože Smit; (za poljudnoznanstveno delo) dr. Anton Polec, dr. Franček Jerman in Marjan Krušič; (za likovno delo) Špelca Čopić, dr. Sergej Vrišer in Ivan Potrč, se je odločila, da podeli Levstikovo priznanje naslednjim:

IVU ZORMANU za roman »V TEM MESECU SE OSIPAJE«, v katerem impresivno podaja usodo mladega človeka, ki je pod bremenom neizživete mladosti, težkih vojnih let in vere v idealno ureditve družbe ter sveta ne more sprijazniti z današnjim svetom. S pravo mero pri poudarjanju zunanjih dogodkov in z velikim poslušom za človekovo stisko se mu je posrečilo ustvariti delo, ki je resnična umetniška pripoved.

JOŽETU SNOJU za delo »BARABAKOS in KOSI«, ki sodi v tisto vrsto povesti za mladino, ki imajo svoj vrh pri Erichu Kästnerju in našim Milčinskem. To je izvirna pripoved, v kateri se posrečeno prepletata življenje živali in ljudi. Avtor s tako ustvarjeno dramatičnostjo priteguje mladega bralca do kraja zgodbe, ki ima tudi neprisluslivo vzgojno jedro.

STANKU KOTNIKU za knjigo »PO DOMOVH NA SIH PISATELJEV« v kateri je na izvirni način predstavil slovenskim bralcem trideset domov, v katerih so se rodili naši pesniki in pisatelji. Vodilni motiv tega dela je čustvena zavzetost za vse iste vrednote, katerih nosilec in ustvarjalec je bila pisarska slovenska umetniška beseda.

IVETU SUBICU, ki je umetniško prepričljivo osvojila sporočilo pesmi v zbirki »LESNIKA« Toneta Kuntnerja: intenzivno doživljanje usode slovenskega kmeta po drugi svetovni vojni. Pesnik in slikar sta se ujela v popolni skladnosti vsebine in oblikovnega izraza, kar daje knjigi prepričevalno kvaliteto. Ilustracija v »MLADOSTI V DZUNGLI« pa daje prosto pot bralčevi domišljiji ter prodira v pisateljevo razmišljanje o prvotnem življenju narave.

LIDIJI OSTERCEVI za sodobni izraz mladinske ilustracije v knjigi »LAPON. SKE PRIPOVEDI« in nekatere drugih knjigah, ki so v pravem pomenu besede nadaljevanje teksta, daje mu bogastvo v izbrano barvno skalo, ki je sama zase prava šola likovnega kultiviranja mladega bralca na umljivi nazornosti. Njeno delo je na letelo na veliko razumevanje in priznanje med mladimi bralci.

Karel Leskovec: Križpotja (III. del)

Pred kakim desetletjem je prišel na uredništvo revije »Borec« razmeroma mlad človek, ki se mu je po obnašanju in govorjenju videlo, da že dolgo nosi vojaško suknjo. To je bil Karel Leskovec, nekdanji vaški proletarec. V vojni in revoluciji se je dvignil od borce do brigadnega komandanta, čeprav ni imel razen nekaj razredov osnovne šole nobene druge izobrazbe. Toda bil je pogumen in naravno inteligenten. Nekaj vojaškega znanja si je za silo nabral med vsakdanjimi boji, z lastnimi izkušnjami, nekaj so mu pomagali tovariši, nekaj pa vsakdanje vojaške ure, kritike in razgovori po stahih. Po vojni si je temeljito zdrgnil hlače po vojaških solah.

Začel je pri reviji »Borec«. Članki so bili napisani okorno, v nekakšni vojaški jugoslovanski. Toda v njih je bila velika in nepotvorjena resnica, za tiste čase popolnoma nova, ki pa se je ujemala z vsem tistim, kar so o revoluciji pisali mnogi drugi, predvsem takšni, kot je bil Leskovec. Borci, ki so vojno preživeli v prvih vrstah, v vsakdanjih spopadih in bojih, so resnično okusili pravo vojno in so zato o njej lahko drugače pisali kot tisti, ki so bili kje v zaledju in so jim drugi o dogodkih pravegovodili. Predvsem pa so bili to pogumni ljudje, ki so ostali taki tudi v mirnih časih in se zato niso bali napisati resnice, pa čeprav je bila včasih za koga neljuba.

Prvi uspehi so Leskovca še bolj podžgali, in ko je bil upokojen, se je lotil pisanja spominov, ki naj bi izšli v knjigi. Tako smo dobili prvi, nato pa še drugi in zdaj tretji del »Križpotja«. Vsekakor je sam naslov knjige povečanje iskanje pravilne poti, tudi med revolucijo. Tam, kjer se ležejo pot, pa včasih tudi zaidejo, nato pa se morajo spet vrniti na pravo pot, oziroma jo šele poiskati...

Leskovčovo pisanje so kot pogumno in odkritosrečno opsovali že mnogi.

Morda se bo komu zdelo, da je bil v prvih dveh knjigah veliko bolj kritičen, kot je v tretji. Toda upoštevati je treba, da je bila pot naše revolucije od avgusta 1944 do marca 1945, torej v razdobju, ki ga opisuje Leskovec v III. delu, veliko bolj ravna kot prejšnja leta. Tedaj smo že imeli precej izkušenj, kakršnih prej ni bilo.

Pa še nekaj besed o sami knjigi, ki jo je izdala in založila nova, dokaj plodna založba »Partizanska knjiga« v 3.000 izvodih. Opremil jo je Vlad mir Lakovič, zelo domiselno. Posebno štiti ovitek, za katerega je uporabil fotografijo iz filma »Na svoji zemlji«, je nekaj posebnega in se lepo ujema z vsebino. Lahko tudi rečemo, da je knjiga zajetna, saj zajema 776 strani in zemljevid operativnega področja Prešernove brigade v času, ki ga pisec opisuje. Tudi tiskarske korekture so opravili dokaj natančno, lektor pa je bil Stane Dolenec. Ta je pustil v besedilu mnogo Leskovčevih izrazov, ki jih morda zaman iščemo v pravopisu, so se pa udomačili in bi brez njih pisanje zvenelo uradniško in knjižno.

Vsekakor pa se pozna, da je Leskovec med pisanjem s pridom uporabljal Petelinovo zgodovino Prešernove brigade ter se tako izognil mnogim napakam. Ni lahko 25 let po dogodkih pisati spomine kar na pamet. To so pred Leskovcem najbrž ugotovili že mnogi, ki pa največkrat niso imeli sreče, da bi kdo pred njim napisal zgodovino enote, v kateri so se bojevali, tako kot je to naredil Petelin pred Leskovcem.

Tako imamo zdaj o Prešernovi brigadi v glavnem že tri dela: Petelinovo zgodovino, o brigadi piše tudi Svetina v »Ukani«, zdaj pa še Leskovec. To pa nikakor ne pomeni, da je napisanega že preveč. Za tolikšno zakladnico izkušenj, kot jih je nabrala vsaka izmed naših enot, so tudi tri knjige premalo. Lahko bi jih bilo toliko, kot je bilo borcev, pa še ne bi bilo dovolj, še vedno bi bilo vse skupaj le blede slika resničnega dogajanja...

M. P.

NOVA ANTOLOGIJA PESMI ODPORA

„Na partizanski straži“

Čas osvobodilnega boja 1941 do 1945, ko se je naš narod prerajal iz hlapca v gospodarja, ni bil znamenit le po izrednih junaških dejanjih in velikih zgodovinskih ločitvah, temveč tudi po bogatem književnem snovanju in ustvarjanju. To postane še posebej očitno, če hočemo iz te obilne žetve napraviti določen izbor — antologijo.

Najnovejšo slovensko antologijo pesmi odpora *Na partizanski straži*, ki jo je izbral, uredil, dodal spremno besedo, osnovne življenjske podatke o pesnikih, opombe in imensko kazalo pesnik Cvetko Zagorski, je pravzaprav namenjena šolarjem — izdala jo je Mladinska knjiga v zbirki Moja knjižnica. Toda če prelistamo njeno vsebino, se hitro prepričamo, da je presešla »šolarski« okvir in da je prav tako zanimiva za odrasle bralce, zlasti če vemo, da pred leti izšle, ožje zasnovane entologije *Kri v plamenih*, ni več najti na policah naših knjigarn.

Urednik pri izbiri gradiva ni imel lahke naloge, saj je v svojo zbirko moral vključiti številne pesniške generacije in nič manj kot 47 imen od Otona Zupančiča do Valentina Cundriča (in še niso vsi — iz kakšnega razloga je izostal Dušan Mevlja?). Torej, urednik je imel opraviti s pesniškim rodом iz obdobja šestdesetih let, ki se močno razlikuje po stilu in izraznosti. Pri oblikovanju

sleherne antologije pa seveda igra pomembno vlogo urednikov odnos do poezije in motivna razporeditev, ki jo zaokroženost antologije zahteva. Vsaka pesem pri tem zavzame vlogo kamenčka pri mozaiku. To pa se je uredniku docela posrečilo. Ciklji antologije, ki jih je naslovil z verzmi nekaterih pesnikov: *Dvanajsta ura*, *Veš, poet, svoj dolg? Petindvajset nas je*, *Na partizanski straži*, *Zareči pepel* poudarjajo značilnejša obdobja boja za osvoboditev — od slutenja na bližajoči se svetovni vihar mimo pregnancev in talcev do vseh območij in bojišč odpora, kamor je vojni vihar vrgel naše uporniško, za svobodo se bojujoče ljudstvo.

Uredniku se je izbor antologije posrečil, saj je pri tem namreč treba upoštevati, da je pri takem delu možna vrsta inčič, pri čemer so čisto nezdružljive umetniške vrednote in motivna zaokroženost. Knjigo, ki bo več kot služila svojemu namenu, je opremil Ivo Seljak-Čopić, tehnično uredila pa Edita Kobe.

Črt Sinkovec

Po domovih naših pisateljev

Kot stoti jubilejni zvezek MOJE KNJIŽNICE je pri MLADINSKI KNJIZLI izšla v množični nakladi knjiga Stanka Kotnika PO DOMOVH NAŠIH PISATELJEV. Namenjena je mladim prijateljem lepega branja in ni poučnega le v literarno-zgodovinskem smislu, pač pa zanimiva za vsakogar, ki bi se rad seznanil z usodo domov naših velikih mož iz perspektive današnjih dni.

Stanko Kotnik je obiskal trideset domov naših pisateljev, ki so razsejani od Vinice v Beli Krajini do Kotelj na Koroskem, od Medane v Brdih do Velike Polane v Prekmurju. S temi obiski pa avtor ni hotel nadomestiti pravih obiskov, temveč dati le spodbude in usmeritve kazi, saj srečanje z domovi, kjer je tekla zibelka in so preživljali mlada leta, kjer so usmerjali prve korake v svet najpomembnejši glasniki naše lepe besede, ne pomeni samo to, marveč tudi globlje spoznavanje domovine, ki je nasploš se premalo poznamo.

Avtor pri opisovanju teh domov ni pograval starih virov, ampak jih je predstavil takšne, kakršni danes so. Prvotnost je marsikje posrem zabrisana in celo rod se je v večini primerov porazgubil, temelji pa so ostali in ponekod narodno svetinjo in kulturni spomenik.

Knjigo je opremil Ivan Seljak-Čopić, tehnično uredila Edita Kobe.

C. S.

Zanimivosti

9000 dinarjev za Brezo

V Tuzli vsako leto po koncu beograjskega festivala jugoslovanskih dokumentarnih in kratkih filmov priredi festival v Beogradu nagrajenih filmov in jim podelijo posebne nagrade. Žirija rudarjev iz Kreke in Banovičev je s kipcem husinskega rudarja in denarno nagrado odlikovala »Zgodbo o Aliji« Suada Mrkonjića, film o udarniku Aliji Strotanoviću, ki je v Brezi izgubil brata — rudarja. Publika je izglasovala in nagradila »Terorista« Krsta Škanata, »Ukročene brzice« Zike Ristića in »Upanje« Midhata Mutapčića. Vsi nagrajeni avtorji so se nagradam v skupnem znesku 9.000 dinarjev odrekli v korist družinam ponesrečenih rudarjev v Brezi.

Spomenik jugoslovanskim priseljencem

V začetku prihodnjega meseca bodo v mestu Punta Arenas odkrili spomenik jugoslovanskim priseljencem. Ob tej priložnosti bodo na osrednjem trgu, ki se imenuje »Jugoslavija«, priredili velike manifestacije prijateljstva in sodelovanja med Čilom in Jugoslavijo. Pričakujejo, da se bo slovesnosti udeležil tudi poseben odposlanec zveznega izvršnega sveta Jugoslavije.

Bulajić blizu cilja

Po več projekcijah filma »Bitka na Neretvi« v Hollywoodu in Los Angelesu vse bolj prevladuje mnenje, da je jugoslovanski film favorit za nagrado oskar za tuji film. Najnevarnejši tekmelec Bulajićevemu filmu je še nadalje francoski film »Z«, ki je zaradi nekajmesečne normalne distribucije na ameriškem tržišču že zbral veliko glasov. Zaradi velikega zanimanja so 12. marca priredili v Hollywoodu dopolnilno predstavo filma »Bitka na Neretvi«. Ob tej priložnosti je večkratni nagrajenec z Oskarjem režiser Vincente Minelli izjavil, da je Bulajićev film »osvežitev« ne le za evropsko, temveč tudi za svetovno filmsko umetnost. Znani ameriški igralec Anthony Quinn pa je izrekel iskrene čestitke ustvarjalcem »Bitke na Neretvi« in izjavil, da je to film, ki najlepše prepleta zgodovino in umetnost.

2000 dinarjev za globe

Newyorško sodišče je obsodilo avtorja, producenta in glavnega igralca spornega gledališkega dela »Che«. — Plačati bodo morali 2000 dolarjev globe, ker so »prekršili zakon o spodobnosti«. »Kar ima lahko v romanu družbeno vrednost, ne upravičuje odrske predstavitve, ki jo sestavlja polteta in očitno odbijajoča snov, je odločilo sodišče. Igra je satira o kubanskem revolucionarnem voditelju Ernestu »Che« Guevari. Prva uprizoritev je bila lani. Sodelavce pa so prijeli potem ko si je sodnik ogledal predstavo.

Nov filmski dokument o Hirošimi

Gledalci, ki so pred kratkim prvič gledali dokumentarni film, posnet takoj po atomskih eksplozijah v Hirošimi in Nagasakiju pred 25 leti, so se zgrozili nad strahotami, ki jih prikazuje. Ameriška vlada je film šele sedaj posredovala javnosti, in to na zahtevo založniškega zavoda kolumbijske univerze. Da ta film obstaja, so zvedeli iz zasebnega pisma nekega japonskega profesorja. Film traja samo šestnajst minut. Po posnetku popolnega razrušenja in smrti je devet japonskih snemalcev prikazalo ranjene in pohabljenec ter umirajoče moške, ženske in otroke v bolnišnicah.

POP — politik v zaporu

Pop Milorad Bakic iz vasi Jablanica pri Kruševcu je prišel v nasprotje z zakonom in tako ga je sodnik za prekrške obsodil na dvajset dni zaporu. To kazen je potrdil tudi republiški senat za prekrške. Ugotovili so namreč, da je zadnji jesen na javnem mestu dajal neodgovorne izjave, pred pričami napadal člane Zveze komunistov, govoril o njihovem propadu in podobno. Kazen, ki jo je dobil pop, se zdi vernikom kar pravišnja — pravijo — saj so že zdavnaj spoznali, da je njegovemu popu več do politikanstva kot do svetega pisma.

Partizanska ljudska pesem

V svinčeno sivem letu 1941

V noč

Ljudje luči ugašajo,
na nebu zvezde ni.

Fantje več ne prepevajo,
zaprite so vse dveri.

Gestapo se plazi okoli koč,
pasji lajež seka v noč.

Bridkost

Moje srce je težko, bolno,
moje srce zdaj krvavi.
Tlači nas k tlom svinčeni čas,
kamor pogledaš, vidiš kri.

1941

Vojaška veda in tehnika

Zaskrbljenost ameriškega obrambnega ministra

Ko je ameriški obrambni minister Laird pred kratkim vzel v obrambo sistem protibalističnih izstrelkov Safeguard, je ob tej priložnosti zatrjeval, da je ta sistem najcenejša in najbolj varna obramba pred sovjetskimi izstrelki, zaradi katerih se sredi tega desetletja ZDA utegnejo spremeniti v drugorazredno silo. Laird je dejal, da je Nixonov načrt, ki v tem letu predvideva zgraditev dodatnih ramp v okviru sistema Safeguard, najboljši način za zaščito ameriških projektivov tipa minuteman in mest pred daljnometnimi raketami, ki jih bo imela Kitajska že v tem desetletju.

Laird je izrazil tudi zaskrbljenost zaradi nenehnega naraščanja sovjetskih kopenskih in mornariških raket po številu in kakovosti. Sovjetska zveza ima sedaj že 1.060 medcelinskih balističnih izstrelkov, medtem ko jih imajo ZDA 1.054, toda leta 1975 bo najnovejši ameriški bombnik B-52 star že osemnajst, najstarejši pa več kot 25 let. Če bo šlo tako naprej, je dejal Laird, bo Sovjetska zveza kaj hitro močnejša od ZDA tudi glede podmornic.

Pomen vohunskih satelitov

Iz pisanja francoskega vojaškega časopisa bi bilo moč sklepati, da so Američani prek svojih vohunskih satelitov odkrili čedalje hitrejši razvoj sovjetskih balističnih medcelinskih raket in da je tudi to vplivalo na uredniševanje načrta Safeguard. Doselej naj bi ZDA izstrelile 147, Sovjetska zveza 141 vohunskih satelitov.

Na fotografijah, posnetih z ameriških vohunskih satelitov, so menda odkrili 286 sovjetskih medcelinskih balističnih izstrelkov SF-9. Vsaka izmed raket lahko ponese s seboj po več atomskih bojnih glav, vsaka izmed teh pa ima moč 5 megaton.

Kar zadeva sovjetske vohunske satelite »kosmos«, le-ti letajo od 200 do 350 km visoko. V »službi« so po teden dni, nato pa se vračajo nazaj na Zemljo.

Učinkovitost vesoljskega vohunskega sistema je med drugim dokazana tudi s tem, da so odkrili premestitev kitajskih jedrskih naprav iz Sinkianga v Tibet. Tako Američani kakor tudi na sovjetski strani računajo na možnost, da bi v vesolju zgradili posebne platforme, na katerih bi imeli stalne opazovalce in ki bi bile v neposredni zvezi z ustreznimi postajami na zemeljskih tleh.

Sram

Nova ameriška letalska raketa SRAM, ki so jo pred kratkim prvič preskusili, je namenjena oborožitvi strateških letal in težkih bombnikov kot so B-52-G in H »Stratofortress« ter GE-FB-111. Raketa, ki je dolga 420 cm, ima jedrsko bojno glavo, poganja pa jo motor na trdo gorivo, ki ji omogoča nadzvočno hitrost. Izdelalo jo je podjetje Boeing v skladu s pogodbo, ki so jo bili sklenili že pred tremi leti, za 143 milijonov dolarjev.

Jedrsko podmornica za raziskovalne namene

V Združenih državah Amerike so se uspešno končale poskusne vožnje protitipa jedrske podmornice NR-1, ki je namenjena za raziskovalno dejavnost.

Podmornica NR-1 spodirva 400 ton vode, kadar je pod vodo. Sicer pa je dolga 42 metrov, medtem ko ima v premeru 3,7 metra. Z njeno pomočjo bodo preučevali rastlinstvo in živalstvo v morskih globinah, pa tudi delovanje manjših jedrskih pogonskih naprav. Če se bodo obnesle, bodo take pogonske naprave uporabljali tudi pri jedrskih torpednih podmornicah.

Prav zaradi jedrskega pogona ima podmornica NR-1 desetkrat večji doseg kot podmornice s klasičnim pogonom. Pod vodno gladino — do 6000 metrov globoko — pa lahko ostane do 30 dni.

Obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Kako se je „Anton“ spremenil v „Rdečo zvezdo“

V PREJŠNJI ŠTEVILKI SMO OBJAVILI PRVI DEL ZGODBE JOVANA VASILJEVIČA O ITALIJANSKI LADJI »STELLA BIANCA«, KI SO JO KASNEJE NEMCI PREKRSTILI V »ANTON«. KO SO JO OBOROŽILI, SO JO IZ TRSTA POSLALI PROTI ZADRU Z NALOGO, NAJ PONOČI IZNEENADA NAPADA PARTIZANSKE LADJE

»DORA« IN »ANTON« SE GREŠTA SLEPE MIŠI

Protipartizanski ladji »Anton« in »Dora« sta zapustili tržaško pristanišče 11. aprila natančno ob šestih popoldne. Blizu Pulja pa se je »Anton« pokvaril motor. »Dora« ga je odvlekla v pristanišče. Po tednu dni so okvaro popravili in zato sta ladji pripluli v Zadar šele 20. aprila. Brž ko sta izkrcali tovor, sta odpluli proti Pagu.

Blizu Petrcana sta ju opazila dva britanska lovca. Pilota nista vedela, da imata ladji močno protiletalsko oborožitev, in sta ju neopredvidno napadla. Na ladjah so ju sprejeli s peklenskim ognjem in hip kasneje sta lovca strmoglavila v morje.

Poročilo o vožnji teh dveh »mornaric« je štab 3. pomorskega obalskega sektorja prejel že naslednjega dne. Presenečeni komandant sektorja je to tolmačil po svoje. »Kaže, da zaradi izgub, ki jih je imel pri nočnih vožnjah, sedaj sovražnik raje plove kar podnevi,« je zapisal v svoj vojni dnevnik.

V noči med 25. in 26. aprilom sta »Anton« in »Dora« spet odplula iz Zadra v pristanišče Šimuni na Pagu. Na poti ju je presegel nevihta. »Dora« se je zatekla k obali pri Privlaku, »Anton« pa tega ni opazil in je plul dalje. Medtem se je zdanilo, »Dora« pa se vedno ni bilo. »Anton« jo je začel iskati. Ko se je približal Molatu, ga je z obale začela obstreljevati partizanska straža. Nato se je vrnil v pristanišče Šimuni, toda »Dora« še ni priplula na cilj. Zato je nadaljeval z iskanjem »Dore«, 27. aprila pa se je zasedel v zalivu Sveti Nikola na otoku Olibu. Utrujeni člani posadke so legli k počitku.

Medtem je »Dora« čakala pri Privlaku in izboljšanje vremena. Proti zalivu Šimuni je odplula šele 27. aprila zvečer. Ker pa »Anton« ni bilo tam, ga je začela iskati. Po dveh dneh iskanja je poveljnik zahteval, naj mu pri tem pomagajo še hidravioni iz Benetk. Nemci so bili prepričani, da je

»Anton« doživel brodolom. »Dora« je 30. aprila priplula v Lošinj, tam pa jo je čakal ukaz, naj se nemudoma napoti na Reko. Šele na Reki je posadka »Dore« zvedela, kaj se je zgodilo z »Antonom«: v zalivu Sv. Nikola so to ladjo napadli in osvojili partizani.

OCITEK NEMSKEMU ADMIRALU

Poročilo o zajetju protipartizanske ladje »Anton« je po posebnih obveščevalnih zvezah prispelo v poveljstvo 2. oklopne armade in v poveljstvo mornariških skupin »Jug«, ki mu je bil podrejen tudi admiral Jadrana. Poročila so si bila nasprotujoča. Po enih podatkih naj bi partizani ubili štiri in ranili enajst članov posadke, po drugih pa so partizani osvojili ladjo skortj nepoškodovano in z velikim zalogami municije. Po tem je bilo moč sklepati, da se posadka »Antona« partizanom ni resneje upirala. To je tako razjezilo komandanta mornariških skupin »Jug«, da je 3. maja poslal admiralu Jadrana dolgo brzojavko, v kateri so bili med drugim tudi tile očitki:

»Vsekakor je nerazumljivo in smešno, da ladja-zaseda, ki naj bi nase pritegnila banditske ladje in jih uničila, sama pade v zasedo in je presenečena. Kako bi bilo mogoče drugače pojasniti zajetje nepoškodovane ladje z velikimi zalogami municije? Primer dokazuje skrajno nemarnost ladijskega vodstva in posadke, ki ji je primanjkovalo odgovornosti, iznajdljivosti ter brzkone tudi ustreznih navodil in izurjenosti za te naloge.«

PRESENEČENA POSADKA »ANTONA«

Kaj se je pravzaprav pripetilo »Anton«?

Ko se je 27. aprila zjutraj »Anton« zasedel v zalivu Sv. Nikola na Plibu, njegova posadka ni slutila, da se komaj štiri kilometre severneje, v pristanišču Olib, združujeta dva partizanska patroljna čolna in da sta dva mornarja, ki sta bila na opazovalnici na hribu,

videla njihovo ladjo. Eden izmed njih je takoj stekel v pristanišče in poročal o tem.

V Olibu sta bila patroljna čolna PC-3 in PC-4, ki ju je tja tri dni poprej nagnala močna burja. Ko so partizani zvedeli za nemško ladjo, so takoj skočili na noge. Dobro so se še spominjali boja pri Jakišnici, in sedaj se jim je nudila priložnost za nov uspeh. Niso pa vedeli, da je nemška ladja, ki je priplula v njihovo bližino, imela nalogo, naj jih prav zaradi omenjenega uspeha kaznuje.

Na enem izmed čolnov je bil razzen komandanta in komisarja flotilje tudi komisar sektorja Branko Mamula, ki je nemudoma organiziral napad. Ker je videl, da patroljnih čolnov pri tako hudi burji ne bo moč koristno uporabiti, je sklenil, naj se del njihnih posadk izkrca in ob pomoči partizanske straže na Olibu napade sovražnikovo ladjo s kopnega.

Ladjo je pod vodstvom komisarja sektorja napadla skupina dvajsetih borcev, ki so bili oboroženi z enim težkim mitraljezom, dvema puškomitraljezoma, lahkim minometom, puškami, brzostrelkami in ročnimi bombami. Borci so se v nekaj minutah razporedili na položaje. Eden izmed puškomitraljezcev je dobil nalogo, naj obstreljuje poveljniški most.

Brž ko je komisar sektorja iz svoje brzostrelke spustil prvi rafal, so se takoj zatem oglasili še drugi borci. Nemci so pohiteli na krov k orožju, toda partizanski rafali so jih prisilili, da so ostali v zaklonih. Le merilcu štiricevnega topa se je posrečilo priti v bunker, vendar si ni upal sestiti za top, ker so mu nad glavo krogle živigale brez prestanka. Merilec minometa, ki ga je varoval oklep, je skušal spustiti mino v cev. Toda dvignjena roka mu je takoj spet omahnila, ker jo je bila prebila mitraljevska krogla.

Po prvih rafalih so naši prenehali streljati in so posadko pozvali k vdaji. Nemci so to takoj izkoristili: odpeli so sidrne verige in pognali motor. Ker pa se je ena izmed verig zataknila, je burja zanesla ladjo še bliže obali. Medtem so jo partizanski borci spet obstreljevali. Nenaodoma je proti nebu svignila bela raketa.

»Vdali se bodo,« so menili partizani in nehali streljati.

Bela raketa pa po nemški signalni tablici ni bila znak za vdajo, temveč poziv na pomoč. Ko so se partizani približali ladji, so se iz za ščitov iznenada pokazale glave s čeladami, iz rok nemških mornarjev pa so nanje poletele ročne bombe. Partizani so odgovorili tako, da so tudi oni začeli na krov metati bombe. To je Nemce izučilo in kmalu zatem so začeli dvigati žepne robce kot znak za vdajo.

»Prenehali smo streljati,« se spominja komisar flotilje Slavko Ružić, »in Nemcem ukazali, naj se zbero na krovu. Šele tedaj smo ugotovili, kakšen učinek je imelo naše orožje. Nemci so prihajali na krov z dvignjenimi rokami kot nekakšne prikazni, bili so blede in krvavi, nekateri pa z zavoji obvezani prav do oči. Nikomur ni prišlo na misel, da bi se še upirali. Izmed devetnajstčlanske posadke so štirje padli, štirinajst pa je bilo ranjenih. Nepoškodovan je ostal le strojinik.«

V boju so partizani potrošili 2.000 nabojev, 15 min in 30 ročnih bomb, zaplenili pa so skoraj vso municijo, kar jo je bilo na ladji. »Anton« je še isto noč odplul proti otoku Ravi, 30. aprila pa je s petnajstimi ujetimi Nemci prispel na Vis. Na njegov krov so pritrili še nekaj novih topov, nato pa so ladjo z novo posadko in novim imenom — NB 11 Rdeča zvezda — zaupali prvo bojno nalogo.

(Nadaljevanje)

Izraelska in egiptovska vojna mornarica

Mlada izraelska vojna mornarica ima že precej burno preteklost: neka njena podmornica se je iznenada potopila 25. januarja 1968, tri mesece poprej pa so egiptovski raketni čolni potopili njen rušilec »Eilat«. Po drugi strani so izraelske pomorske sile 30. oktobra 1956 zaplenile egiptovski eskortni rušilec »Ibrahim el Eval«.

Edina arabska vojna mornarica, ki se lahko uspešno kosa z izraelsko, je egiptovska vojna mornarica, ki je po tonaži, številu ladij in moštvu celo močnejša od nje.

Iz tuje strokovne literature je mogoče ugotoviti, da ima izraelska vojna mornarica 3.000 ljudi, v primeru mobilizacije pa se njihovo število poveča na sedem tisoč. Združena arabska republika ima že v miru 12.000, v primeru mobilizacije pa 17.000 mornarjev in oficirjev.

Podmornice: Izrael ima tri (dobili so jih od Angležev in so že precej zastarele, ker so izdelane v letih 1940—1943), ZAR pa šestnajst podmornic (sovjetske iz obdobja

1952—1960).

Rušilci: Izrael ima enega (angleški, izdelan leta 1943), ZAR pa šest (izmed katerih so štirje sovjetski iz obdobja 1950—1954) s sodobljeno protiletalsko obrambo.

Bojni čolni z raketnimi izstrelki: Izrael jih je imel sedem, ki jih je prejel iz Francije še pred uvedbo embarga, sedaj pa je dobil še pet novih, medtem ko ima ZAR devetnajst takih čolnov, ki pa so nekoliko starejši (sovjetske proizvodnje iz obdobja 1961—1963).

Bojni čolni s torpednimi cevmi: Izrael ima devet takih čolnov (izmed katerih so trije italijanske proizvodnje iz obdobja 1956—1957 in šest francoskih iz obdobja 1950—1956), ZAR pa jih ima izmed 26 in 29, ki jih je po letu 1960 prejel od Sovjetske zveze.

Protipodmorniški bojni čolni: Izrael ima štiri, ZAR pa dvanajst čolnov, ki jih je v obdobju 1962—1963 prejel od Sovjetske zveze.

V sirski vojni mornarici je kakih 1.500 mož s 6 sovjetskimi bojnimi čolni, oboroženimi z raketnimi izstrelki, in 17 čolnov s torpednimi cevmi.

„Naša obramba“ 2-1970

Izšla je z majhno zamudo, saj je februar že za nami. (Papirja ni!) V njej pa bomo precej zanimivega. Očitno se je uredništvo spet usmerilo na prispevke domačih piscev, česar pa vedno ne vidimo, saj pri več člankih manjkata piševo ime in priimek. Za slovenske razmere velika naklada 75.000 izvodov pa priča, da ni res, da se Slovenci za vojaške zadeve ne zanimamo.

Kot vsaka ima tudi ta številka veliko število črno-belih in barvnih fotografij. Med njimi so slike novega orožja, letal, oklopnikov in ladij, vojakov in njihovih taborišč. Jasna in dobra fotografija namreč pove pogostoma veliko več kot še tako podroben opis.

Med najpomembnejše prispevke lahko prištejemo »Korški odred in njegova taktika« (odlomke iz zgodovine odreda, ki jo piše Ivan Jan), »Vsa Makedonija pod orožjem« Mihajla Apostolskega, »Novo nemško vojno letalstvo« inž. Francija Starihe, »Na snegu zmagujejo smučci« (neznani avtor), »V uniformah pa so le učenci«, »Najpomembnejši dosežki jugoslovanske letalske industrije«, »Ameriške mehanizirane enote«, »Transportni helikopteri«, »Ugrabitev izraelskih raketnih čolnov«, »Smrtonosni komarjev ubod«, »Matador 30 ZLA«.

Revija ima kot dodatek študijsko gradivo za rezervne starešine z oznako, komu je kak članek namenjen. V tem dodatku je omemba vreden prispevek »Zračni desanti«. Poleg tega so tam še prispevki »Diverzanti in njihova skladišča«, »Improvizirana zaklonišča« ter »Organizacijska struktura in uporaba sodobnega vojnega letalstva«.

MP

POVEJTE SVOJEMU ZNANCU

naš naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10. Na ta naslov naj piše, da se naroča na »TV 15«.

Zaseda na obali

Agent, ki nam je z nasprotne strani morja sporočil novico, je bil nizke postave in prav nič junaškega ni bilo na njemu. Ko si je odpenjal usnjeni jermen, ki ga je imel čez ramo, so mu drhteli prsti. Že dvajset ur ga love gestapovci. To je huda zadeva za osamljenega človeka na pešeni obali, kateremu je ostala ena sama konzerva s slano juho in ki nestrpno čaka na trenutek, ko bodo agenti varnostne službe svoje tipalke usmerili na drugo stran in ko bo svoji centrali onstran morja lahko sporočil pomembno novico.

Spet je pogledal na zappestno uro. Zelel je še živeti, toda če že mora umreti, mu bo to manj strašno, če bo mogel poprej odposlati sporočilo. Počasi je izvelkel majhen kovinski trak, ki mu je bil za anteno. Brenčanje njegovega Morzejevega aparata ni bilo prav nič glasnejše od žuželk v travi.

Tistega septembrskega jutra leta 1940 je nad Temzo sonce osvetlilo raztrgana jadra in razbite lupine majhnih ladij, ki so se udeležile reševnih del pri Dunkerquu.

Noč sem prebil v pisani in ravnokar sem se začel briti, ko je nekdo potrkal na moja vrata. Vstopil je nek mlad oficir obveščevalne službe.

»Sporočilo za vas,« je dejal.

Vzel sem pismo, stopil k oknu in ob šibki svetlobi prebral obvestilo.

»Nocoj ob 21.30 bo iz Seebrüga odplula podmornica s štirimi vohuni. Izkrcala jih bo pred dnevom na južni obali Anglije, na kraju, ki je na karti označen s številko 432.925. Vohuni so skrbno odbrani in izurjeni za posebne naloge, ki se nanašajo na nemško operacijo »Morski lev«.

Operacija »Morski lev« je bil nemški naziv za izkrcaje v Angliji.

To zadevo je kasneje v obliki, kot smo zanj takrat zvedeli, do podrobnosti opisal Winston Churchill v drugi knjigi svojih spominov »Druga svetovna vojna«.

»Sedmega septembra,« piše Churchill, »je naša obveščevalna služba poročala, da je na jugu in zahodu čedalje večji primet s čolni in ladjicami med Ostendom in Le Havrom...«

Nemško letalstvo, ki je delovalo med Amsterdamom in Brestom, je bilo okrepljeno s 160 bombniki, ki so prileteli iz Norveške, na letališčih blizu obale na območju Pas de Calais pa so bile odkrite »štuke« z majhnim dosegom.

Štirje Nemci, ki smo jih ujeli nekaj dni poprej, ko so se s čolnom pripeljali do angleške obale, so priznali, da so vohuni. Med 8. in 10. septembrom sta mesečina in plima omogočala izkrcaje na jugovzhodu. V glavnem štabu so računali z možnostjo, da se utegnejo Nemci zares izkrcati. Vsa obvestila, ki jih je britanski predsednik vlade izkoristil za pisanje knjige, so sedaj navadni zgodovinski dokumenti. Jaz sem jih imel vse v rokah in sem vedel, kakšna nevarnost nam grozi.

Tistega septembrskega dne leta 1940 sem prejel poročilo pred Churchillom.

Znak na karti se je nanašal na pas puste obale vzdolž nekega majhnega zaliva, iznad katerega se dviga visoko strmo skalovje. Deset milj naokrog ni bilo nobene kmetije in nobene ribiške hišice. Tam so bile zares ugodne razmere za prikrito izkrcanje z majhnim čolnom na vesla, katerega je moč razstaviti in kakršne imajo podmornice. Res je sicer, da je tisti zaliv pust, toda hkrati je tudi nevaren kraj: samo dve ozki stezi peljeta na obalo. Ko sem višjemu oficirju varnostne službe dejal, da potrebujem samo dvanajst mož, se je začudil.

»Resno mislite?« je dejal. »Kako morete ponoči z dvanajstimi ljudmi zastražiti pusto obalo?«

Pokazal sem mu karto.

»Torej dvanajst ljudi z enim oficirjem, skupno trinajst mož.

Upam, da niste vražjeverni?« se je nasmejal.

V popoldanskih urah smo se vkrcali v dva velika avtomobila in se odpeljali proti obali. Začelo se je mračiti, ko smo prispeli do morja. Tam daleč na morju je nekje plula nemška podmornica, ki naj bi svoj skrivni tovor izkrcala prav tam, kjer smo ga čakali.

Noč je postajala čedalje temnejša. S kapetanom sva razporedila moze tako, da so z žarometi lahko osvetlili oba izhoda z obale.

»Vendar v nobenem primeru ne streljajte!« sem jim naročil.

Zeel sem vohune dobiti žive v roke.

Ure so tekale silno počasi. Bilo je hladno. Kmalu se bo začelo daniti. Nenadoma se je pod skalovjem zablistalo. Žaromet je osvetlil postavo, ki je lezla po tleh, nato pa se zavrnila in stekla. Svetlobni curki so lovili štiri moze, ki so bežali, spotikajoč se v pesku, vsak na svojo stran. Slišal sem psovke, zasoplo dihanje in mrmranje. Polovili so jih. Vohune so pripeljali v moj avto, kapetan se je spustil do morja in tam našel čoln na vesla.

»Trije možje, sir,« mi je poročal oficir. »Mislili smo, da so štirje, vendar smo ujeli le tri.«

»Bili so štirje,« sem trdil. »Kje je četrti?«

Molčanje. Eden izmed ujetnikov me je po angleško povprašal:

»Ali vam, sir, lahko nekaj povem?«

Govoril je s holandskim naglasom. Posvetil sem mu v obraz.

»Mar niste Nemec?«

Ne, ni bil. Bil je Holanec. Povedal je, da se je sklenil izneveriti, čim se bo izkrcal. Nisem mu

verjel. Utegnil pa bi rešiti glavo, če nam bo s podatki lajšal vso to zadevo.

»Kje je četrti?« sem ga vprašal. Ni mi vedel odgovoriti.

»Ob prvem znaku nevarnosti je izginil, sir. Nisem ga več videl. Imenuje pa se Van den Kibum.«

Ljudje iz varnostne službe so ujetnike preiskali. Na sebi so imeli angleška oblačila. Imeli so angleške funte in pravilne listine. Toda, kje je četrti?

»Preglejte obalo,« sem naročil kapetanu. Nemec je moral biti še vedno na obali, če se le ni vrgel v morje. Kmalu se je kapetan spet vrnil.

»Nikjer ga ni,« je dejal.

»Se iščite,« sem mu odvrnil.

Začel sem šteti vojake. Moralo bi jih biti dvanajst, pa jih je bilo trinajst. Zdrzil sem se. Stekel sem k njim in se oziral v vsakogar izmed njih.

»Ste kaj našli?« sem povpraševal.

Vsakdo izmed njih je dvignil glavo in odmajal. Ko sem prispel do zadnjega, je ves bled dvignil glavo in se ozrl vame. Naglo sem ga zagrabil za ramena:

»Da, Van den Kibum, mi imamo na tej obali dvanajst in ne trinajst mož. Veste, tudi jaz znam šteti.«

»Pomislite, kakšna predrznost je to,« sem dejal kapetanu. »Pridružil se je zasledovalcem in le malo je manjkalo, da se ni zmužil.«

Trije vohuni so prišli pred sodišče, bili obsojeni in kmalu zatem obešeni. Četrti, ki je pričal proti soudeležencem, je kot ujetnik ostal v Veliki Britaniji do konca vojne, nato pa se je vrnil domov v Holandijo.

Pavelić poleg britanske kraljice

Nedavno je bil v Canberri podpisan sporazum o bivanju in zaposlovanju jugoslovanskih državljanov v Avstraliji. Ob tej priložnosti je v zagrebškem Vjesniku izšel članek, ki pravi med drugim:

Kako torej živijo naši ljudje v Avstraliji? Najdejo se taki, ki si po desetih letih dela v tej državi izposojajo denar za pivo, pa tudi taki, ki se po nepolnih treh letih vračajo domov s 25.000 dolarji prihrankov.

Kajpak, noben izmed navedenih primerov ni tipičen. Toda prav gotovo so drugi mnogo bolj redki kot prvi...

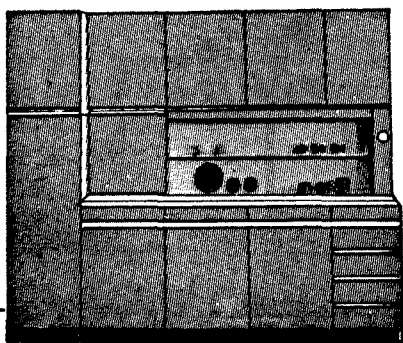
Naši ljudje se v Avstraliji srečujejo še z enim problemom. Težko

razumejo, da v glavnem mestu Avstralije obstajata dva kluba, v katerih je na steni Pavelićeva slika poleg slike britanske kraljice, dalje, da na naše ljudi letijo grožnje, če gredo na veleposlaništvo ali konzulat, itd.

Uradno stališče avstralskih oblasti je bilo doslej, da se ne »vmešavajo«, s čimer so praktično dajale proste roke tistim, ki so iz te dejavnosti napravili »business«. Vendar kaže, da so se začele avstralske oblasti zavedati nevarnosti zaradi pasivnega stališča in tolerantnosti do tistih, ki sami niso tolerantni, in da niso več pripravljene mirno gledati tako dejavnost.

V SODOBNO KUHINJO — SODOBNO KUHINJSKO POHIŠTVO

kredenca izpeljanke iz kuhinje VEGA 55

veleblagovnica nama Ljubljana
trgovska hiša Tromostovje
Škofja Loka Kočevje

Ob spominih Filipa Pajniča

V Benečijo in nazaj

Piše: Jaka Avšič

Pri tem pa nikakor nismo posegali v tuje narodnostno območje, čeprav smo bili z italijansko državo v vojni.

Poglejmo, kakšen odnos do naše akcije so imeli njeni izvajalci.

Vipavci, Kraševci, Bovčani in Brici v Gregorčičevi brigadi ter Tolminci in drugi s severozahodnega dela Slovenije v Gradnikovi so popolnoma razumeli važnosti pohoda v Benečijo. Zavedali so se, da bo koristil enotnosti in združitvi vseh Slovencev in skupnemu protifašističnemu boju vseh naprednih ljudi ne glede na narodnost. To so razumeli kot Slovenci in kot proletarci.

Mimogrede naj omenim, da so bili borci obeh brigad tudi po zunanjem videzu pravi proletarci in sanskiloti (op. ured.: ta naziv izvira iz francoske revolucije, uporabljali so ga plemiči za revolucionarje, dobesedno pa pomeni »brezplačnik«). Mislim, da zdaj noben še tako vesten filmski režiser ne bi mogel ponovno upodobiti vse tiste revščine in raznolikosti v oblačenju partizanov, kot smo jo takrat in kot sem jo sam videl, ko je korakala kolona mimo mene. Tudi orožje je bilo z vseh vetrov. Nekateri so kar sami z noži izrezljali lesene dele pušk in nanje pritrili stare cevi in zapirale, ki so jih našli na nekdanjih bojiščih Krna, Rdečega roba, Golobarja, Rombona in Lemeža.

Mislil pa tudi, da ni pisatelja, ki bi znal prav opisati tiste zavednosti in navdušenja, ki je prevečevalo te ljudi kljub njihovi revščini. Vedeli so, da je prišel njihov čas, na katerega so čakali tako dolgo. Njihovo navdušenje je raslo iz krivice in zaničevanja ter zatiranja, ki so ga okusili po domačih vaseh ali v italijanski vojski, iz katere so prišli mnogi kot dezertjerji in jim je že zaradi tega grozila huda kazen, če bi jih ujeli.

Kot Slovincem jim je bila Benečija prav tako domovina kot kak drug del Slovenije. Vedeli so, da tam ljudje govorijo isti jezik, le drugačno narečje, da so istega rodu in da se bodo lahko z njimi pogovarjali odkrito. Njihova osvoboditev jim je bila prav tako pri srcu kot lastna, zdela se jim je naravna in upravičena potreba. Prav tako se jim je zdelo kot samo po sebi umevno, da so v tej veliki in splošni vojni, ki divja skoraj po vsem svetu, na strani SZ in ZDA ter Anglije. Prepričani so bili tudi o nujnosti svoje udeležbe v tej vojni in o nujnosti žrtve za svojo svobodo kot tudi svobodo drugih. Nikogar ni bilo, ki bi se bil izneveril.

Le pri tistih, ki so prišli z menoj iz Dolomitov kot spremstvo, ni bilo vse prav. Zgodilo se je, da so nas trije samovoljno zapustili, ko je bilo nevarno in tvegano. Pri njih, ki so bili meščani in zato niso bili vajeni naporov in trdega življenja, je bila zavest o nujnosti žrtvovanja še pomanjkljiva.

Tovariša Danila Šorovića, ki je bil doma iz Črne gore in ki je pri nas postal komandant Gradnikove brigade, je poslal vrhovni štab v Slovenijo. Brigadni komisar pa je postal Anton Bavec-Cene, ki je bil prej komandir čete v Drnoli. Preden se je pridružil brigadi, je prišel na Hlevnik, kar se je zgodilo še pred bojem. Poslali so ga v smert, v kateri je bila brigada. Srečno jo je našel na Matajurju in posredoval, da je med spopadom gregorčičevcev z Italijani napadla Lavek.

Ko je Gradnikova prestopila v naglici Sočo in dospela na Matajur, od tam pa na Lavek, kjer je napadla, nato pa zavila čez Miho na Stol ter proti vasi Trnovo, je operativni štab izgubil z njo zvezo. Ponovno smo dobili z njo zvezo šele 17. julija. Naslednjega dne je že bil spopad na Krnu oziroma na Peski (kota 2178).

Gradnikova brigada ni prodrla v Benečijo in tako ni prišlo do nadaljevanja skupne akcije obeh brigad. Tako je bil tudi uspeh nezadosten. Z obeh brigadama bi namreč lahko napadli in zajeli kako večjo enoto italijanske vojske ter tako prišli do orožja, obleke, obutve in opreme.

Kljub vsemu, zlasti sovražnikovemu pritisku, pa še zdaj ne vem, zakaj Gradnikova brigada ni ostala kje bliže in zakaj ni našla zveze z nami, ter zakaj ni tako nadaljevala akcije.

Ko iščem odgovor na to vprašanje, se tudi sprašujem:

— Morda je bila zamišljena akcija obeh brigad in njun vdor globoko v staro Italijo preveč drzna in bi zahtevala prevelike žrtve? Toda nihče ni mogel vnaprej vedeti, kakšne bodo žrtve. Sploh pa, kdo more predvideti žrtve? Število žrtve je odvisno od sovražnikovega pritiska, od njegovih akcij.

Medtem ko so bile italijanske postojanke v zasedenih deželah utrjene z bunkerji in bodečo žico, v Benečiji in ob Soči niso bile. Pač pa v Benečiji ni bilo odbojev OF in zato partizani tam nismo poznali razmer. Toda to pomanjkljivost bi sproti lahko odpravljali prek partizanov, odbore bi ustanavljali kar sproti. Povsod so namreč živeli Slovenci, ki so govorili slovensko in to je bil pogoj za organiziranje. Narodnoosvobodilni boj je bil narodnostno in v okviru narodnosti se je širila tudi socialistična miselnost. Fašizem pa je hotel uničiti slovensko narodnost, ne pa italijansko. Partizani so zato lahko dobivali nove borce predvsem iz vrst Slovencev, ki so bili ogroženi. Prav tako pa je fašizem pretirano poudarjal pomen Italijanov, zato je bilo veliko težje pridobiti borce iz vrst Italijanov ali Furlanov, ki so jih šteli za Italijane. Če se nam je kdo pridružil, je to naredil samo zaradi razredne zavesti in sovraštva do kapitalizma.

Upali smo, da bodo začeli prihajati v naše vrste italijanski vojaki-protifašisti, ko bodo spoznali, da jih pelje fašizem v pogubo in da imamo do njih človeške odnose.

Se na nekaj bi rad našel odgovor, na dogodek, ki je imel žalosten konec.

Ko smo zapustili Drnoli, smo prišli na južno pobočje grebena Mali Muzec — Stol — Vršanja glava. V dolini so vasi Breginj, Sedlo in Borjana. Sklepali smo, da so v njih sovražnikove postojanke. Ko smo v temni noči hodili po vlažnem, z dolgo, poležano travo pokritem in precej strmim pobočju od vzhoda proti zahodu, nam je bilo zelo težko. Bili smo sredi pobočja, skoraj vzporedno z vrhovi, potem pa smo se začeli spuščati proti dolini. Tista majska noč je bila v mojem partizanstvu najbolj naporna in takrat sem si nalezal revmatizma za dolgo vrsto let. Ko se je začelo svitati, smo šli še naprej, da bi se izognili sovražnikovi postojanki. Nato pa smo se nekje pod Miho (kota 1189) odpočili pod zaščito gozda, da bi si nabrali novih moči. Tedaj pa smo opazili, da ni z nami Jakovega bataljona. Sklepali smo, da se je ponoči nekje odcepil ali izgubil zvezo z nami. To ne bi bilo nič čudnega. Kdor pozna partizansko življenje, se spominja, kako smo hodili v gosjem redu in vzdrževali zvezo od enega do drugega. Tisto noč, ko smo hodili po gladki, posevno ležeči travi in po pobočju, strmim kot streha, je bila taka zveza skrajno otežkočena. Zato ne bi bilo nič čudnega, če bi se zveza v koloni pretrgala.

Ko sem zvedel, da bataljona ni z nami, me je zanj zaskrbelo. Toda usoda bataljona ni bila prav nič drugačna kot naša.

Nismo imeli nobenih poročil o sovražniku okoli nas, niti v ožjem niti v širšem pomenu besede. Toda naša prednost pred sovražnikom je bila v tem, ker smo bili zaradi naše zavesti o nujnosti žrtve sposobni na strahovite napore, kakršnih sovražnik ni zmogel. Zato so bili oni navezani na nekatere udobnosti, ki za nas niso bile nujne, sovražnik pa brez njih ni mogel živeti. Sovražnikova vojska je bila v primerjavi z nami dobro izurjena in tudi disciplinirana, zato smo lahko vnaprej sklepali, kako bo sovražnik ukrepal. To smo izkoriščali, da smo lahko manevrirali, čeprav vedno budni in pripravljeni na nasprotne udarce ob možnih presenečenjih.

(nadaljevanje)

SAP LJUBLJANA

ODDELEK ZA TURIZEM

TITOVA 38 • ☎ 314-922

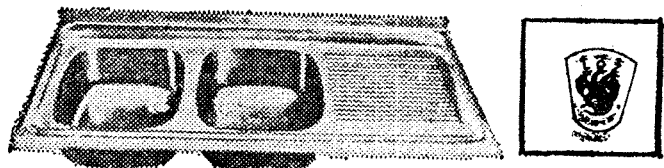
VABIMO VAS NA POMLADANSKE IZLETE

- 13. aprila 11-dnevno potovanje v Francijo v Lourdes po posebnem programu za romarje.
- 18. aprila 8-dnevno potovanje v Beograd, Sofijo in Istanbul z ogledi najlepših zgodovinskih spomenikov na področju Turčije in Bolgarije.
- 23. aprila — 11-dnevno potovanje na Sicilijo, znano po blagem podnebjju in številnih kulturno-zgodovinskih spomenikih.
- 24. aprila 13-dnevno potovanje z avionom v Ameriko, Island, Florida in Bahamski otoki (posebni pogoji za obisk svojcev).
- 24. aprila 10-dnevno tradicionalno potovanje v Holandijo združeno z ogledom cvetlične razstave v Keukenhofu.
- 25. aprila 13-dnevno potovanje v tri prestolnice — Pariz, London in Bruxelles.
- 25. aprila 9-dnevno potovanje z ogledom zgodovinskih in kulturnih zanimivosti v Italiji: Firenze — Rim — Tivoli — Napoli — Capri — Vezuv — Sorrento — Paestum — Siena.
- 28. aprila 5 dni po severni in srednji Italiji: Verona — Parma — La Spezia — Pisa — Firenze — San Marino — Ravenna.
- 28. aprila 5 dni po Avstriji in ČSSR: Dunaj — Praga — Lienz in ob Donavi do Salzburga.
- 20. aprila 3 dni v Pariz z avionom. Po reklamno nizki ceni si boste ogledali lepote in zanimivosti francoske prestolnice z okolico.
- 29. aprila 4 dni po gornji Avstriji: Salzkammergut — Salzburg — Wolfgangsee — Bad Ischl in Dunaj.
- 30. aprila 6-dnevno potovanje v Czeskocხოვო: Krakow — Auschwitz — Czeskocხოვო in Dunaj.
- 1. maja 4-dnevno potovanje z avionom na ogled francoske metropole in njene bližnje okolice — Pariz.
- 16. maja 5-dnevno potovanje na Azurno obalo: Genova — San Remo — Monte Carlo — Monaco — Nica — Cannes.
- 31. maja 19-dnevno potovanje prilagojeno za romanje v Lurd — Madrid in Fatimo.
- 7. junija — 5-dnevno potovanje na obrtniški sejem v München. Razstava je namenjena gozdarstvu in strokovnjakom lesne industrije.

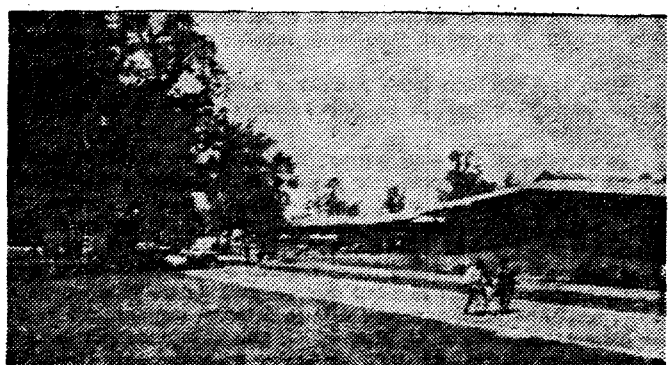
Na voljo so vam programi za potovanje v Sovjetsko zvezo in na Švedsko, Finsko, na esperantski kongres na Dunaju, na Škotsko, po muzejih v socialističnih deželah.

Informacije in prijave sprejemajo vse poslovalnice SAP — LJUBLJANA, Turistagent Maribor in Avtopromet Gorica.

POMIVALNO KORITO IZ UVOŽENEGA NERJAVEČEGA MATERIALA — KROM-NIKEL

KOVINOPLASTIKA • LOŽ

ČATEŠKE TOPLICE

SLOVENIJA — JUGOSLAVIJA

Čateške Toplice z zdravlilnim vrelcem temperature 57,2 stopinje Celzija spadajo med najmodernejšie rehabilitacijske centre v Jugoslaviji. Indikacije: reumatološke, traumatološke, ortopedske in nevrološke poškodbe lokomotornega in podpornega aparata. Kontraindikacije: infekcijske bolezni, akutna vnetja, tuberkuloza, visoka hipertenzija, dekompenzirano srce in graviditeta. Čateške Toplice ležijo ob mednarodni avtomobilski cesti Ljubljana—Zagreb, s priključkom na Čatežu (1,5 km).

Informacije: telefon 068-72-010 — telegram: Čateške Toplice.

Invalidi! Ko prejmete napotnico za zdravljenje zahtevajte od vašega zdravnika, da Vas pošlje v Čateške Toplice, kjer si boste zanesljivo popravili zdravje in na splošno opomogli.

Loške tovarne hladilnikov Škofja Loka

Lth

zamrzovanje
živil
v gospodinjstvu

PROIZVAJAMO KONZERVATORJE:

SGH — 110 litrov	1600.— N-din
SGH — 200 litrov	2730.— N-din
SGH — 300 litrov	2990.— N-din

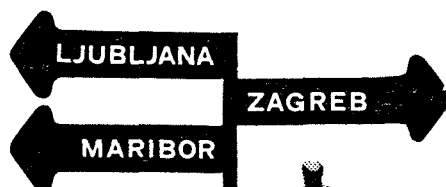
V gornjih cenah ni vračunan prometni davek.

Kljub temu, da je izbira industrijsko konzerviranih živil vsako leto pestrejša in bogatejša, se tam, kjer pridelajo doma dosti živil, še vedno izplača konzervirati doma.

**ZAHTEVAJTE PONUDBE
IN PROSPEKTE.
PRODAJA TUDI ZA DEVIZE.**

Telefon: 85-091
Telex: 34-519 YULTH
Telegram:
ELTEHA Škofja Loka

PROTI ZIMI - PRIJATELJ ZA MRZLE DNI - VELENJSKI LIGNIT

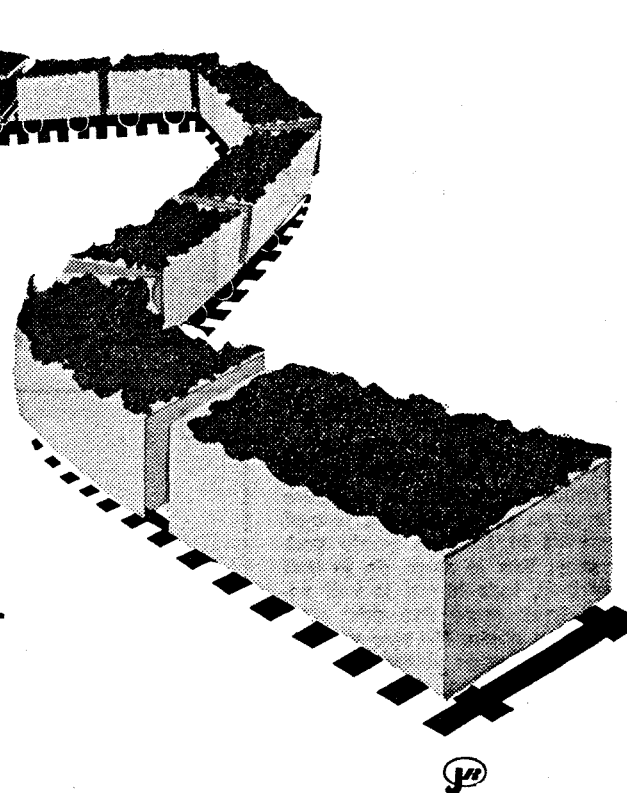
prijetno, zdravo
in poceni toploto
daje vašemu domu
velenjski premog

sedaj je čas,
da naročite...!

V MARCU POPUST

SE VEDNO VELJA -
ZA SONCEM GREJE NAJCENEJE
VELENJSKI LIGNIT

RUDNIK LIGNITA VELENJE

ZGLED MLADINCA IN KOMUNISTA

Dušan Bordon

Dušan Bordon v taborišču Coropoli jeseni 1941

OSNOVNA SOLA V SEMEDELJI PRI KOPRU BO NOSILA IME ZNANENA PREDVOJNEGA KOMUNISTA IN PADLEGA POLITIKOMISARJA DUŠANA BORDONA, ČIGAR FOTOGRAFIJO IN ŽIVLJENJEPIŠ OBJAVLJAMO V DANAŠNJI ŠTEVILKI.

Dušan Bordon se je rodil 16. decembra 1920 v Trstu kot sin nižjega državnega uslužbenca in v družini, ki je bila znana po svoji narodni zavednosti in naprednem mišljenju. Ko je v Italiji prišel na oblast fašizem, se je morala družina preseliti v Jugoslavijo in tako je mladi Dušan preživel prva otroška leta v naselbini primorskih beguncov v Strnišču pri Ptuj. Nato se je s starši preselil v Ljubljano, kjer je maturiral na II. državni gimnaziji. Bil je odličen dijak, učil se je z lahkoto in imel je izredno zanesljiv spomin. Že s petnajstimi leti se je začel zanimati za socialne vede, zlasti za marksistične, k čemu so ga nagnile tudi izredno težke socialne razmere v katerih je živel družina v baraki za mestno klavnico v Ljubljani.

Dušan je združeval v svojem značaju odlike, kakršne so brez-pogojna resnicoljubnost in globok čut pravičnosti. Zato se je tudi tako zgodaj in zavestno uvrstil med borce za lepšo prihodnost delovnega ljudstva in za njegovo osvoboditev izpod kapitalističnega jarma. Začel je organizirati tajne marksistične študijske krožke med dijaki na gimnaziji in med delavci ljubljanskih predmestnih tovarn. Kot prepričanega mladince-marksista, so ga kmalu sprejeli v SKOJ. Delo v tej organizaciji, kateremu se je predal z vsem svojim mladostnim žarom, je nadaljeval tudi po maturi leta 1938. Kot slušatelj filozofske fakultete v Ljubljani in kot član Slovenskega kluba je skupaj z drugimi tovariši vodil oster boj za pravilno usmeritev slovenske študentske mladine. Bil je med njenimi vidnimi organizatorji in tajnik marksistično-leninističnih študijskih krožkov. Njegovo ime zasledimo tudi med organizatorji delavskega društva »Vzajemnost«. Med tovarniškimi delavci je širil marksistično, revolucionarno in partijsko literaturo.

Dušan je imel pero in slog kakor malokdo. Že v srednji šoli so mu profesorji obetali, da se bo uvrstil med najboljše slovenske kritike in esejiste. Imel je jasen in lep stil, misel globoko in krepko; jezik pa je obvladal do popolnosti. Leta 1938 je začel

z nekaterimi tovariši izdajati napredno mladinsko revijo »Slovenska mladina«, ki je pomenila pravi revolucionarni korak, saj se je okrog lista zbiral ves napredni slovenski mladi rod. Poleti 1940 je klerikalno-fašistična diktatura prepovedala njeno izhajanje. Dušan je bil glavni urednik in avtor večine idejnih in načelnih člankov, ki jih je objavljaval pod psevdonimi Boris Kalan, I. Knap, Peter Majnik itd. K sodelovanju je pritegnil tudi Karla Destovnika, mu bil tovariš ter mentor in njegove članke objavljaval pod psevdonimom Drago Jeran.

Ceprav je bil Dušan Bordon v srednji šoli in univerzi velik zagovornik mirovne ideje in borec za mir, se je takoj po izbruhu vojne odzval klicu komunistične partije. Kot prostovoljec študent-

ske brigade se je znašel na Hrvaškem, kjer bi bil kmalu izgubil življenje. Potem se je skrivaj vrnil v Ljubljano in po ukazu partije prešel v ilegalo. Začel je načrtno organizirati partijske celice in zbirati orožje za upor. 21. junija 1941, ko je prišel samo za nekaj minut domov, je bil izdan, obkrojen in aretiran. Nekaj časa je bil zaprt — skupaj s Francem Leskoškom, dr. Alešem Beblerjem in drugimi — v šenpetrski vojašnici v Ljubljani. Organiziral je beg. Bil je zadnji na vrsti ko je ščitil tovariše, in tudi edini ujet. Poslali so ga v ječo v Italijo in razna koncentracijska taborišča, kjer je nadaljeval z organizacijskim delom med tovariši. Nekaj dni pred kapitulacijo Italije mu je uspelo skupaj z bratom pobegniti v bližnje hribe. Po nalogu partije sta z bratom in še nekaterimi tovariši organizirala 24. garibalidsko brigado »Pio Borri«. Bil je politični komisar te brigade, odločen borec in zvest tovariš. Posebno se je izkazal v napadu 13. aprila 1944. Istega dne je padel na položaju v Caprese Michelangelo, kjer je tudi pokopan v skupnem grobu slovenskih in italijanskih partizanov. Italijanska partizanska organizacija mu je na grobu postavila spominsko ploščo.

Dušan Bordon bo ostal zapisan v zgodovini našega naroda kot svetel zgled mladince-komunista. Bil je plemenit in dosleden v boju za resnico in pravico: nenadomestljiv v vrstah delavskega razreda; prepričan in podkovan marksist-leninist ter uspešen organizator naprednega gibanja in partizanskih osvobodilnih enot. Za lepo priložnost delavskega razreda in vsega delovnega ljudstva je daroval tudi svoje mlado življenje.

ALBERT KLUN

MEDNARODNO SODELOVANJE BIVŠIH BORCEV

Sodelovanje ZZB NOV z organizacijami borcev v Afriki

Zveza združenj borcev NOV Jugoslavije, ki je članica FMAC (Svetovne federacije bivših borcev) je prav prek te organizacije prišla v stik z organizacijami borcev Afrike. Sedaj sodeluje z Arabsko federacijo združenj bivših borcev in žrtv vojne ter z Zvezo afriških združenj borcev. V prvi so vključena združenja borcev ZAR, Alžira, Maroka, Sirije, Jordanije in Palestine, v drugi pa organizacija borcev Malija, Siera Leone, Gane in Nigerije.

V zadnjem času so se prijateljske zveze s temi organizacijami še okrepile zaradi vsestranske podpore, ki so jo borci in narodi Jugoslavije nudili arabskim deželam v njihovem odporu proti napadalnosti Izraela.

ZZB NOV Jugoslavije pa sodeluje tudi z osvobodilnimi gibanji Angole, Mozambika, Portugalske Gvineje idr.

Vojaškim vojnim invalidom ugodnosti borcev pred 9. IX. 1943!

Skupščine ZB se je udeležilo nad 100 članov, ki so razpravljali o svojem delu v minulem razdobju.

Predvsem je zelo pohvalno, da so se borci zelo odlikovali pri družbenem delu tudi izven svoje organizacije. Tako so sodelovali v pripravah za volitve, mnogi so člani odborov raznih organizacij ter organov delavskega in družbenega samoupravljanja.

Odbor se je zelo trudil skupaj

s komisijami, da bi članom pomagal pri urejanju stanovanjskih in drugih zadev. Vedno in povsod ni uspel, zato bo tudi novi odbor moral to delo nadaljevati. Člani so pozdravili najnoveše pridobitve glede pokojnin in invalidnin. Pri dodeljevanju stanovanj pa naj bi bolj upoštevali željo upravičencev ostati na območju, kjer stanujejo že vrsto let. Če bi lastnikom hiš ugodili v njihovih zahtevah po večjih pravicah, bi morali gledati tudi na stanovalce, bivše borce. Marsikdaj bi jim morali v tem primeru dati nova stanovanja.

Precej so tudi razpravljali o redu v počitniškem naselju v Banjolah. Nezačudljivo so, ker odhajajo po več let tja na dopust isti ljudje, pa tudi sorodniki in otroci borcev s svojimi družinami, medtem ko drugi, predvsem stari in bolni, sploh ne pridejo na vrsto.

Predlagali so tudi, da bi vsem vojaškim vojnim invalidom ne glede na datum vstopa v NOV priznali enake ugodnosti, kot jih imajo borci pred 9. sept. 1943.

Odmev na članek o poškodovanem kipu

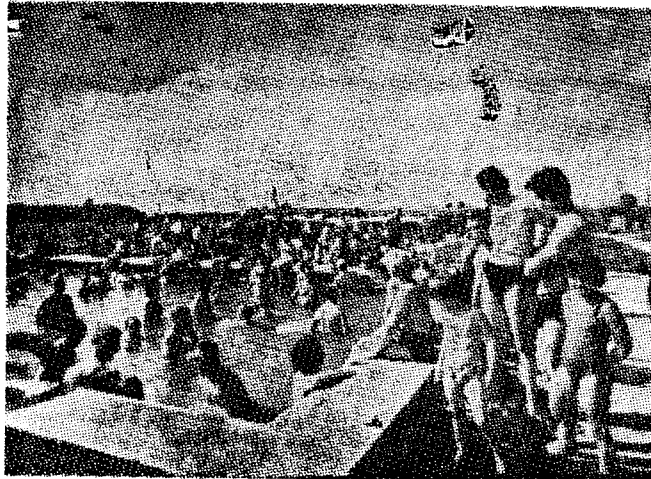
V 10. številki lista TV 15, ki je izšla 4. marca letos, je bil na 5. strani objavljen prispevek »Med pustovanjem oskrunili spomenika«. V njem piše, kako je nekdo med pustovanjem odbil nos kamnitemu d. r. srsnemu kipu narodnega heroja Alojza Kebeta, ki stoji v šolski veži šentviške gimnazije.

V zvezi s tem dohodkom in članom so se sestali predstavniki odbora ZB Sentvid pri Ljubljani, sekretar osnovne organizacije ZK prosvetnih delavcev, predstavniki dijakov in vodstvo gimnazije.

Vsi navzoči so ugotovili, da udeleženci letošnjega pustovanja niso razbijali stolov in posode, pač pa se je to dogajalo na prejšnjih plesih. Pustovanje je potekalo v najlepšem redu. Ceprav je vodstvo gimnazije popolnoma poskrbelo za red in disciplino, ne izključujemo možnosti, da je prišlo do oskrumbe kipa ravno ta večer. Skrunilci so verjetno s svojim dejanjem hoteli nekaj doseči. Kaj, še ne moremo vedeti, ker za zdaj storilec še ni znan.

Navzoči so tudi sklenili, da bodo v bodoče na vseh prireditvah zagotovili popoln red in mir ter disciplino. Prav tako bodo več časa posvetili proučevanju zgodovine revolucije in poskrbeli, da bo kip popolnoma obnovljen. V okviru mladinskih ur bodo govorili o pietnem odnosu do spomenikov naših zaslužnih mož, med njimi tudi borcem in revolucionarjem.

Članom ZVVI ZB ZRVS

nudimo zdravljenje v MORAVSKIH TOPLICAH za naslednje bolezni:

- obolenja lokomotorne aparata, zlasti revmatična obolenja,
- od ginekoloških obolenj pa posebno zdravljenje primarnih in sekundarnih amenorej po poprejšnji izključitvi tuberkuloznega procesa.

Priporočamo Vam tudi obisk ostalih krajev v Prekmurju. Za dodatna okrepčila so Vam na razpolago: hotel z restavracijo »Zvezda« v Murški Soboti in Ekspres bife s slaščičarno. Gostišče »Zvezda« s prodajalno vin in skladiščem piva v Murški Soboti, restavracija ob kopališču v Moravskih Toplicah in motel CARDA z avtomatskim 4-steznim kegljiščem in prenočišči.

Na razpolago so Vam tudi gostišča v Petrovcih, Šalovcih in Križevcih.

Za cenjeni obisk se priporoča Gostinsko podjetje »ZVEZDA« Murška Sobotna.

POMAGAJ SI SAM
IN UNIOR
TI BO POMAGAL

OD 7. MARCA 1970 POSLUJEMO TUDI OB SOBOTAH

KB
LJUBLJANA

KREDITNA
BANKA
IN
HRANILNICA
LJUBLJANA

OD 7.00
DO 11.00
POSLUJETA:

CENTRALNA
POSLOVNA
ENOTA
LJUBLJANA,
ŠUBIČEVA 2

PODRUŽNICA
MESTNA
HRANILNICA
LJUBLJANSKA
LJUBLJANA,
ČOPOVA 2

Frontno gledališče smo...

Ko sem lansko leto prebiral naše dnevnike, tednike in mesečnike, sem med obilico obeležij proslav 25-letnic raznih partizanskih dogodkov zaman iskal kakšno pisano besedo o četrstoletnici ustanovitve Frontnega gledališča VII. korpusa. Začudil sem se temu brezbržnemu molku in to ob dejstvu, da so vsi nekdanji člani te igralske skupine še živi. Nikogar od njih ni zagrabilo, da bi vsaj z nekaj skromnimi stavki oživil spomin na 4. julij 1944, ko je bil na Jami pri Dvoru prvi javni nastop Frontnega gledališča VII. korpusa.

Zagradec. Prvi dnevi poletja 1944. Štab XV. divizije je razmeščen na obeh straneh Krke. Edinice te divizije se tolčejo s sovražnikom na odseku Luče—Ilova gora—Muljava. Nad Zagradcem vztrajno kroži »štorklja«, ki jo za neko hišo zagrizeno obstreljuje patrolja s puškornimi izstrelki. Med hišami je pravi živžav. Civilisti in partizani se s tesnobo v srcu ozirajo v nebo in se stiskajo k zidovom hiš ali pa se skrivajo po kleteh.

Dva partizana se znajdetata pod istim hišnim kapom. Debelušni, rdečelični pomočnik kuharja, pravi suhljatemu divizijskemu kurirju:

»Mejduš, kako je sitna! Se ti ne zdi?«

»Kdo?« se dela oni neumnega, čeprav kar naprej zija v nebo.

»Kdo neki! Ta prekleta štorklja, da bi jo vrag!«

»Oh, saj meče samo dvokilske bombe... kot za strašilo.«

»Dovolj bi bilo, če bi ti samo ena padla na nahrbtnik.«

V zapuščenih hiši sredi Zagradca, v kmečki sobi z veliko krušno pečjo, s pokvečeno mizo in majavimi stoli in s posteljo z zarjavelo žimnico, se zaslišijo ubrani glasovi ob spremljavi harmonike...

Frontno gledališče smo, naš sovražnik je dolg čas; koder smo in kam gremo, razjasni se vsak obraz.

Mulovodec z belo mulo nejeverno pogleda v odprta okna, izza katerih se sliši petje, potem pa se ozre v nebo, po katerem se spreletava »štorklja«, odmaje z glavo in odkoraka. Od daleč se še enkrat obrne in prisluhne oddaljenim glasovom ter zabrunda mimoidočemu partizanu.

»Miting bo.«

Njemu se razjasni obraz in hlastne:

»Kdaj?«

Mulovodec pokaže na hišo, iz katere se sliši pesem in pravi: »Ne vem. Sliši se, da kmalu. Že dolgo se uče. Vsak dan jih slišim. Poslušaj jih!«

Glasovi iz hiše močno odmevajo po trgu. Partizan zadovoljno pokima in se napoti dalje. Pa se nečesa spomni in zavpije za mulovodcem:

»Bo kaj vina?«

»Kaj boš z vinom?«

»Kdaj si pa že videl miting brez vina.«

»Ah, po vinu vprašaj intendanta!«

Miting! Marsikdo od partizanov se še danes spominja tega pojma, ki je od svojega izvornega pomena postal specifično partizanski. Z mitingom so se partizani predstavili ljudstvu, mu s kratkimi besedami razložili, kaj hočejo in zakaj so prišli za orožje. V prvih dneh partizanstva je četa nenadno prikoralila v vas. Vaški zaščitniki so jo takoj zastražili. Harmonikar je nategnil meh. Iz hiš so najprej pridrveli otročaji, nato pa so se na pragovih hiš pokazali fantje in dekleta, ki so se z negotovimi koraki približevali partizanom. Nazadnje so obotavljaje, nezaupljivo in v zadregi pristopili starejši možje in ženske. Ko je odzvenela har-

monikarjeva pozdravna koračnica je zbranim vaščanom spregovoril četni komisar ali politdelegat. V dobri pol ure se je zvrstilo nekaj recitacij, partizanskih udarnih pesmi, kratek skeč, smeh... in partizani so odkorakali, preden bi kakšna judeževa duša utegnila sporočiti najbližji sovražni postojanki, kaj se v vasi dogaja. Vaščani so še dolgo strmelili za pogumnimi fanti in v ušesih jim je zvenel njihov pozdrav:

»Smrt fašizmu!«

Tako približno je bilo kaj v začetku partizanstva. Nekoliko kasneje, ko se je partizanska vojna še bolj razplamtela, so bila takšna srečanja bolj organizirana, daljša in zaupljivejša. Posamezne brigade so se kosale med seboj, katera bo priredila boljši in bogatejši miting.

Skoraj nujno je bilo sklepati, da bo razvoj kulturnega udejstvovanja v naši vojski pripeljal do ustanovitve gledališča, ki bi bilo namenjeno predvsem borcem. Ko se je skromna propagandna skupnica »Jasa« pod vodstvom Mateja Bora razšla, je bilo treba začeti znova. Zvonetu Sintiču, režiserju in staremu gledališkemu delavcu, je uspelo, da je koli sebe zbral nove moči. V XV. diviziji je bila misel o gledališki skupini, ki naj bi hodila po brigadah, vse-skozi živa. Da se je ta misel uresničila in da se je končno izoblikovalo Frontno gledališče (Naši višji forumi so bili proti temu nazivu in so predlagali »Igralska skupina VII. korpusa. Obveljala je naša trma!) v sestavi Propagandnega odseka XV. divizije, se imamo zahvaliti politkomisarju VII. korpusa tov. Bolku, ki se je za stvar zelo zavzel. Ohranjen je njegov ukaz z dne 26. V. 1944, v katerem piše med drugim:

»Da bi mogli našim edincem posredovati, tako kulturne kakor tudi zabavni program v času, ko niso v borbah, naj se ustanovi pri XV. diviziji Frontni teater, ki bo opravljal to nalogo. Za vodjo in režiserja Frontnega teatra postavljamo tovariša Zvonimirja Sintiča, naj v teku enega tedna po prejemu tega dopisa izdela točen načrt o organizaciji Frontnega teatra. Za sedaj naj se tovariš Sintič omeji na skupino, ki bo štela kakih 10 ljudi. Ako ne najde za to primernih ljudi v XV. diviziji, more predlagati za člane Frontnega teatra tudi tovariše in tovarišice iz drugih edinic VII. korpusa, ker Frontni teater ni namenjen izključno samo edincem XV. divizije. Obenem z organizacijskim načrtom naj tovariš Sintič predloži tudi načrt dela. Oziroma naj se pri tem na to, da bo moral pričeti z delom skupine najkasneje do 8. junija t.l. in nastopiti s prvim programom vsaj do sredine junija. Zaradi podrobnejšega dogovora naj se tov. Sintič takoj po prejemu tega dopisa zgleda v propagandnem odseku VII. korpusa.«

Po izčrpnem pogovoru v Propagandnem odseku VII. korpusa in osebno s tov. Bolkom, je začel vodja Sintič iskati prime-

ren kader. Kot večš propagandist in kulturnik, ki je dotlej aktivno sodeloval na številnih mitingih (prej je bil tudi član razpuščene Borove »Jase«), je poznal nekatere partizane, ki bi po njegovem mnenju lahko tvorili jedro nove propagandne skupine — Frontnega teatra. Nekatere od njih mu je uspelo dobiti hitro, ker je imel veliko oporo in pomoč v korpusnem štabu, ki jih je hotel pritegniti, pa so bile velike težave. Marsikateri štab se je upri z vsemi štirimi. Njihovi argumenti so bili na videz neizpodbitni:

»Kaj? Tega hočejo? Saj to je nemogoče. Kaj bo z brigadnimi mitingi, če nam tega izpulijo? Kdo bo pisal o naših borbah in akcijah... kdo bo vodil pev-ske zборе... kdo bo pisal ske-če in v njih nastopal, če jo bo ta popihal?«

Borba za prve člane FG ni bila sicer krvava, bila pa je silovita in katerikrat potuhnjena. Kljub temu je vodja Sintiču uspelo zbrati skromno skupino 10 partizanov, ki so se takoj lotili dela.

23. junija 1944 sem nastopil mesto politkomisarja Frontnega gledališča. V Zagradcu, v skoraj prazni bajti z ostanki polomljenega pohištva sem se seznanil s skupino, ki se je v tipično partizanskih razmerah pripravljala za prvi korak na deske, »ki pomenijo svet«. Studirali so dramatizacijo Cankarjevega »Hlapca Jerneja« in njegove pravice, hkrati pa tudi Solarjevo (Ivan Potrč) enodejanko »Izdajalec«.

Po nebu se spreha »štorklja«, mitraljira in sem ter tja odvrže kakšno bombo. Člani skupine tu in tam pogledajo skozi odprto okno in prisluškujejo oddaljenemu topovskemu grmenju ter regljanju strojníc. Edinice XV. divizije se tolčejo s sovražnikom.

Vodja in režiser Zvone Sintič stoji sredi sobe in daje napotke tovarišem, ki bodo nastopali v

»Hlapcu Jerneju«. Ta na pol zborna recitacija zahteva strogo uglasenost. V sosedni sobi sedi na polomljeni postelji harmonikar Jože in igra po notah, ki jih je sam napisal. Njemu so poverjeni kupleti, ki ne smejo manjkati na nobeni partizanski mitinški prireditvi. Samo in Luka, ki smo ju kasneje zmerjali z »šansonerji«, ležita na zarjaveli žimnici in v mislih skladata kuplete na že znane melodije. Neuničljiva sta v njuni ležernosti in ravnodušnosti. Dušan, France, Milan, Jelko, Mimi in Slavka čemijo vsak na svojem koncu sobe in se »gulijo« tekst.

»Kaj dela tvoja »štorklja?« se posmehne Samo dolginastemu rdečelascu Francetu.

France, ki ves čas sloni pri oknu, se z dolgimi koraki sprehoji po sobi, odvrne zafrkantno: »Tale »štorklja« bo v kratkem tudi tebe spravila s tele postelje.«

»Paničar!« mu zabrusi Samo. Zasliši se brečanje letala, ki zelo nizko preleti hišo. Skoraj vsi se neprijetno zdrznejo. France odskoči od okna in se stisne k peči.

»Kaj pa je to?« se začudeno oglašajo Mimi. »Tale je letel tako nizko, da bi nas pilot lahko videl skozi okno.«

Dušan pokima z brado.

»Če nas je videl, se bo vrnil in nas poškopil.«

Milan obleče suknjič, se opase in stopi k vratom. Preden odide, se ozre po tovariših in reče:

»Tu blizu nas še ni počilo. Lahko pa bo. Zato grem rajši v klet.«

»Srečno pot in vrni se živ,« se mu posmehne Zvone.

Luka dregne Samota pod rebra in pokaže za odhajajočim.

»Zdaj bo v kleti premleval svoje načrte. Ko se bo vrnil, nam bo prebral partizanskega Hamleta.« Prešerno se zasmeje in spregovori s patosom: »Bo počilo ali ne bo počilo, to je zdaj vprašanje...«

Nekateri se zasmejejo, France pa pograbi francosko puško in se zastirni v vrata.

»Mislim, da bo Milanu dolgočas. Grem, da mu bom delal družbo.«

Mimi poišče svojo porcijo in se nameri k vratom.

»Kaj tudi ti v klet, Mimi?« Tovarišica »ardi in v zadregi odkima.

»Pogledat grem, če je že kosilo.«

Napočil je dan, oziroma večer našega prvega nastopa. Nekaj dni pred tem je štab VII. korpusu NOV in POJ poslal 3. jul. 1944 ciklostirana »vabila na proslavo sv. Cirila in Metoda, ki bo združena z otvoritvijo Frontnega gledališča VII. korpusa 4. julija t.l. ob 20. uri. Kraj bo naknadno objavljen.«

V začetku je bila trema... Bo vse v redu?... Se bodo obnesle karnise in ostala inscenacija, sešita iz angleških padal?... So vsi rekviziti na mestu?... Kje imaš civilne hlače za enodejanko »Izdajalec?... O, vruga, še niste našli navadne mize in stola? Hudič!... Nekateri preklinjajo, drugi se zaradi treme grenko smehljajo.

Od blizu in daleč se zgrinjajo ljudje, naši prvi poslušalci in gledalci. Vojaki in civilisti. Glavni štab NOV in POS, člani CKS in SNOS, zavezniških misij. Iz najbolj oddaljenih položajev so prišli partizani na travnik ob Krki, na Jami pri Dvoru v bližini Žužemberka.

Se bo zastor brez težav dvignil? Bo nagajal?

Ne, ni nagajal. Gladko se je odprl in jaz sem s trepetajočim glasom in z solznimi očmi spregovoril:

»Otvorjam krstno predstavo Frontnega gledališča VII. korpusa in pozdravljam...«

Frontno gledališče smo...

Ta avizo našega programa je potem do osvoboditve še stokrat zadonel. Zadnjič v svobodni Ljubljani.

VASJA OCVIRK

BISERI PRODUKCIJA 1969:

MODERNA URA
LORD 71

MODERNA ZENSKA URA
LADY 71

Vse DARWIL ure z DAR-BLOCK: posebno vgrajena naprava, ki ščiti DARWIL uro pred udarci in tresljaji. Kupujte le službeno kontrolirane zlate proizvode pri Generalnem švicarskem zastopništvu:

TRST - Piazza S. Antonio

Nuovo 4/1-II, po svetovnih konkurenčnih cenah nudi največjo izbiro zlatega nakita v Evropi iz 14,18 in 22 karatnega službeno kontroliranega zlata, ki ga prodajamo s specialno garancijo.

Na zalogi imamo vedno preko 600 modelov ur DARWIL in ARETTA. Ure znamke DARWIL in ARETTA lahko vedno kupite tudi v specializiranih trgovinah in veleblagovnicah v Jugoslaviji.

Servisi so organizirani v vseh večjih mestih Jugoslavije.

DARWIL

Če gradite pazite na stroške!

»GRAMEX«

PRODAJA V SVOJIH POSLOVALNICAH: LJUBLJANA, KURILNIŠKA 10 - LAVRICA - VRHNIKA

VSE VRSTE GRADBENEGA MATERIALA: CEMENT, BET. ŽELEZO, OPEČNE IZDELKE, APNO, SALONITNO KRITINO.

VSE VRSTE KERAMIKE, STEKLO, INSTALACIJSKI MATERIAL, STAVBENO-MIZARSKE IZDELKE

ZAHTEVAJTE PONUDBE IN STROKOVNE NASVETE

9. MARCA 1945 — BOMBE NAD LJUBLJANO

Kazalec na uri se je ustavil ob pol treh popoldne

Mojca Eržen-Kralj:

»ČETRTI STOLETJA JE MINILO OD DNE, KO SO ME VPISALI V SEZNAM ŽRTEV VOJNE — MENE, ENAJST-LETNO DEKLETCE...«

Petindvajset let!

Prav tako dolgo poznam Mojco. Bila je ljubko dekletce z velikimi in živahnimi očmi; dolge svetlorjave lase je imela spleteno v kite. Takrat sva se še brezskrbno igrali. Bila je vojna. Zaklonišča — hladna, temna in skrivnostna — so nam bila najljubši prostor za otroške igre... Pozneje sta se najini poti razšli. Kljub temu vsa ta dolga leta ni bilo meseca, da bi se ne srečali, izmenjali nekaj besed, in potem zopet pohiteli vsaksebi. Vedela sem, da je hudo bolna, in slišala sem, da je doživela 9. marec 1945 in z njim najhujši bomben napad na Ljubljano. Spominim se tudi, da sem jo sluhernikrat povprašala po zdravju in da je bil njen odgovor vedno enako žalosten. Potem o njenih besedah nisem več razmišljala. Tako je bilo vse do decembra lani, ko mi je zaupala, da je postala članica Zveze slepih Slovenije. In potem je 9. marca letos še enkrat potrkala na moje duri in dejala, da je minilo natanko petindvajset let od takrat, ko...

»Jeseni 1944 smo bili še na Dolenjskem, nato pa sem se z mamico in očkom preselila v Ljubljano,« začnjenja svojo pripoved Mojca.

Pouk je obiskovala v dekliški šoli Notre Dame na Marmontovi 25. To je hiša, kjer ima danes svoje prostore Zavod za slepo mladino. Četrtošolka je bila in v razredu, ki ga je poučevala učiteljica Jožica Likozar, je bilo več kot trideset učenk. Deklicam je življenje v teh dneh potekalo enolično in brez večjih pretresljajev, kot je pač dopuščalo zadnje leto druge svetovne vojne. Pa je prišel 9. marec 1945! Običajno pomenkovanje po končanem dopoldanskem pouku je zmotilo tuljenje siren, ki so opozarjale na pripravljenost. Pograbila je plašček in stekla proti Beethovnovi ulici.

»Mojca, bombni napad bo in na Mirju boš bolj varna...«, mi je dejala mamica z zaskrbljenim glasom.

Ubogala je in malo pred pol tretjo uro se je zopet pridružila sošolkam, ki so še vedno živahno kramljale. Izenenada je njen pogled ujel lebdeče trakove zelenkaste barve. Radovednost ji ni dala miru. Stekla je proti oknu. »Zameglilo se mi je pred očmi in izgubila sem zavest,« pripoveduje z opazno vznemirjenostjo v glasu. »Pravijo, da mi je okno padlo na glavo, da so se mi koščki stekla zarezali v vrat in da sem se z ročicami na vso moč otepalu strašnega bremena, pa sta se bili kitki čvrsto oklenili okvira...«

V dekliški šoli na Mirju je tisti dan izgubila življenje Viktorija Bambič. Milena Senica si je zlomila nogo. Poleg Mojce Eržen sta bili hujše ranjene še Petra Pintar, ki je oslepela na eno oko, in Stana Pogacar, ki je za posledicami poškodb umrla pred šestimi leti v nekem domu za duševno prizadete.

»So bombardirali tudi Beethovnovi ulico?« so bile prve besede, ki jih je mala Mojca spregovorila na lojtrniku, s katerim so jo pripeljali v oddelke za vojne poškodbe ljubljanske splošne bolnišnice.

Njen očka je medtem že hitel v Marmontovo ulico. V zastraženo vilo, kjer so še vedno ležale tri neeksplozivne bombe, ni bilo moč priti zlahka. Na njegovo lastno odgovornost so ga spustili v razred, kjer je med razbitinami ležala Mojčina šolska torbica... V bolnišnici, kamor se je bil napotil, pa je hčerko spoznal le po majhnem koščku nekravne obleke... »Tisti dan sem bila posebno lepa,« pripoveduje. »Oblečena sem bila v rjavkasto krilce, izvezeno žametno bluzico in svetlorjav plašček. Le mesec dni pozneje pa mi je mamica kupila velik moder klobuk, da bi mimoidoči ne videli brazgotin na mojem obrazu...«

Iz zapiskov o Mojci Eržen — hranijo jih na kirurški, očesni in onkološki kliniki — lahko razberemo, da je pretrpela hude poškodbe na obrazu in na vratu, ki so zapustile okvaro vida na očesih in da je dostlej prestala že sedemnajst operacij. »Prof. dr. Zumer, prof. dr. Guzelj, prof. dr. Košak, dr. Lušičky, prof. dr. Deraničeva, prof. dr. Ješe in ne dolgo tega prof. Milan Kobča iz Vojno-medicinske akademije v Beogradu in dr. Bidovec so storili vse, kar je bilo v njihovi moči,« se jih hvaležno spominja njihova bolnica.

Mojca pa ni obupala!

Končala je šolo, se izučila knjigotrskega poklica in ga opravljala z ljubeznijo, dokler je mogla. Tik pred začasno upokojitvijo je bila zaposlena v ljubljanskih mekarnah in v tem delovnem okolju je doživela tudi prvo večje razočaranje. Vedeli so, da je žrtev vojne, pa so jo kljub priporočilu Komunalnega zavoda za socialno zavarovanje premeštili iz splošnega sektorja na delovno mesto, neprimerno njenemu zdravstvenemu stanju. »Da so mi ponudili roklo v pomoč, bi morda še vedno delala...«, mi je potožila. »So pa tudi ljudje, ki ne mislijo samo nase; Krajčeva skupnost Milan Česnik je z vso pozornostjo spremljala moj primer in mi z nasveti nudila pomoč neprecenljive vrednosti,« je nadaljevala. Tudi družba ni pozabila nanjo! Lani so ji priznali lastnost civilne žrtve vojne s 100 odstotno telesno okvaro in s tem denarno pomoč v višini 300 dinarjev. Tako znaša njen mesečni dohodek s pokojnino vred nekaj več kot sto tisoč dinarjev.

Življenje Mojce Eržen-Kralj teče dalje, po ustaljeni poti, na katero je bila stopila 9. marca 1945... Udeležuje se povsod, kjer je potrebna pomoč, kolikor ji pač dopušča zdravje. Nedo dolgo tega se je začela učiti tudi Braillove pisave, kajti brati ne more več. Povedala je, da se vsako leto spomni učiteljice Likozarjeve, ki ji je prva nudila pomoč in ji s tem rešila življenje. Prav tako pa ne mine leto, da bi ne postala pred še danes zazidanim oknom v Langusovi ulici 16 in da bi ne prižgala svečk na grobovih Viktorije Bambič in Stane Pogacar.

»Imam čudovit dom in brez njega bi verjetno že kdovekdaj omagala...«, mi je še dejala ob slovesu.

Zapisala: M. S.

Prispevki za šolo-spomenik NOB

Med nadaljnjimi darovalci, ki so nakazali svoje prispevke za šolo — spomenik NOB v Cerknem so: »Lesnica« Ljubljana 10.000 din, »Teol« Ljubljana 2500 din, hotel »Slon« v Ljubljani 1000 din, Slaščica Sport 500 din, Služba družbenega knjigovodstva — centrala Ljubljana 3000 din, »Vedrog« Ljubljana 2500 din ter Matilda Vidmar iz Vidma pri Ščavnici 5000 din, Bogdan Osolnik iz Ljubljane, 1000 din, Ribiška družina Idrija 1000 din. Prispevki za prejete vstopnice ob premieri filma »Bitka na Neretvi«: Tovarna kolektorjev Idrija 300 din, Trgovsko podjetje Univerzal Idrija 450 din, Gimnazija »Jurija Vege« Idrija 200 din, hotel in restavracija »Nanos« Idrija 1000 din, Obrtno komunalno podjetje Idrija 200 din, Stanovanjsko podjetje Idrija 50 din, Osnovna šola »Jožeta Mihevca« Idrija 200 din.

Ponovno opozarjamo občinske odbore ZZB NOV, naj zbrane prispevke od »borčevskega dinarja« pošljejo na tekoči račun 501-8-102 na naslov: Republiški odbor ZZB NOV Slovenije, Ljubljana, Beethovnova 10 (za šolo v Cerknem). Gospodarske in druge organizacije pa naj svoje prispevke nakazujejo na tekoči račun 5202-652-66 pri SDK Idrija — Sklad za gradnjo šole v Cerknem.

Sekcija partizanskega zdravstva pri Slovenskem zdravniškem društvu vabi na sodelovanje

Čeprav je minilo že skoraj 25 let po zmagi revolucije, je do danes najmanj napisanega o veličastnem delu zdravstvene službe v času NOV.

Ravno sedaj, ko organiziramo pri nas vseljudsko obrambo proti eventualnemu napadalcu, se čuti posebna potreba po obujanju in oživljanju vseh bogatih izkušenj partizanske sanitete v času NOV. Izredno bogastvo medicinskih, organizacijskih in delovnih izkušenj pri zdravljenju ranjenec in bolnikov med NOV lahko v marsičem pripomore za boljše organizacijo sanitete vseljudske obrambe.

Zato je na pobudo predsedstva Slovenskega zdravniškega društva in zdravstvenih delavcev — udeležencev NOV bila na ustanovnem sestanku dne 5. IV. 1969 ustanovljena Sekcija partizanskega zdravstva Slovenskega zdravniškega društva z namenom, da zbere in vključi vse preživele borce partizanskih sanitetnih enot NOV in POS v delo za zbiranje in trajni zapis vseh vrednot partizanskega zdravstva v Sloveniji.

V ta namen je sekcija ustanovila tri komisije, ki bodo obravnavale sledeča področja:

1. Komisija za dokumentacijo in zgodovino partizanskega zdravstva bo obravnavala dokumentacijsko gradivo o delu partizanskih sanitetnih enot v ope-

rativi in zaledju in skušala podati zgodovinski oris razvoja in dela partizanske sanitete.

2. Komisija za razvijanje izkušenj organizacije in dela partizanskega zdravstva pod posebnimi pogoji bo skušala izluščiti vse pozitivne izkušnje in vrednote organizacije in dela partizanske zdravstvene službe, ki se jih da uporabiti pri vseljudski obrambi.

3. Komisija za razvijanje tradicij in tovarištva bo evidentirala in vključila v delo sekcije vse tiste borce in borke, ki so delali na področju partizanskega zdravstva. Pomagala bo pri organizaciji tovariških srečanj borcev posameznih partizanskih sanitetnih enot in ranjenec, ki so se zdravili v teh enotah. Skušala bo razvijati tradicije NOB in tovaristvo tudi na druge načine.

Naloge sekcije so izredno obsežne in omogočene le z vsestranskim sodelovanjem in delom vseh preživelih borcev partizanskih sanitetnih enot, ki lahko s svojimi podatki ogromno prispevajo k reševanju programskih nalog sekcije.

Vabimo te, da se s skrbno izpolnitvijo priložene vprašalne pole vključiš v članstvo in delo sekcije.

UPRAVNI ODBOR
Sekcije partizanskega zdravstva
Slovenskega zdravniškega društva

VPRASALNA POLA

Za bivše borce partizanskih — sanitetnih enot NOV in POS (zdravnike, medicince, farmaceute, bolničarje in pomožno sanitetno osebje)

Priimek in ime _____ ilegalno ime _____

rojen _____ kraj rojstva _____

zaposlitev pred vstopom v NOV _____

sedanji poklic _____ zaposlen da, ne, upokojen da — ne.

Akt. in org. delo pred vstopom v NOV od _____ do _____

Cas prebiti: a) delo na terenu od _____ do _____ kraj _____

b) dan vstopa v NOV _____ v enoto _____

Cin, ki si ga dobil v NOV _____ ranjen _____ invalid % _____

Delal v sanitetni službi: _____

Enota	od	do	funkcija

Ali imaš dokumentarno gradivo in druge zgodovinske vire o sanitetni službi NOV

(opiši kakšno in iz katerega vojnega področja) _____

Ali lahko sodeluješ pri zbiranju gradiva o delu sanitetne službe _____

Katero vojno področje ti je poznano in bi lahko prispeval s podatki o delu partizanske sanitete: _____

področje _____ obdobje od _____ do _____

Ali poznaš druge zdravstvene delavce, ki bi lahko dali in sodelovali pri zbiranju gradiva in pisanju zgodovine sanitetne službe v NOV (navedi imena in naslove) _____

Prosim, da skrbno izpolnjeno vprašalno polo pošlješ na sedež sekcije »Partizansko zdravstvo« pri SZD Ljubljana, Komenskega 4, ali pa oddaš združenju borcev na terenu, ki bo posredoval SZD.

Kraj, dne _____

Izpolnil: _____

Naslov: _____

Dobro je če veste...

V AFRIKI ŽIVI KVELEJA, ptica, približno tako velika kakor naš vrabec. Le-ta utegne, enako kakor kobilica, do konca opustošiti žitrodne kraje, zlasti v Keniji, Tanzaniji in Ugandi, pa tudi v drugih afriških deželah. Kveleje letijo, enako kakor kobilice, v milijonskih jatah in kamor pridejo, ne pustijo niti sledu kake zelene rastline. Dostej so ugonabljalni te škodljivce s strupenimi tekočinami v času, ko so ponoči počivali, in z razstrelivi; čeprav so tako vsako leto pokončali tudi milijon teh ptic, je bil uspeh majhen. Afriški center za boj zoper kobilice je organiziral poseben oddelek tudi za boj zoper kveleje, ki bo natančno proučeval način in sredstva za borbo, da bi bil uspeh te borbe čim večji ne samo v lokalnem merilu, marveč na vsej afriški celini.

DEFORMIRANA (SKAZENA) STOPALA. Zdravniki so s pregledi predšolskih in šolskih otrok ugotovili, da jih ima 80 odstotkov pohabljen stopala, ker nosijo neprimerno obutev. Vsaka četrta deklica v starosti od 10. do 12. leta ima pohabljen stopala. Ta odstotek je še večji pri odraslih, prav posebno pri ženskah. Zdravniki vedo, da ima 95 odstotkov majhnih otrok zdrava stopala, ki se deformirajo pozneje, in sicer zaradi neprimerne obutve. Tako obutev povzroča bolečine v nogah, v križu, težave pri hoji in pri stanju.

NETOPIRJI SO POVEČINI PONOCNE ŽIVALI, ki lovijo plen — mušice, komarje — tako, da zaznavajo plen z ušesi (sluhom) kakor z nekakšnim živim radarjem (elektronsko napravo za daljinsko odkrivanje predmetov). Potemtakem bi jim oči sploh ne bile potrebne. Z netopirji so delali poskuse. V posebno pripravljenih kletkah so spodbujali netopirje, da so letali tudi podnevi. Netopirji so letali brezhibno, niso zadevali ne ob stene kletke ne ob druge predmete v kletki. Kakor hitro so jim zamašili ušesa, so letale težje, letenje je bilo precej ovirano. Ko so jim zavezali še oči, je bilo njihovo letanje zelo močno ovirano. Ti poskusi so zatore dokazali, da ne zaznavajo netopirji svojega plena samo s sluhom, pač pa tudi z vidom. To so zanesljivo ugotovili pri dveh vrstah netopirjev.

V FRANCJI JE OKROG 50.000 HOTELOV; med temi jih je le 12.000 kategoriziranih (razvrščenih po komfortu). V Evropi ima Francija najvišje hotele.

KUGA JE SE VEDNO NEVARNA BOLEZEN. Po poročilu svetovne zdravstvene organizacije je od 1. januarja do 1. oktobra 1969, leta na vsem svetu nalezlo kugo 866 ljudi; od teh jih je 91 umrlo. Čeprav se je število okužb zmanjšalo v primerjavi s številom okužb v 1968. letu (1318 obolelih in 160 umrlih), vendar je še vedno mož, da nevarnost začasnega močnega razširjenja te hude nalezljive bolezni.

1968. LETA JE ZNASALA CELOTNA SVETOVNA KOLICINA IZDELANEGA JEKLA 530.000.000 TON. Tedaj so izdelali največ jekla v ZDA (123.500.000 ton ali 23,3 odst. celotne svetovne proizvodnje); po teh deželah so se po količini izdelanega jekla zvrstile tele večje proizvajalke: Japonska (67.000.000 ton), Zahodna Nemčija, Velika Britanija, Francija, Italija in LR Kitajska (15.000.000 ton).

NAJVEČJI DRAGULJ NA SVETU je bil akvamarin, ki so ga 1910. našli v Braziliji; tehtal je 520.000 karatov.

AVSTRIJA — SVETOVNI REKORDER V POTROŠNJI SVINJINE. Po objavljenih podatkih je lani vsak Avstrijec pojedel približno 40 kg svinjskega mesa. Avstrija ima nekaj več kot sedem milijonov prebivalcev, kar pomeni, da je znašala lanska poraba svinjine v Avstriji 280 milijonov kg. Ta poraba je v primerjavi s porabo v 1968. letu narasla za 6 odstotkov. Med deželami, iz katerih uvaža Avstrija svinje, je tudi Jugoslavija. Avstrijci so pojedli tudi precej perutnine — poprečno 8 kg po prebivalcu.

LONDON ZAJEMA POVRŠINO 1.600 KVADRATNIH KM. V njem živi več kot osem milijonov ljudi. Več kot milijon družin ima avtomobil, 150.000 družin pa ima več kot en avtomobil. Vozni park tovrstnih avtomobilov šteje 250.000 voz. Celotna dolžina londonskih ulic meri 12.500 km.

Zlata poroka na Vinici

Ivan in Ana Kobe iz Vukovca pri Vinici, po domače Belčev oče in mama, sta v nedeljo 22. februarja praznovala 50-letnico skupnega življenja. Poročila sta se leta 1920 na Vinici. Jubilar je dopolnil 84 let, njegova družica pa 68 let. V svojem življenju sta bila vedno skromna, delovna in potrpežljiva. Kljub težavam in napotom, v nenehni skrbi za družino, sta bila vedno vedra, čvrsta in nasmejana. V zakonu sta imela četrto otroka, ki so vzgojeni v poštenosti, skromnosti in volji do dela. Vsi so pridni in dobri gospodarji, kajti zavedajo se, da so tudi njihovi starši veliko prešli, ko so v težkih časih in v obdobju velikih gospodarskih kriz morali trdo delati na svojem pasivnem posestvu, da so lahko pridelali dovolj kruha za preživljanje družine. Poleg trdega dela na kmetiji je Kobetovo rodbino že

od nekdanj preveval pravi revolucionarni duh v borbi za boljše življenjske pogoje delavskega razreda. Jubilarov oče, prav tako Ivan Kobe, je bil prvi vodja upora proti starojugoslovanskemu režimu leta 1919, ko so viniški napredni kmetje ovrgli kralja in si postavili republiko. Istega prepričanja je bil vedno tudi sin Ivan in njegova družina, ki je v času NOB aktivno sodelovala in pomagala NOV. Vrata Kobetovega doma so bila vedno odprta sihernemu partizanu in aktivistu OF. Prav zaradi te aktivne pomoči se zakonci Kobe še danes

radi in često spominjajo vsi borci NOV in aktivisti OF, ki jih je pot med vojno bila zanesla v Vukovce.

Ob praznovanju jubileja je bila zbrana vsa družina in ostalo sorodstvo. Velika poročna soba pri Krajevnom uradu na Vinici je bila ob slavnostni poroki skoraj pretesna. Poleg rodbine, prijateljev in znancev so jubilarntoma prišli čestitat tudi predstavniki KO ZB NOV Vinica in Občinskega odbora ZB NOV Črnomelj.

Zlatoporočencema želimo še mnogo krepkih, zdravih let.

FRANC PAVLAKOVIČ

Spomenik ob meji

Nešteto samotnih spomenikov stoji ob naših cestah, poteh in stazah, sredi polj in gozdov. Mnogi so skromni, pa tudi s skromnostjo pričajo, kako so ljudje žrtvovali svoja življenja za to, da bi nekoč drugi lepše živeli.

Eden takih spomenikov stoji tudi v kraju Jamnik, ob cesti iz vasi Breginj proti državni meji. Tam je bila zasilna bolnišnica, ki jo je skupaj s sodelavci ustanovil narodni heroj Marko Redelighi — Benečan. Bolnikom in ranjencem sta stregla študent Milenko Vodopivec in bolničarka Valerija Žigon, z zdravili in hrano pa so jih oskrbovale mladinke in terenci iz Breginje, Podbele in drugih bližnjih vasi.

Dne 24. marca 1944 pa so zaradi izdajstva bolnišnico napadli Nemci in so pri tem štirje borci padli.

Na spomeniku je plošča, na kateri so podatki padlih: Alojz Rijavec iz Kanalskega Loma, star 38 let, Valerija Žigon iz Lokavca na Vipavskem, stara 19 let, Ignac Melihen iz Zage, star 18 let ter Ivan Zupan iz Lesc pri Bledu, star 17 let.

Ivan Kurinčič-Hajduk

LOŽ NA NOTRANJSKEM

Pričakujemo več obiska

Muzej ljudske revolucije v Ložu na Notranjskem ima že 3274 muzejskih predmetov, ki jih je zbral na območju Cerknice, Logatca in Vrhnike. Muzej posluje v petih razstavnih prostorih, ki so popolnoma sodobno opremljeni in obsegajo 115 kvadratnih metrov. Lani je muzej priredil veliko razstavo v Sodražici, ko so imeli tam svoje srečanje borci notranjskega odreda. Prav tako pa ima stalno razstavo v vojašnici »Notranjski odred«.

Iz vpisne knjige se vidi, da muzej obiskuje predvsem šolska mladina iz cerkniške občine. Vse premalo pa je obiskov mladine iz logaške in vrhniške občine. Zato bodo člani muzejskega sveta navežali stike s prosvetnim delavci v treh krajih in jih poskušali pridobiti, da bi tja pripeljali učence, saj je loški muzej namenjen vsemu Notranjskemu. Prosvetni delavci bi tudi lahko sodelovali pri nadaljnjem zbiranju dokumentov in muzejskih predmetov.

SLAVKO BRGLEZ

Imeli smo ljudi

Anton Štendler

Od njega smo se poslovili 27. februarja v Rutu pri Grahovem ob Bači. Rodil se je 17. januarja 1899 v Rutu. Komaj osemnajstleten je že moral na fronto. Po vojni je delal po tujih rudnikih, potem pa se je razočaran vrnil.

Doma pa je občutil fašistično zatiranje. Zato se je 1928 vključil v organizacijo TIGR. Hodil je čez mejo v Jugoslavijo; ni malokrat prekoračil visoko Rodico, ko je nosil sam in tja orožje, letake in drugo.

Že jeseni 1941 se je vključil v osvobodilni boj, bil je prvi organizator OF v domači vasi. Vsa družina je sodelovala v NOV, sam je delal po terenskih organizacijah. Za svoje delo je dobil Spomeniko 1941. Po vojni je spet delal vsepovsod, kjer je bilo potrebno. V spominu nam bo ostal kot dober tovariš.

Leopoldina Gregorič

Rojena je bila 1. julija 1901 na Gomili, kjer sta si z možem 1931 zgradila hišo. Ze polletni 1941 so se tam sestajali prvi borci in aktivisti. — Sin Mirko, študent, je že 10. aprila 1942 tudi sam postal partizan. Dne 16. oktobra 1944 so domobranci aretirali njenežnega moža Mirka in ga čez tri dni po hudem mučenju umorili v Selah pri Ajdovcu.

Po vojni je bila Leopoldina članica krajevnega odbora, okrajnega ljudskega odbora, predsednica AFŽ, delala pa je tudi v drugih organizacijah. Na njeno pobudo so zgradili železniško postajališče na Gomili.

Umrila je 9. februarja letos. Naj ji bo lahka domača zemlja!

Janez Koder

Lani smo pokopali v Zgornjem Tuhinju najstarejšega vojaškega vojneza invalida Janeza Kodra, ki je bil rojen 1879 v Črnom vrhu pri Tuhinju. Živel pa je v Golicaah. Izučil se je za krojača. Bil je trikrat poročen, imel je 13 otrok.

Trdo je moral delati, da se je preživel. Med I. svetovno vojno je bil ranjen v roko.

V II. svetovni vojni je pomagal partizanom s hrano in raznimi obavestili. Pokojni je bil 70 let lovec. Na zadnjo pot pa so ga zato pospremili borci in lovci s prapori. Nad grobom so mu lovci izstrelili častno salvo.

Janez Oblak — Niko

Ni dolgo od tega, ko smo na ljubljanskih Zalah pokopali Janeza Oblaka — Nika, nosilca »Spomenice 1941«, vojaškega vojneza invalida in rezervnega oficirja.

Pokojnikova mladost je bila grenka in ko so leta 1941 fašistične tolpe zasedle našo deželo se je kot delavec v Železarni na Jesenicah dobro zavedal kaj je njegova dolžnost. V svojem rojstnem kraju Horjulu je začel aktivno delati za NOB, pomladi leta 1942 se je priključil boremu Dolomitskega odreda, a v februarju 1943 je bil v Belški grapi ranjen. Ko pa se je pozdravil, je delal kot orožar v Starih Zagah v Beli krajini.

Ko je bil leta 1946 demobiliziran, je na svojem novem delovnem področju prispeval svoj nadaljnji delež h graditvi nove socialistične domovine. Aktivno je delal v borčevskih organizacijah in drugih družbeno-političnih organizacijah.

Bil je tudi odbornik Skupščine Ljubljana-Vič-Rudnik.

Njegovo priljubljenost med sodelavci, prijatelji, tovariši in znanci je izpričala velika udeležba na njegovem pogrebu. In ko se je ob odprtem grobu od njega poslovil njegov soborec Viktor Korencan-Povh, so se nad njegovo krsto sklonili prapori, zapete žalostinke in zvoki vojaške godbe, pa tudi salva strel iz pušk mladih vojakov; vse to je prispevalo, da se je v spomin vseh pri-sojnih pogrebov močno vtisnilo zadnje slovo od pokojnika, ki smo ga spremljali na njegovi zadnji poti. Slava njegovemu spominu.

V. K.

Miha Kristan

Kot letnico njegovega rojstva smo zapisali leto 1901, ko je prišel na svet v vasi Selvje v Selški dolini. Leta 1930 pa je prišel v Kresniške poljane, kjer se je preživljal kot voznik.

Spomladi 1944 je vstopil v Kamniško - zasavski odred. Zaradi bolnih nog je kmalu zamenjal puško za kuhovnico.

Po vojni je udarniško delal. Potem je zbolel. Ni tožil, pogumno je prenašal vse težave. Pokopali smo ga 22. februarja. Naj v miru počiva!

Franc Hribar

Rodil se je 1892 v Golicaah pri Zgornjem Tuhinju v majhni kmečki družini. Kasneje je kot samouk tesaril. — Udeležil se je prve svetovne vojne. V zakonu se mu je rodilo sedem otrok. Med zadnjo vojno je bil sekretar odbora OF v domači vasi. Po vojni je pomagal obnovljati porušena poslopja v okolici, kjer so nacisti požgali precej hiš in gospodarskih poslopj. Kasneje je težko zbolel, tako da so mu morali odrezati najprej eno, nato pa še drugo nogo in je bil 10 let priklenjen na posteljo. Pokopali smo ga 17. februarja ob veliki udeležbi borcev. Naj v miru počiva!

Politični razgledi

Na eni strani Zvezna republika Nemčija z dobrimi šestdesetimi milijoni prebivalcev, na drugi strani Nemška demokratična republika z dobrimi sedemnajstimi milijoni prebivalcev. Skoraj osemdeset milijonov Nemcev živi v dveh državah od leta 1949, ko je iz sovjetskega dela Nemčije nastala Nemška demokratična republika, iz ameriškega, britanskega in francoskega pa Zvezna republika Nemčija.

Politično sta se razcepljeni Nemčiji razvijali tako, da sta se podrejali ukazom novih gospodarjev, se pravi, da se je zahodni del vključil v zahodni kapitalistični tabor, stopil v NATO in predvsem skrbel za to, da se odnosi z vzhodnim delom ne bi kaj izboljšali. Podobno je bilo z vzhodnim delom: Nemška demokratična republika je postala socialistična država, članica Varšavskega sporazuma, ena najhujših nasprotnic zahodnega dela nekdanje Nemčije. Potemtakem bi bila na prvi pogled skupna dobra lastnost obeh Nemčij le ta, da sta se v dveh desetletjih po koncu druge svetovne vojne silovito gospodarsko razvili.

Zadržanim, največkrat hladnim in včasih sovražnim odnosom med ZRN in NDR je polagoma odzvanjalo in zlasti v obdobju, ko je Willy Brandt dobil pomembne položaje v ZRN, so se odnosi med Nemčijama začeli izboljševati. Ko je bil Brandt še podkancler in zunanji minister ZRN, je že začel nakazovati svojo novo Ostpolitik (vzhodno politiko), ki je bila najprej obrnjena na druge članice vzhodnega bloka, šele nato na NDR. Ko pa je Brandtova stranka zmagala na parlamentarnih volitvah, je novi kancler kljub zelo močni opoziciji le dobil proste roke za izpeljavo vzhodne politike. Naveza diplomatov stikov z nekaterimi vzhodnoevropskimi državami ter izboljšanje gospodarskih odnosov, velika akcija bonske diplomacije je povzročila, da so postali pogovori z vzhodnonemškimi predstavniki tako rekoč nujnost.

V tem okviru je namreč treba gledati na druge pomembne akcije, ki jih je začela Brandtova vlada. Predvsem gre za sovjetsko-zahodnonemške pogovore o neuporabi sile v medsebojnih odnosih. Zahodnonemški državni sekretar Egon Bahr in sovjetski zunanji minister Andrej Gromiko se o tem že dolgo pogovarjata v Moskvi in ravno tej dolžini in pogostnosti pogovorov pripisujemo trditve, da je Sovjetski zvezi veliko do izboljšanja odnosov z ZR Nemčijo.

Od začetka februarja letos tečejo tudi — sicer po redkejšem zaporedju zahodnonemško-poljski pogovori o normalizaciji odnosov med Zvezno republiko Nemčijo in Poljsko. Temu je treba pridružiti tudi zahodnonemško-poljske pogovore v Bonnu, in sicer o gospodarskem sodelovanju.

Zlasti velika gospodarska moč Zahodne Nemčije je velik adut tako za njeno samostojnejšo politiko (čeprav mora Brandt še zme-

Nemška pomlad

rom »vprašati za svet« ZDA in Veliko Britanijo) ter razlog za zanimanje Vzhodne Evrope za njeno blago. Velike gospodarske pogodbe, v katerih gre za milijarde dolarjev, morajo imeti tudi politične posledice.

Potemtakem je logična posledica takšnega razvoja tudi zblizevanje obeh Nemčij. Poudariti je treba, da se je vzhodnonemška diplomacija kmalu zavedla nevarnosti, v kateri bi se utegnila znajti, če bi ostala zunaj velikega političnega dogajanja, ki zblizuje njeno zahodno sosedo in sestro z vzhodnoevropskimi socialističnimi državami.

V Berlinu so se tako v prvih dneh marca začeli okvirni pogovori o morebitnem srečanju med kanclerjem Brandtom in predsednikom vzhodnonemške vlade Stophom. Brž ko je pokazalo, da sta obe vladi za to in ko so se zmenili, da se Willy in Willi sestaneta v vzhodnonemškem mestu Erfurt, so z nemško učinkovitostjo poskrbeli, da je do sestanka prišlo hitro in v najlepšem redu. Vendar je bilo vsem popolnoma jasno, da prvo srečanje nemških premierov ne bo prineslo čudežne novosti v odnosih med državama, zakaj problemi so preveliki, da bi jih bilo mogoče rešiti v enem dnevu.

Nato sta se Willy Brandt in Willi Stoph sestala v Erfurtu. Tisti dan je bil za oba izredno delaven in bistvena posledica sestanka je prav gotovo pripravljenost Nemčij, da se še naprej pogovarjata: predsednika vlad sta se domenila za nov sestanek, ki bo v zahodnonemškem mestu Kassel.

V Erfurtu je vzhodnonemška delegacija predlagala zahodnonemški program sedmih točk, ki ga je NDR poslala ZRN že lanskega decembra. V tem predlogu gre za tole: ZRN naj bi mednarodno pravno priznala Nemško demokratično republiko; ZRN naj razveljavi Hallsteinovo doktrino (po njej je edina zakonita predstavica Nemčije v svetu edinole ZRN); ZRN in NDR naj podpiseta pogodbo o neuporabi sile v medsebojnih odnosih; Nemčiji naj bi skupaj zahtevali, da ju sprejmejo v Organizacijo združenih narodov; državi naj bi se obvezali, da ne bosta imeli atomskega orožja; urediti je treba vprašanja, ki še delujejo kot ostanek druge svetovne vojne; ZRN naj vrne dolgove vzhodnonemški državi. O združitvi Nemčij v eno državo je Stoph dejal, da je to mogoče, vendar samo na podlagi demokracije in socializma, kar je že stara in znana koncepcija NDR.

V odgovoru je Willy Brandt poudaril, da bi bilo treba odnose med Nemčijama urediti s posebno pogodbo, odklonil pa je popolno diplomatsko priznanje NDR, češ da »ne moremo narediti drugega koraka pred prvimi«.

Po sestanku v Erfurtu, ki so ga komentatorji na Vzhodu in Zahodu ocenili kot »zgodovinskega«, velja torej reči, da je v odnosih med Nemčijama zavladalo ozračje optimizma. Kancler Brandt je v parlamentu prebral poročilo, v katerem je dejal, da so pogovori bili »pravilni, potrebni in koristni«. Prav tako je govoril Willi Stoph pred parlamentom: »... mnistrski svet NDR ocenjuje erfurtski sestanek kot koristen«.

Seveda sta nemška predsednika vlad v poročilih pred parlamentom poudarila stara stališča in misel, da druga stran zahteva preveč. To je zelo huda in napeta diplomatska igra, zakaj če bo ena stran le nekoliko popustila, bo moralo biti to prikazano drugače. Zato ne moremo pričakovati velikega preobrata od izjav, da »Zahodna Nemčija nima napadalnih namenov« ali, da »NDR ne zahteva ničesar, česar ne bi tudi sama izpolnila«.

Naj bo že tako ali drugače, sestanek Brandta in Stoph v Erfurtu je velik dogodek v odnosih med nemškima državama, v odnosih med evropskim Vzhodom in Zahodom, sestanek, ki nam daje upanje v izboljšanje odnosov in napoveduje morda tudi velike spremembe v Evropi.

KOMENTATOR

„TV 15“ ZA MLADINO

TE DNI

ENA NAJBOLJ POMEMBNIH VOJAŠKIH AKCIJ PRVEGA KOROSKEGA BATALJONA JE BIL NAPAD NA MEZICO. BILO JE TO 3. APRILA 1943. ZAVZELI SO OROŽNIŠKO POSTAJO IN SKLADIŠČE OROŽJA. JURISNI ODDELEK JE OBKOLIL KINO DVORANO, V KATERI SO PRAV TAKRAT PREDVAJALI NEMŠKI FILM. PARTIZANI ODBILI V TEH BOJH JE BIL SMRTNO ČUDENIM OBCINSTVOM IZVEDLI MITING. DEL BATALJONA PA JE V MEZICI IN OKOLICI NAREDIL ODLOČEN OBRAČUN Z GESTAPOVCI, DOMACIMI IZDAJALCI IN PODREPNIKI. TUDI NAPAD NEMŠKIH VOJAŠKIH ODDELKOV, KI SO PRIHITELI NA POMOC, SO PARTIZANI ODBILI. V TEH BOJH JE BIL SMRTNO RANJEN KOMANDANT PRVEGA KOROSKEGA BATALJONA NARODNI HEROJ FRANČ PASTERNAK-LENART. PARTIZANI SO SE PO KONČANI AKCIJI UMAKNILI, NEMCI SO JIH ZASLEDOVALI ŠE TRI DNI — BREZ USPEHA!

Šopek cvetlic

Pionirji osnovne šole Vide Pregarc smo letos še posebno skrbno pripravili kulturni program ob dnevu žensk. Z njim smo že v četrtek, 6. marca, razveselili žene borke in aktivistke, ki so se zbrale v dvorani v Malenškovi ulici. Nastopila sta dva pevka zbora, recitatorji in folklorna skupina. Drugi dan smo z novim programom, ki so ga pripravili mlajši, odšli v Dom počitka na Poljanski cesti. Še pred nastopom smo vse oskrbovanke obdarili s šopki pomladanskega cvetja. Solznih oči so spremljale program, ki je bil namenjen samo njim. Najbolj zaslužene borke in aktivistke ter družbene delavke s področja Zelene jame pa je pionirska delegacija obiskala na njihovih domovih. Z rdečimi nageljni in pristrčnimi željami za osmi marec smo jim povedali, da znamo ceniti žrtve, ki so jih doprinesle za vse nas v najtežjih dneh naše zgodovine.

PIONIRJI OSNOVNE SOLE
VIDE PREGARC
V LJUBLJANI

Umrli so...

Pri Lužarjih se razteza vasica Ravne na Blokah, v kateri so se partizani radi ustavljali. Iz teh časov se vaščani najbolj spominjajo dne, ko so belogardisti mučili in ubili šest nedolžnih ljudi. Dve ženski in štirje moški so hoteli k partizanom, pa so pribežali naravnost v roke domačih izdajalcev. Le-ti so nesrečnike privezali k drevesom, jim začeli na koži rezati peterokrake zvezde in po strašnem mučenju so jih tudi ubili. V bližini je takrat neki starček pobiral hruške. Ko je videl, kaj počenjajo, jih je začel priti: »Pustite me, saj nisem nikomur ničesar hudega storil!« Eden izmed belogardistov je rekel, da se ne splača z njim izgubljati časa, saj bo tako in tako kmalu umrl. Nato so se vsi glasno zasmejali in odšli. Kmalu zatem je prišla mimo patrulja Notranjskega odreda. Starček je partizanom povedal, kaj se je zgodilo. Ko je sklenil pripovedovanje, je odšel po voz, naložili so mrtve nanj in jih odpeljali na bližnje pokopališče.

TONI SMALC

Starka zemlja

VRTI SE ZEMLJA, VRTI... ČEPRAV JE STARA ŽE MILIJARDE LET IN UTRUJENA. NE USTAVIJO JE VOJNE, IZKORISČANJE, RASNO RAZLIKOVANJE, LAKOTA IN NE CLOVEK, KI SE JE ODTRGAL OD NJE IN SPREHODIL DO MESECA. MORDA ŽELI S ČASOM IZBRISATI IZ ZGODOVINE VSE, CESAR SE SRAMUJE, NE OBUPAJ, ZEMLJA! VRTI SE V PRIHODNOST IN V JUTRIŠNJI DAN, KI MORA BITI LEPSI IN BOLJ PRAVICEN.

MILENA VELUSČEK

Stoji na gori

Stoji na gori partizan,
divjajo v dalji boji.
»Moj dom porušen je, požgan,
a kje so starši moji?

Fašisti so požgali dom,
odgnali starše — kdo ve kam?
Morda v Mauthausen.

Kam drugam?

Morda jih videl več ne bom.

In če so vzeli drage mi,
storili strašno bolečino,
jaz branil bom vse žive dni
to našo ljubo domovino!

BORIS KRULC

NAGRAJENI PRISPEVEK

OBISKALA SEM MURNOVO MAMO

Sinovo pismo

Čeprav je Murnova mama izpod Gorjancev že zelo stara, se tistih dni izpred petindvajsetih let še živo spominja. Obiskala sem jo na dan žensk in ji zaželela najlepše. Zahvalila se je za čestitke in cvetlice, mi nasula peciva na krožnik in začela pripovedovati:

»Tri sinove sem imela. Dva sta padla pred Trstom. Kaj se je zgodilo z Juretom — najmlajšim — pa še do danes nisem izvedela.« Nato je brez besed vstala, stopila k bližnji skrinji in iz nje vzela kos rume-nega papirja.

»To pismo hranim že vsa ta leta. Ne mine dan, da bi ga ne vzela v roke. Veš, poslal mi ga je Jure za moj rojstni dan. Potem se ni več oglašil... mi je tiho dejala. Čez nekaj trenutkov si je nataknila naočnike in začela brati z drhtečim glasom:

DRAGA MAMA,

ISKRENO TI ČESTITAM ZA TVOJ PRAZNIK. ČE BI MOGEL, BI TI PRINESEL VSE CVETJE SVETA, TAKO PA TI POSILJAM LE POZDRAVE. VEM, DA LEŽI SEDAJ VSE DELO NA TVOJH RAME-NIH. NIKDAR SE NISI PRITOŽEVALA NAD PREOBILNIM DELOM. MIRNO IN POTRPEŽLJIVO SI GA OPRAVLJALA. TVOJE ROKE SO ZNALE SKRBNO UREDITI VSAK KOTICEK V HISI IN BREZ TE-BE BI BIL DOM PUST IN TEMAČEN. NIČ NISI GODRNJALA, KADAR SEM TI — FANTIČ — PRINESEL RAZTRGANE HLAČE IN TE POPROSIL: »ZASIJ JIH, MAMA!« DALA SI MI JESTI, KO SEM TI REKEL: »MAMA, LAČEN SEM!« LE MALOKDAJ PA SEM TI REKEL: »HVALA, MAMA... TO TI BOM NAREDIL MAMA... TI LAHKO POMAGAM, MAMA...« TI PA SI MI VSE ŽIVLJENJE STALA OB STRANI IN ME NA VSAKEM KORAKU USMERJALA NA PRAVO POT. IZ TEBE JE IZZAREVALA LJUBEZEN IN TOPLINA, KI JO TU — V GOZDOVIH — TAKO POGREŠAM. TVOJ NASMEH IN TVOJA NEŽNA ROKA STA ZNALI ODSTRANITI SKRB IN ŽALOST. ZA VSE, KAR SI STORILA ZAME, ISKRENA HVALA! KMALU BO PRIŠLA SVOBODA IN POTEM BOM JAZ SKRBEL ZATE, MAMA. NA SVIDENJE!

TVOJ JURE

Ženica je pogledala nekam v daljavo. Zdelo se mi je, da je med branjem pisma znova zaživela dni, ko so bili okoli nje še sinovi. Oči so ji žarele in obraz se ji je smehljaj. Pogladi la je pismo in dejala: »Morda bo pa še prišel, Jure. Potrkal bo na okno, kot v tistih dneh, in zavriskal...«

MARJANCA ŠARLOHAR

PO PRIPOVEDI ČRNOGLEDEGA HUMORISTA
OLEGA KRIŽANOVSKEGA — IGORJA

Stražarska ura

Narisal: IGOR GALE

Peto stražarsko mesto je bilo vedno precej oddaljeno od taborišča. Medtem ko se je na drugih stražarskih mestih skoraj slišalo rožljanje kotlov v taborišču, je bilo to mesto tako oddaljeno, da si zabrusil precej kletvic, preden si ga dosegel. Tudi se je zgodilo, da je dežurni — ponoči seveda — zašel in da ni in ni mogel najti ptega stražarskega mesta. Razjezil se je, misleč, da je taborišče nezavarovano. Takoj je postavil novo stražo, včasih le petdeset metrov od prve... Stražar pa je s hrepenečim srcem in seveda zaman pričakoval zamenjave. Navadno je čakal toliko časa, dokler ga v taborišču niso pogrešali, in potem se je šele našel kdo, ki se je spomnil, da je bil poslan na peto stražarsko mesto. Dežurni je

zopet robantil, toda manj srdito kot prvič, saj je bilo taborišče konec koncev le zastraženo.

Leta 1943, še pred italijansko kapitulacijo, smo v naši četi dobili uro za peto stražarsko mesto. Bila je to velika žepna ura, ki je imela na hrbtini strani narisano lokomotivo. Borci so jo gledali kot čudo, kajti ura je bila v tistih časih še prava redkost. Z uro se je spremenil tudi način izmenjave straže. Dežurni je določil tri borce in jih istočasno poslal na stražarsko mesto. Dva sta spala, tretji pa je z uro v žepu stražil. Čez dve uri je borec, ki je stražil, prebudil drugega in zaspal za naslednje štiri ure in tako naprej.

Takrat ko smo prvič stražili z uro v žepu, so me določili za tretjo izmeno. Udobno sem se

zleknil nekaj metrov vstran na travo, položil kapo pod glavo in zaspal. Zdelo se mi je, da sem komaj legel, ko sem že moral vstati. Ura je kazala deset. Budno sem gledal v temo — kot se za stražarja spodobi — in le od časa do časa pogledoval na uro. Kazalci so se neverjetno počasi pomikali naprej. Stal sem že najmanj trideset minut, ura pa je še vedno kazala deset minut čez deseto. Preveč mislim nanjo, sem si dopovedoval. Razmišljal sem o tem in onem, samo da bi mi čas hitreje minil. Kazalci pa so se še najprej pomikali po polževo. Prislonil sem jo k ušesu in zaslišal razločno tiktakanje. Začel sem dvomiti o njeni točnosti. Navita je bila do kraja, enakomerno je tiktakala, kazalci pa so se tako sumljivo počasi pomikali naprej. Kaj storiti? Še nekaj časa sem potrpežljivo prižgal dragocene vžigalice in v upanju, da se bo kaj spremenilo, vztrajno pogledoval na številčnico. Nič! Ura zaostaja, sem s ponosom ugotovil. Premaknil sem kazalca naprej in prebudil tovariša.

Ob štirih zjutraj sem moral zopet vstati. Zvezde so sijale, tudi mesec se je bil prikazal in njegova svetloba mi je prihranila preostale vžigalice. Tokrat se nisem več razburjal. Ko se mi je zdela, da je minilo dve uri, sem naravnal kazalca in prebudil tovariša. Tudi onadva sta bila opazila napako, ki je krasila našo ura, pa sta modro molčala kot sem molčal jaz, in jo pridno pomikala naprej. Tako se je zgodilo, da smo tisto noč stražili vsak po štirikrat in da je bila še trdna noč, ko je »stražarska« ura kazala rano jutro. Čez čas se je to razvedelo. Odvzeli so nam jo, zopet smo stražili posamič in zamenjavo nam je zopet — brez godrnjanja — privedel dežurni...

ANTON KLEPEČ

KRAMLJANJE

Draga tovarišica Milena!

Zopet se oglašam. Veste, pri zadnjem prispevku sem naredila grobo napako. Napisala sem, da se je zločin zgodil 20. maja 1944, pravilno pa je 22. maja 1944. Že od nekdaj mi delajo datumi preglavice. Upam, da vam bom odlej redno pisala. V glavi imam polno čudovitih misli, samo čas mi ne dovoli vsega prenesti na papir. Mislim, da je današnji spis boljši. Clovek se vedno izpopolnjuje. Klepetam in klepetam, predstavila pa se vam še nisem. Hodim v osmi razred. Z najboljšo prijateljico Miroslavo veliko piševa. Ona v vezani, jaz pa v nevezani besedi. Zaupam vam, da sem prvo polletje končala z odličnim uspehom in da sem imela le dve štirici. Kljub temu počitnic ne bom preživela v mestu, ampak v majhni hribovski vasi, ki šteje le pet hiš. V eni izmed njih je ugledal luč sveta moj očka. Prepričana sem, da bom zvedela marsikaj novega. Potem vam bom pa pisala.

MILENA VELUSČEK

Kobarid

Šarfova 13

Draga Milena!

Čakala sem in čakala na tvoj prispevek o hribovski vasi, ki šteje le pet hiš... kjer ljudje verjetno še delajo od ranega jutra do poznega mraka, da si prislužijo vsakdanji kruh. Če bi bila obiskala le enega izmed teh domov, bi tvoja beležnica ne imela nepopolne strani. Zakaj bi iskala samo v svoji glavici? Res je, da se le-ta lahko pohvali z izredno domišljijo, toda tvoje misli — mladostne in razigrane — so včasih kar preveč neugane. Prepletaj jih raje s pripovedmi starejših in bolj izkušenih; ne bo ti žal in z uspehom boš več kot zadovoljna.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Draga tovarišica urednica!

Najprej vas lepo pozdravljam. Kot sem vam že obljubila v prvem pismu, vam bom kar naprej pisala. Obljubo bom držala, zlasti še, ker upam, da si bom z vztrajnostjo prislužila še kakšno objavljeno pismo ali sestavek. Glede prispevka »Ni me pozabil...« vas prosim, da bi ga takoj objavili. Zapisala sem ga v počastitev osmega marca. Nestrpno, kakor vselej, bom pričakovala naslednjo številko »TV 15«. Še nekaj! Vem, da ni prvič, da vam kdo pripravlja presenečenje, ampak jaz vam ga tudi. Stiskala bom pesti, da vam bo ugajalo.

Lepo vas pozdravlja!

MARJANCA ŠARLOHAR

Dolenjske Toplice 85

p. Dolenjske Toplice

Draga Marjanca!

Če bo obljubljeno presenečenje prispevek, kakršen je bil »Sinovo pismo«, si lepšega darilca ne bi mogla zaželeli.

MILENA

NE POZABITE, DA JE
RUBRIKA
»KRAMLJANJE«
VAŠA TRIBUNA, ZATO
PIŠITE!

Okrogle in oglate

ZASPANE. 65-letni zahodnonemški kancler Kurt Kiesinger se je takole »pohvalil«: »V poslednji dobi imam zdrav sen, ki mi po malem že naga-ja, ker semterjaj prispim važne trenutke. Ko sem letel na Japonsko, so v letalu postregli z neko meni prav posebno priljubljeno jedjo, jaz pa sem spal in stvarstva me ni hotela buditi. Ko smo prileteli nad severni tečaj, je letalo — meni v čast — zakrožilo nad ledeniki; medtem so postregli s sektom. Tudi to sem prespal.« Včasih prespi človek in mogoče tudi gospod kancler še kaj važnejšega, kot je priljubljena jed. krožni polet nad ledeniki in sekt ...

PARADOKS. Kritič Edmund Reiss je napisal v kritiki o nekem romanu: »Moč literature se kaže v posebnosti, da je lahko njen junak velik — strahopezljiv.«

SADIST, PA VNDAR — ZAZELEN. »Sporočam sadistu, ki me vsako noč vznemirja, da sem se preselila. Moja nova številka je 43-56-72. Roži.« Takle mali oglas je bil nedavno objavljen v treh največjih ameriških časnikih: »New York Times«, »Daily News« in »New York Post«.

PODOBA NEKEGA POLITIKA. Časnik »Berliner Zeitung« takole spopolnjuje podobo nekega politika: »Njegov duh se ne iskri, zato pa mu glas mogočno doni!«

POZABIL JE, KDAJ JE BIL ROJEN. Predsednik kanadske vlade je prišel na izvirno misel: »Pozabil sem na datum svojega rojstva in si prizadevam, da ga nihče drug ne odkrije. Tako mi ni potrebno slaviti rojstnega dne, brati horoskopov. Poleg tega se tako nekako ne zavedam, da se staram.« Predsednik ima zdaj 48 let.

NEZANESLJIVA SLUŽBA. V pariškem časniku »Information« je bil objavljen takle oglas: »Kvalificirani šofer in pomožni sluga v nekem ministrstvu išče stalno zaposlitev ...«

KLASIČNO DELO je delo, o katerem trdijo vsi, da so ga brali, ki pa ga je v resnici le malokdo prebral,« je napisal nemški kritik R. Werner ob novi izdaji nekega klasičnega dela.

KARIERA PO AMERISKO. Neki francoski pisatelj je napisal, da začnejo Američani kariero kot neoženjeni pomivalci posode, končajo pa jo kot — oženjeni pomivalci posode.

CE IMA GENERAL MLADO IN LJUBKO ZENO. Neki francoski general, ki je imel sorazmerno precēj premlado in na moč ljubko ženico, je neko jutro, ko je stopil v pisarno, ponosno dejal: »Fantje, sinoči sem vam vsem nataknil rogove.« Mladi častniki so se začudili. Niso ga razumeli. »No, sinoči sem spal s svojo ženo!« jim je razložil.

ZASTAREVANJE IMA — MLADE NOGE. ... Časnik »France-soir« je napisal ob otvoritvi lyonskega mednarodnega sejma: »Tehnika danes tako hitro napreduje, da tudi najnovejši izdelki na poti od sejmšišča do tržišča — zastarijo.«

GARAUJA je droban dež, ki se razlikuje od navadnega dežja po tem, da prši v neprimerno drobnejših kapljicah, od megle dežja pa po tem, da je vidljivost skozenj daljša od enega kilometra. Garauja je dobila ime iz nekega indijskega jezika, poznajo pa jo v Južni in Severni Ameriki, v zahodni Indiji in celo v Spaniji. Garauja se pojavlja ob tropskih vlažnih obalah in prodira v zaprte prostore tudi skozi zaprta, zasteklena okna. Pred garaujo se zamaš skušajo zavarovati z dežnikom.

LESENI VOZOV. Po vaseh v okoliščini Sjenice še vedno uporabljajo vozove za prevoz sene in žita ter drugih pridelkov z njiv na gumna. To ni nič tako nenavadnega, nenavadno pa je, da so izdelani ti vozovi v celoti iz lesa in da je njihova osina, prav tako iz lesa, dolga od dveh in pol do treh metrov. Edini kovinski deli so obroči na kolesih, vendar ni ravno malo takih voz, ki nimajo niti teh kovinskih delov. Tem vozom pravijo v omejenih krajih: široki pod. V teh krajih ni namreč nikakršnih poti ter so tako široki vozi edino prevozno sredstvo za prevoz poljskih pridelkov na gumna. Navaden voz bi se na tako neravnem zemljišču kaj lahko prevrnil.

Zgodovina vohunstva (XVII)

Skrivnost izkrcanja v Normandiji

Na pomlad leta 1944 se je Hitlerjev rajh podiral na vseh straneh, le ob Rokavskem prelivu je bila fronta še zmerom trdna. Sovražnika sta ždela vsak na svojem bregu, ves svet pa je nestrpno pričakoval zavezniškega napada. Nemci so menili, da bo Atlantski zid odbil zavezniške, nekateri pa so celo upali, da jih bo von Rundstedt premagal. Toda nihče ni vedel, kdaj bodo Angloameričani napadli.

Nemška obveščevalna služba je sicer prestregla nekaj informacij, vendar je šlo za lažne novice, ki naj bi jih speljale na napačno pot. Izredno občutljivi radijski sprejemniki so prestrezali celo telefonske pogovore britanskega predsednika vlade Churchilla, posebni agenti v Londonu so vohljali za ljudmi, ki so bili blizu vrhovnega poveljstva, toda kraj in čas zavezniške invazije sta bila zanje nedosegljiva skrivnost.

Zaslugo za to ima zavezniška obveščevalna služba, zlasti britanska: če je bila »Operacija Overlord« (izkrcanje v Normandiji) mojstrovina vojaške umetnosti, je bila »Operacija Fortitude« najimenitnejši dosežek britanske SOE (Special Operations Executive). Eisenhower je pozneje zapisal: »Nikdar ne bom zadosti poudaril pomembnosti »Operacija Fortitude«, ki je obrodila sadove v trenutku, ko smo napadli ter v naslednjih dveh mesecih. V Francijo smo se odpravili z vsemi taktičnimi informacijami, ki jih more priskrbeti odlična obveščevalna služba. Vede-li smo celo to, kako nevarne nam utegnejo biti informacije, ki jih je sovražnik dobil o nas.«

Se večjo pohvalo je dobila SOE od načelnika Hitlerjevega generalnega štaba Keitla: »Naša obveščevalna služba je bila popolnoma brez moči, dasiravno bi bilo iz nekaj dvomljivih napovedi mogoče slutiti, da so zavezniški že tako pripravljeni, da bodo prešli v na-

pad ... Nemška obveščevalna služba ni ničesar vedela o zavezniških pripravah. Ko so bile ladje, ki so peljale vojake, že v bližini normandijske obale, ni bil izdan ukaz za alarm.«

V zgodbi o obveščevalcih, ki so varovali skrivnost izkrcanja v Normandiji, je bila ena ključnih osebnosti Lily Sergejev, rojena v Kijevu, sicer pa francoska državljanka. Leta in leta se je kot kakšna pustolovka potikala po svetu, naposled pa je začela delati za nemško vohunsko službo. Njena »baza« je bila v Lizboni, pravcatem vohunskem gnezdu med drugo svetovno vojno. Pogostoma je prihajala v London, bila je v svobodni Franciji, v Spaniji, potem pa spet v Angliji, kjer se je zaposlila — na ministrstvu za informacije. Postala je »dvojna agentka«: tako Nemci kot Angleži so mislili, da Lily Sergejev dela zanje. Vendar je bila bolj naklonjena zaveznikom, Nemci pa so ji slepo zaupali. Major Kliemann ji je v Lizboni dal radijski oddajnik, s katerim naj bi iz Londona pošiljala podatke o zbiranju zavezniške vojske pred invazijo. Nemci so mislili, da bo Lily s pomočjo sestrice, ki je bila zelo blizu vojaškimi in ministrskim krogom, zvedela tudi za datum izkrcanja zaveznikov v Normandiji.

Hkrati z Lily Sergejev so prišli v London tudi drugi nemški vohuni, predvsem iz Stockholma in Osla, sicer pa so njihovi kolegi vohljali tudi drugod, po Nizozemski, Belgiji, Franciji itd.

Toda »Operacija Fortitude« v Londonu je delovala brezhibno. Uprizorila je pravcati spektakel: Nemci so hoteli prepričati, da se bodo zavezniški izkrcali pri Calaisu, zato so »ustanovili« vrsto namišljenih divizij in oklepni enot. Nemški letalci so lahko videli zavezniške kolone, ki so se premikale proti Calaisu: toda šlo je za velike igrače iz lepenke lesa in

Clifton James (levo) in resnični Montgomery (desno).

gumija. Na letališčih so čakala lesena letala in optična iluzija za nemške pilote je bile popolna. Na Calais pa so padale resnične bombe. Dne 15. maja so Nemci odkrili, da je Montgomery — prišel s svojim poveljstvom v neki kraj v Kentu, torej nasproti Calaisa.

Rommel je iz tega sklepal, da je težišče zavezniških sil na jugu in jugovzhodu Anglije in nekdanja afriška nasprotnika sta se spet znašla tako rekoč na istem bojišču. Sicer je bil Rommel od nekdaj prepričan, da bodo zavezniški napadli Normandijo. Toda njegov neposredni poveljnik von Rundstedt je menil, da bo do napada prišlo pri Calaisu.

Nikakršnega dvoma ni bilo, da je Montgomery res v Kentu: nemški radijski tehniki so prestregli njegova povelja, celo videli so ga z golim očesom, ko je pregledoval enote. Toda niti slutiti niso, da je Montgomery v Portsmouthu, v zračni črti najbližje Normandiji. Njegovo poveljstvo v Kentu je bilo namišljeno in celo general Montgomery v Kentu ni bil nihče drug kot vojskovodje dvojnik Clifton James, igralec, ki je bil v svoji vlogi nenadkriljiv. Obveščevalna služba ga je odkrila v nekem drugorazrednem gledališču. James se je pogovarjal z Montgomeryjem, našteval njegove kretnje, vede-nje, hojo, govorico. Potem je moral na izpit pred komisijo strokovnjakov iz Intelligence Servicea. Iminenitno ga je naredil in naposled so mu dali še čevlje z višjimi petami, zakaj bil je za dva centimetra manjši od Montgomeryja.

V imenitno naštevirani komediji so Jamesa-Montgomeryja poslali v Gibraltar, koder se je vozil z odprtim avtomobilom, se s predstav-

niki španskih oblasti pogovarjal o »Načrtu 303«, se pravi o bližnjem zavezniškem napadu na sredozemsko obalo Francije. Nemški vohuni so seveda za to zvedeli in voditelji v Benu so si oddahnili: če je Montgomery v Madridu in če se pripravlja na invazijo v južni Franciji, potem je izkrcanje v Normandiji ali kje druge na obali Rokavskega preliva ali preloženo ali pa odloženo: zavezniški nočejo tvegati poloma, kakršnega so ob začetku vojne doživeli pri Dunkerqueu.

Ljudje iz »Operacije Fortitude« so prepričali generala Eisenhowerja, da je generala Pattona preme-stil v poveljstvo 3. armade nasproti Calaisa: iz poveljstva 1. armade, ki je bila namenjena v Normandijo. Pattona je zamenjal general Bradley, neznanec v primerjavi z »zvezdnikom« Pattonom. Torej spet past za Nemce. Ujeli so se vanjo.

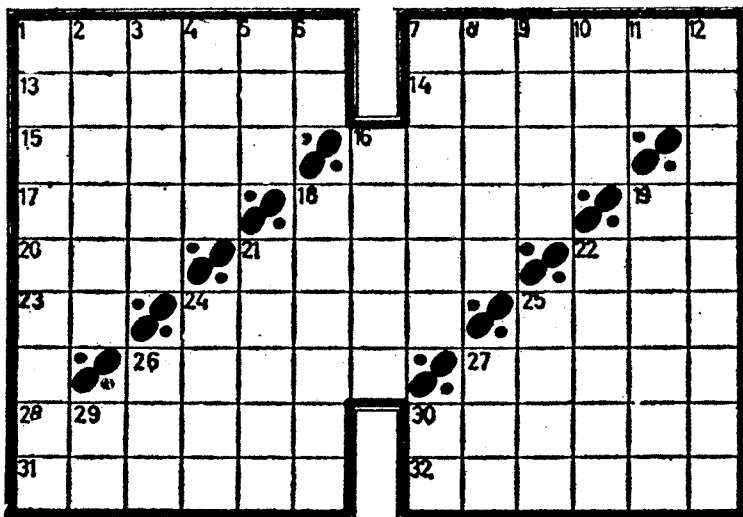
Vse je šlo kot po maslu, ko je član Intelligence Service odkril križanko v »Daily Telegraphu«, v kateri sta bili tudi definiciji »Ena izmed osemindesetih« in »rdedeček iz Missourija«. Odgovora sta bila: »Utah« in »Omaha« (ena izmed zveznih držav ZDA in pripadnik indijskega plemena). Toda tako so zavezniški v načrtih za invazijo v Normandijo imenovali dve plaži. Sestavljalca križanke Leonarda Dawa in Melvilla Jonesa so jadno prišli in ju zaslišali, nato pa ugotovili, da gre za golo naključje.

Lily Sergejev je medtem nadaljevala dvojno igro in pošiljala Nemcem lažne informacije. Abwehr ni posumil vanjo, še zlasti ne, kjer je bila ena redkih vohunov med vrstniki, ki se še ni znašla v zaporu. Druge so britanski obveščevalci razkrinkali in policija jih je prišla. Kmalu po dnevu »D« je Lily Sergejev zapustila vohunsko »službo« in odšla v Ameriko.

»Operacija Fortitude« je še danes precej skrivnostna, zakaj, kot je zapisal Churchill, »ni še primeren čas za to, da bi povedali, kako smo preslepili sovražnika«. Zatevala je veliko žrtev v lastnih vrstah, toda polkovnik Simpson iz britanske obveščevalne službe pravi: »V poslih je treba včasih žrtvovati 500 funtov, da jih rešimo 500.000.«

(Nadaljevanje prihodnjic)

Križanka št. 11

Vodoravno: 1. vrsta metulja, 7. drugo ime za geslo, tudi razpoznavni znak partizanov, 13. narodni heroj, član železniškega komiteja KPS v Ljubljani, ustreljen oktobra 1942 (Valentin), 14. drugo ime za rastlino žabico, 15. ime narodnega heroja Badovinca, padel na Kozjanskem pri pohodu XIV. div. na Stajerskem, 16. podjetje za izdelavo kvalitetnega pohištva v Cerknici, 17. skrajšano žensko ime, 18. nečista, kalna, 19. oziralni zaimke, 20. oče, 21. srbsko moško ime, 22. izrastek na glavi, 23. ljudska pritrtilnica, 24. ime avtorja knjige »Križpotja« s partizansko tematiko in komandanta »Prešernove brigade« (Leskovec), 25. part. ime Eda Mihovca, sedaj znanega arhitekta, ki je bil med NOB nekaj časa komandant »Gubčeve brigade« takoj ob ustanovitvi (part. priimek Trdina), 26. slov. skladatelj in pianist, profesor na Akademiji za glasbo v Ljubljani (Pavel), 27. težaško orodje, 28. geometrijski lik, 29. prerisovanje, 31. pesniško ime za Jadran, 32. južni sadež.

Navpično: 1. ime hrvatske partizanske brigade, ki se je borila tudi na Dolenjskem leta 1943 in

naredila slavno pot skoro po vsej Jugoslaviji (imela je naziv proletarska), 2. navojnica, 3. razlika med imensko in večjo tečajno vrednostjo (naša pisava), 4. kajenje, 5. pogosto žensko ime, 6. avtomobilska oznaka Kitajske, 7. vhod v poslopje, glavna vrata, 8. seštevanje (lat.), 9. jutranja padavina, 10. levi pritok Donave v Romuniji, 11. kem. znak za litij, 12. boj proti okužbi, prisadu, gnitju, 16. budistični menih, duhovnik (v Vietnamu so se požigali), 18. tuje žensko ime (pred vojno naslov operete), 19. vrsta rdeče barve, 21. zarez pri vijaku, 22. velika francoska reka, ki se izliva v Atlantski ocean (naša pisava), 24. vrsta bonbonov, 25. zelo trd les, 26. širjava, 27. morska ožina na Malaji, 29. 18. in 5. črka abesede 30. kem. znak za svinec.

Rešitev križanke iz prejšnje številke: Vodoravno: 1. Marcel, 7. partop, 13. Ileana, 14. import, 15. maks, 16. kna, 17. rti, 18. Anet, 19. pieta, 21. oč, 22. Trieste, 25. SM, 27. Ostia, 28. aras, 31. OAS, 33. lik, 34. Itali, 35. Sremac, 37. Ilonka, 38. salama, 39. Dolgan.

Past za ljudi

Včasih so lovci nastavliali zverem skobce. Ko so se sprožili, je bila žrtev ujeta za nogo in je ali poginila od lakote ali izkravala. Kasneje so take pasti v večini držav prepovedali. Zdaj pa so v ZDA za potrebe vojne v Vietnamu naredili podobno past za ljudi, toda veliko bolj nevarno in nečloveško vzmet, njeno moč pa ...

Čaju z gumijevimi vrvmi. Po spirali pa so rezila, podobna britvicam za britje. Ko žrtev stopi na žico, se gumijeve vrvi sprožijo, spirala se začne krčiti, pri tem pa britvice režejo žrtev po živem telesu. Baje se žrtev ne more več rešiti, če se samo z roko ali nogo zaplete v žico. Bolečine so strahotne in se povečujejo, če se žrtev skuša rešiti s sunkovitimi gibi. To pa počne v takem položaju vsako živo bitje, če ne zavestno pa nagnosko, dokler ne opeša. Pri preizkušanju novega morilnega orodja je postal prva in slučajna žrtev pes. Več kot pol ure je divje tulil, preden so ga britvice skoraj razrezale na kose. Seveda je uporaba takšnega orodja po haškem dogovoru prepovedana, toda očitno se za njegove do-ločbe v ZDA ne zmenijo. Seveda pa tudi s tem orodjem ne bodo prišli vietnamskim borcem do živega kot jim niso še z nobenim.

13

»TV 15« izhaja vsak teden — Iz-laja ga zavod Borec Ljubljana. Beethovnova 10 kot glasilo ZZZB NOV Slovenije in ZRVS Slovenije — Tisk in čiščenje CGP »Delo« Ljubljana Pomšičeva 1 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 22 dinarjev — Posamezna številka stane 50 par — Za inozemstvo stane 50 dinarjev — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15« Ljubljana, Beethovnova 10, poštni predal 588/X1, ali ga tekoči račun šteje 301-8-29 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: Glavna in odgovorni urednik 21-901, »Ajništvo« in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo